

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1890. Október 2.

40. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

Válasz és még valami.

(Folytatás.)

Bizonyítandó tétel volt V.-nél, hogy a gyülekezetek választási joga az evangyéliumokban teljesen ismeretlen fogalom. A presbiterek megbízatásukat kinevezés folytán és nem választás utján nyerték. Következésképpen, ma is kinevezés utján kellene a presbitereket hivatalukba állítani, akár azon jelentésben vesszük a szót, a melyben az evangyéliumokban vétetik, akár a mai gyakorlat által módosított értelmében; előbbi esetben igehirdetőt, utóbbi helyen egyháztanácsost értvén alatta. Ugyanazért, ma is az igehirdetőnek magasabb egyházi személy által kellene kineveztetni s a presbitereket az igehirdetők neveznék ki a magok működési körében.

Ez volt az eredeti elmélet. Ezt D. ur. megtámadta, különböző bibliai tételek által kísérlni meg az ellenkezőnek bizonyítását. D. szerint, az egyházi személyek már az apostoli korszakban választás utján nyerték hivatalukat. A legnagyobb baj csak az, hogy D. ur a választásnak nem fogalmából, hanem csak pusztán kifejezéséből, üres nevéből indul ki. Ennélfogva, ismét azon kellemtelen helyzetbe sodortatunk, hogy tulajdonképpeni feladatunk helyett, bele kell mennünk a kinevezés és választás fogalmának meghatározásában. D. ur megelégszik azzal is, ha a kinevezés feltételeivel s jellemével bíró eljárás választásnak neveztetik. Szerintünk azonban nem az a választás, a mi Károlynál történetesen annak neveztetik, hanem az, mely oly tényre támaszkodik, mely tény egész lefolyásával, minden jellemvonásával megfelel a választás igazi fogalmának. Midőn felsőbb hivatalos hatalom, vagy személy ad hivatalt egy kisebbnek: ez mindenkor kinevezés, ha történetesen választásnak csufolná is valaki. Ellenben, midőn több személy beleegyezésével s akaratnyilvánításával töltetik be valamely hivatalos állás, midőn a hivatalba-jutás a

többség akaratától függ, midőn esetleg több párt küzdelmében a szám szerint legnagyobb érvényesíti akaratát: ez a választás. És ez a körülírás a kinevezés és választás fogalmának lehetőleg primitív definíciója, éppen azért, hogy a különbségre a gyermek is rámutathasson. Lássuk azért, hogy ilyen értelemben, illetve, a maga igazi fogalmában, van-e az evangéliumban választás? Lássuk ezt a D. ur által idézett lókusok alapján s éppen az általa alkalmazott sorrendben.

Első bizonyíték D. urnál, hogy «Jézus maga is választotta tanítványait.» Bizonyítékul idézi Ján. XV 16. Lássuk, mi áll ott? Károlyi szerint ez áll: «Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, és rendelvelek titeket» stb. Ezeket Jézus mondja a tanítványoknak, tudokra adván, hogy nem ő jött többek akaratából. Mindenki megítélheti már ezekből is, mi csoda választás ez? Az idézett mondat utolsó igéje Károlynál: «rendelvelek, ugyde, János evangyelistánál: «ἐθῆξα ὑμᾶς», mely szószerint ezt jelenti: «tevélek titeket», mely az előbbinél sokkal erősebb kifejezés. És ehhez nem kell ekzegeta, csak egy értelmes VI-ik gimnázista. Hogy a Károlyi-fordításból kiszakított választás csakugyan nem olyan természetű fogalmat rejt, melyre D. ur szerencsésen epithetne: igazolja ama tény, hogy e kifejezés néhány sorral alább, a 19-ik versben, ismét előjő, holott Krisztus ezt mondja: «mivel nem a világból valók vagytok, sőt inkább én kiszemelvelek titeket a világból: ez okból gyűlöl titeket a világ» Ellenben, hogy e két helyen álló kiválasztás azonos, illetve, rokon jelentésű: igazolja azon tény, hogy mind két helyen ugyanazon igének ugyanazon alakja használatik a véghezvitt kiválasztás kifejezésére t. i. ez: «ἐξελεξαμην.» Ha ez D. urnak tetszése szerint való választás: akkor a magyar állam sem sorozza a katonát, hanem csak választja, any-

nyival inkább, mert a fegyverfoghatók előállításával valóban válogatás útján megy végbe. A V. indítványa is csak annyit akar elérni, hogy t. i. az egyházkerületi bizottság, illetve, a püspök válaszsza ki a pályázók közül az érdemesebbet és alkalmasabbat a lelkipásztori hivatalra. És ha D. ur ezt választásnak tudja nevezni, mint az apostoloknak Jézus által történt kiszemelését, ám, legyen boldog e kifejezéssel, ha a pusztánév is boldogítani képes; V. pedig bizonyosan megnyugszik a dolgok ilyenén állásán. Hivatkozik D. ur Máté XVIII. 17-re. Azonban, az itt álló szavak az egyházi fenyték gyakorlására, tehát, az egyházi biráskodásra és nem a választásra vonatkoznak. Ennélfogva, e hely bővebb fejtegetése teljesen szükségtelen, miután mindenki azonnal beláthatja, hogy más a biráskodási, más a választói jogosultság.

Sajnos azonban, hogy D. ur figyelme nem hatott ki a következő versre, mert itt már észrevehette volna, hogy az ugynevezett kulcs hatalom nem a gyülekezetre, hanem az apostolokra ruházott Jézus által ezen szavakban: «bizony, mondom néktek, valakiket megkötöztök a földön, mennyben is kötözve lesznek; és valakiket megoldoztok e földön, oldozva lesznek mennyben is.» (Máté XVIII. 18.)

Sajnos, hogy a megelőző 16-ik verset sem figyelte meg D. ur, melyből átláthatta volna, hogy a gyülekezet is nem mint főlebbviteli bíróság, hanem inkább csak mint végrehajtó hatalom áll az apostolok mögött, azon esetekben, midőn a megrögzött erkölcsstelen életű atyafiak az apostoli intésnek, feddésnek nem engedelmesskedtek. Ez esetek röviden, de részletesen vannak előadva Máté XVIII. 15., 16-ban, tehát két verssel főlebb a D. ur által idézett versnél. Ha e verseket megfigyeli vala D. ur, világos képét láthatja azokban az apostoli korszakban uralkodó egyházi igazságszolgáltatásnak, amaz ősi perrendtartásnak. És tisztán megítélheti ebben az apostoloknak jogi helyzetét s hatalmi állását. A D. ur által idézett Máté XX. 20—23. a most vitatott kérdéssel semmiféle összefüggésben nem áll, miután bárki belátja, hogy más a sirontúli életben óhajtott elsőség és az igehirdetésnek, illetve, apostolságnak akár választás, akár kinevezés útján osztogatása. Itt csupán azon könnyelműséget lehet csodálni, a mely kész mindent összezavarni, csak-hogy másokat is zavarba ejthessen. Szintén ez alapon áll a Máté 26 s 27 alatti lókusnak idézése, minélfogva megvilágítása teljesen szükségtelen, a jelen kérdésre egyáltalában nem tartozván.

Rendkívül érdekes, azonban, D. urnak ama primitív elmélete, melyet cikke hetedik bekezdésében hoz napvilágra eme tételekben: «Több alkalommal szól (t. i. Jézus) a hivatalosokról, s itt zárjel közé teszi kinevezés, és választottakról, s ezek fölénye nyilatkozataiban fölismerhető s ezt a hitbeli ismeretre és idvességre is kiterjeszti.» Eddig van D. urnak érdekes fölfedezése. És e theoria alapittatik Máté XX. 16., XXII. 14., XXIV 24. verseire.

Lássuk azért sorban mindezen helyeket.

Azonban, jegyezzük meg, hogy D. ur, idézett szavai szerint, az evangéliumi «hivatalosok» fogalmat a ki-

nevezéssel azonosítja. Most vigyázzuk meg, ez fog-e kijöni az általa idézett helyekből. Idézi tehát D. ur először Máté XX. r. 16-ik versét. Nézzük, mi van ott?

A 16-ik vers így kezdődik: «ek képpen» s így van tovább: «az utolsók elsők lesznek és az elsők utolsók.» Ebből már azonnal kitetszik, hogy itt oly szoros összefüggés van a 16-ik vers és az előzők között, hogy az utóbbi külön szakítva, nem is tárgyalható, Valóban, úgy áll a dolog, hogy a D. ur által idézett 16-ik vers zártétele annak a parabolának, melyet Jézus a megelőző 15. versben mutat be hallgatóinak. Ama 15. vers mint előzmény és ez a 16-ik, mint konkluzió, logikai összefüggésükben röviden ennyit tesznek: «miután a szőlőnek ura egyenlően fizeti a korai és késői munkásokat, s egyfelől egészen mellőzi a munkások gondolkodásában szereplő arányszámokat, másfelől egyetlen munkást is meg nem rövidít: tehát, az isteni igazságszolgáltatás magasabb alapelvei merőben ellenkeznek az emberi igazságszolgáltatás primitív számitásaival s alantjáró, szűkkeblű és együgyü váradalmaival és óhajtásaival. És ez a különbség annyira terjed az isteni és emberi igazságszolgáltatás módozatai között, hogy a kik isten szemében utolsók: azokat az emberi vakság az elsők sorában tömjénezi; viszont, a kik a földön elsők egy magasabb igazságszolgáltatás mérlegében hiányosaknak, gyarlóknak s utolsóknak fognak találtatni, mig sok földi utolsók felmagasztaltatnak.»

Második sorban támaszkodik D. ur elmélete Máté XXII. 14-re. Nézzük, mi van ott?

A 14-ik vers így hangzik: «mert sokan vannak hivatalosak, de kevesen választottak.» És ez a vers ismét zártétele egy parabolának, mely a megelőző tizenkét versben (2—13-ig) foglaltatik. Másodizben találkozzunk hát most azon eljárással, mely szerint egy bibliai vers a maga szerves életköréből kilépve, előnkbe dobattik. Pedig lássa, D. ur, ha a gyertyaláng a koppanzóba beszorittatik, többé nem világít és ha a szem a maga helyéből kivágatik: többé nem léssen világosága a léleknek. Tegyük vissza azért ez erőszakosan kitépott verset a maga helyére és azonnal világítani fog Rövidbe vonva e parabola tartalmát, az egész körülbelől ennyi volna «Ugy vannak az emberek a mennyországgal, mint az egykori királylyal az ő vendégei. Ez a király ugyanis fia lakadalmára vendégeket hivatott. Azután, a meghívottakat szolgálai által ujlag föl szólítja a megjelenésre. S miután ekkor sem jelentek meg a «hívottak», megint követeket küldött, hogy sürgősen jelenjenek meg, mert a lakoma készen várja őket. De, mivel ekkor sem engednek a hívásnak, sőt a «meghívó» szolgálakat is bántalmazzák és megölik a király haddal fenyíti meg őket és ujlag elküldi szolgálait oly megbizással, hogy most már minden válogatás nélkül hívják meg mindazokat, a kikkel találkoznak. Ezek hát minden tekintet nélkül meghívják a lakomára mindeneket «jókat és gonoszokat». A szolgálak hívása folytán tehát a «jókat és gonoszokat» egyiránt «meghívottak», Károlyi szerint, «hivatalosok»; (D. ur szerint kinevezettek) valának; de, mivel ez még nagyon vegyes közönség vala, a szolgálak által behívott vendégekből maga a király választotta ki a méltókat.

Innen van, hogy a választottak száma kisebb a meghívottak számánál, vagyis, «sokan vannak a hivatalosok, de kevesen a választottak.»

S miután, hivatalosok valának azok is, a kik meg nem jelentek, azok is, a kik megjelentek, de méltóknak nem találtattak, azok is, a kik méltóknak találtattak: világos, hogy nagyobb a «meghívottak» száma, mint a választottak összege, mert abban a számban benne van mind a három fajta sokaság, míg az utóbbi kifejezés alatt csakis az érdemesek, vagyis a «választottak» osztálya érthető.

Megjegyzendő, azonban, hogy ez a parabola éppen központja azon allegorikus beszéd-sorozatnak, melyet Jézus virágvasárnapján tartott részint ama mozgalmas jelenetek, részint ellenségeinek támadó, törbe csalogató fogas kérdései által provokáltatva. Jellemző képet nyújtanak erről a XXI. és XXII-ik rész előadásai, melyek arról tanuskodnak, hogy míg egyfelől Jézust barátainak és tisztelőinek virágfüzérei köszöntötték: másfelől, készen várták őt a kapukban ellenségeinek orvtámadásai azon gonoszul kieszelt, politikai köz- és magánjogi kérdéseket s társadalmi érdekeket érintő, ármányos kérdések ostromában, melyeknek megfogalmazásában Jeruzsálem előkelő törvénytudói az intrikus Kajafások, a dilemma-gyártó Gamálielek s általában az akkori zsidó-kapacitások fáradztak. Mert, hogy ama kérdések nem a pór zsidó fejében szülemlettek a virágvasárnap riadalmak pillanatában: az minden józan eszű ember előtt bizonyos lehet. Az a számocska, mely a XXI. és XXII-ik részt elkülöníti, csak olyanszerű, mint a gyors jelenet-változásoknál aláhulló függöny, mely nem képezi az események zárpontját, csupán arra való, hogy egy pillanat múlva, sokkal meglepőbb képek és alakok táruljanak elő. Jézus ugyanis két példabeszédet intéz a farizeusok ellen, melyek a XXI. részben adatnak elő. Mindkét beszédben szíven találja a farizeizmus üzelmeit. Most, a porig alázott farizeizmus utolsó erőfeszítésével emeli föl fejét, ármányainak és elkeseredésének összes hatalmával ujtva ostromot. Itt végződik a XXI-ik rész. De, mint viharos éjfélnél, egy pillanatnyi csend után, megrázóbb hangokon gerjed a menydörgés: úgy támad föl a megszakadott ostrom s éppen ama nagyszabású parabolában, mely a XXII. rész 2-ik versével kezdődik. Ez tehát Jézusnak harmadik orációja virágvasárnapján. Ezután még három gonosz célzatu kérdéssel támadja meg Jézust egy «farizeus», egy «sadduceus» és egy «törvénytudó.» Jézus csontig és velőkig ható éles felelettel sujt egymásután a kérdések fejére, s rögtönzött beszédeivel könnyedén szakgatja szét az ármányos kezek által hosszason s mesterfogásokkal szőtt hálókat. E három parabolával és három felelettel, a virágvasárnap küzdelem sorsa annyira el volt döntve, hogy «senki semmit nem felelhet vala neki, sem pedig az naptól fogva, senki őt többé semmiről nem meré megkérdeni.» (Máté XXII. 46.)

(Folyt. köv.)

Vásárhelyi Zsigmond.

Az iskola szekrénye.

Az iskola belső felszerelése meg kell hogy feleljen azon célnak, melyet rendeltetése hord magában. A ki-

csinyek temploma legyen egészséges, világos, kellőleg bútorozott, tiszta s ízlésesen berendezett.

Igen fontos bútor az iskolában a szekrény, mely sok mindennek a granariuma. Mint egyházmegyei tanügyi előadó, láttam szekrényt, mely karrikaturája az e nemű iskolai felszereléseknek. Pókhálón, meghalt legyen, poros, tintás üvegen s néhány pipaszurkálón kívül semminek sem szolgált lakásul. Mintha csak félt volna a tolluseprütől s nem szerette volna, ha tele van. Olyan szekrényt is láttam, melyben a «Néptanítók Lapjától», az összetörött gyermekjátékokig minden volt, csak a «rendszer» hiányzott maga.

Egy valódi, hivatását betölteni akaró és tudó tanító szekrénye kívül tiszta s tetején nincsen három ujjnyi por, melyből a felrakott lim-lom alig látható, helül pedig alkalmas polcokon elhelyezve vannak: tanítói-, ifjúsági- és nép-könyvtár, tankönyv-gyűjtemény. Egy másik polcon természettani készülékek vannak, melyek az olvasmánytárgyalás folytán, alkalom szerint, használatnak is. Odább szemléleti tárgyak láthatók: miniatűr-eke, borona, szövőszék, szekér, létra, métermértékek, stb. Fennebb néhány kitömött állat úz csúfot a bekandikálóval, elhítelve szépen, hogy elevenek. Széles skatulyákban felgombostúzott bogarak képeznek sort, az ugyancsak kicsi és az ugyancsak nagy együtt, katonásan egymás sorjában. A konyhasó, kőszén, csillámpala, kova, stb. egy-egy kis fiókban, mind megannyi cellában huzódott meg. Fehér lapok között a rét, kert, erdő, mező növényei vannak lenyomatva, mindenik szépen ráházva, öreg római számokkal talpuk alatt, melyek jelzik, hogy Linné melyik osztályba sorozta; keresztneve és születési helye szintén mindeniknek felírva látható.

Ott van az öreg anyakönyv, hova tanító-bácsi felírta volt Lacinak is a nevét, mikor először jött fel az anyjával. Hogy félt akkor s mennyire nem fél most! A földgömb, mely éppen olyan, mint egy alma. Le van rajzolva egy nagy papirosra: Magyarország, Osztrák-ország, Európa, a tengerek, szigetek, földrészek, minden de minden. Nádpálca is van a rossz gyermekek számára, új pen-nák nyelestül a jók részére.

Ennyi minden van egy jó tanító szekrényében. És ide nem kell gazdagság, csakis tanítói hivatás. Mint a jó gazdasszony kicsiből berendezi házát, mindent a maga helyére és mindent a maga idejében. Az így berendezett iskolai szekrény muzeuma az állatoknak, növényeknek, ásványoknak, technológiának, könyvtár, szertár, irattár, stb.

Tanítót láttam, kinek irodája is paedagogiai berendezésü volt. Képek helyett földabaszok a falon, amorettek helyett kitömött madarak, vázák helyett földgömb és tellurium, a divány helyét zongora foglalta els egyéb butorai a háziipar remekei, a lombfűrészeti névjegytartótól le a pipaszárig. Az irigység mindig felébred bennem, hogy miért nem lehettem én is egy ilyen tanító.

A tanító-szekrény-berendezéséből megitélem magát a tanítót. A kinek gyűjteményében együtt látom okszerűen rendezve az évi tantervet, órarendet, iskolai jegyzőkönyveket, emlékkönyvet, egy kis állat-, ásvány- és növény-gyűjteményt, könyvtárt, írás- és rajzfüzeteket, szemléleti tárgyakat, stb.: az ilyen tanítónak, eleve felteszi az ember, tanítási módszerében is megvan a rendszerrel pá-

rosult kellem, mely vonzóvá teszi a növendékekre nézve az iskolát s nem kell a polgári törvénykönyv paragrafusait alkalmazni soha, vagy csak ritkán, a tanítási kényszer keresztülvitelére.

Mennyi alkalma van az ilyen tanítónak, a modern nevelés vívmányait csillogtatni s a nemzet kulturájára nézve gazdagon gyümölcsözővé tenni! Mint a rét pázsintja, az áldásos eső után, üde zöldjével gyönyört és hasznot ad, úgy az okszerű népnevelő ismeretet, érzést és akaratot szépen fejleszt a serdülő ifjuság lelkében rend, tisztaság és fegyelem által. Egy szépen berendezett széktrény némi tekintetben bizonyítvány a tanítórúl és a tanításról.

Csekme Ferenc.

A kandidálási eljárás köréből.

Azok a tapasztalatok, a melyeket a segédpapok jelölése dolgában a kandidáló bizottságok eljárásáról szerzettem, az ügy érdekében az alábbiak elmondására kényszerítenek.

Tudjuk, hogy a kandidáló bizottság teendőinek javarészeiben, a dolog természeténél fogva, személyes fel fogások döntenek, s működésének csak nagyon kis részét képezik olyan intézendők, a melyek felett a törvény betűinek értelmében kell határozni. Ilyen természetű kérdés, hogy ki a jelölhető, a mi azonban gyéren merülhet fel, mert a pályázók ismervén a törvényt, rendszerint megkímélik magukat, hogy olyan helyre folyamodjanak, a hová nem illetékesek. A fontosabb kérdés, mely a bizottság előtt áll, hogy ki jelöltetik, erre pedig feleletet a tagok abszolút jótetszéséből folyó titkos szavazat ad.

Már most, egy oly hatóságnak, melyben a személyes tekintetek, a semmi szabály által nem korlátolt egyéni szabadság ily nagy mértékben érvényesülnek, nagyon kell ügyelni, hogy feladatának legalább azon kis részében, a mely paragrafusok által van megrendszabályozva, s így közmegítélés tárgyát képezi, a törvényhez való hívséggel, tisztán s kifogástalanul végezze a dolgát.

És ez a mit nem látunk a jelölő bizottságok ténykedéseiben.

Állításom igazolásául elkövetem magammal szemben azt az indiszkrétciót, hogy egy pár személyemre vonatkozó bizottsági határozatot átnyujtok a nyilvánosságának, a melyekből kitűnik, hogy ugyanazon személy, ugyanazon okmányok mellett és azonos jogrend alapján első oszt. egyházakra beadott pályázatánál a bizottságok előtt a jelölhetőség kérdését illetőleg más és más elbírálásban részesül.

A határozatok időrendi sorban ekkint következnek: a) a kijelölő bizottság összes szavazatát megnyervén, kijelöltett; b) folyamodó értesítettik, hogy miután egyházi törvényeink értelmében nem minősült: kijelölhető nem volt; c) folyamodó, bár képesített pályázónak elismertetik, titkos szavazás folytán, a jelöltek sorából kimaradt.

Az első s a harmadik közt lényegi különbség nincs, jóllehet utóbbira nézve jellemző a «bár elismertetik»-féle kitétel; de elképzelhető, hogy az első után, a melynek alapján gyülekezeti választás alatt is álltam, a második ítélet komolysága mennyire veszélyeztetik.

De hagyján, ha ez csak egy-kétszer és csak velem történt volna, bár velem is többször ismétlődött, de hogy megtörtént másokkal is, mutatja e lapokban közelebbről felvetett kérdés.

Azonban, ez kérdés tárgyát nem képezheti, mert a dolog világos, csak a törvény-kodeksz paragrafusait kell egybevetni a mult közgyűlés határozatával. E határozat a kodifikált s csak rendes lelkeszre vonatkozó szabványokat kiterjeszti a segédlelkeszre is, oly módon, hogy a s.-lelkesz szolgálati évei azonos beszámítás alá esnek a r.-lelkeszével.

Reméljük, hogy úgy a közügy, mint egyesek érdekében, jövőre megszűnik e zavar s a kandidáló bizottságok nagyobb körültekintéssel végzendik amugy is eléggé kényes feladatukat.

Bitay Béla.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, szept 21. 22.

(Folytatás.)

A Bányai Vitális-féle hagyaték ügye, a különböző stádiumokon áthaladva, véglebonnyolításra került ez alkalommal, a midőn a kolozsvári kollégium befizette ugyan a hagyaték tartozása után rája eső részletet, de ebben tőke és kamatok és ezek kamatai, és pedig 6%-kal számítva, foglaltatván, a kollégium azt kéri, hogy a kamat általában 5%-kal számíttassék, a kamatok után pedig engedjék el a fölszámított kamat. Az Ig. Tanács, egyházkerületi testületről levén szó, teljesíti a kérést, és pedig a következetesség kedvéért, ugyanez elvet alkalmazza a többi javadalmak örökleti részletére nézve is. Az elnökség továbbá felkérte, hogy mind e tartozások befolyta után adja meg a hagyaték bekebelezve álló biztosítéki összeg iránt a törlésre az engedélyt; végül, kimondatott, hogy a befolyó összegek egyelőre letétbe helyezendők, számvevő aa. pedig adjon javaslatot az egyházkerületi örökség miként való kezelésére, avagy értékesítésére nézve.

T. Berde Sándor kackói volt körlelkesz, ki, mint az egyházkerületi theol. akadémia kinevezett tanára, a nagyenyedi theol. akadémiahoz ekszmittáltatott kiegészítőképen az Enyedre való költözködésre és a tanítás megkezdésére nézve kérdést intézvén, az ügy illetékes ellátás végett áttétett főtiszt. püspök aához, kit Ig. Tanácsunk, annak idején fölkért vala a hozott határozat fogantatására. Egyszersmind, folyóvá tétetett az ekszmittált tanár megállapított javadalma f.évi szeptember 1-sejétől kezdve, a kackói körlelkeszi fizetés megszüntetésével s az esperes utasítatván, hogy a volt körlelkeszszel hajtsa végre az elszámolást, az új körlelkesz beállítása érdekében pedig készítse elő a pályázat kiírását.

Szék.-Udvarhelyi kollégiumunknak meggyűlt a baja. Az ottani pénzügyigazgatóság ugyanis bekérte az előjáróságtól az 1885. évtől fogva való tőke- és kamatkimutatásokat, mire az előjáróság arra kérte az igazgatóságot, hogy maga küldjön ki egy adóhivatali közeget, ki e kimutatásokat a kollégium helyett elkészítse, a maga részéről pedig tétlen várta az eredményt. Az eredmény

pedig az lett, hogy az öt évre szóló adót kivetették ezer forintban s most sürgetik a kollégiumot, hogy fizessen. Mire az előjáróság az Ig. Tanácshoz folyamodik tanácsért, mely abból áll, hogy egyfelől folyamodjék fel a pénzügyi felsőbb hatósághoz, másfelől pedig készítse el a kívánt kimutatásokat. Ha aztán ama fölfolyamodásnak sikere nem lesz, az Ig. Tanács fogja az ügyet kezébe venni.

A sz.-udvarhelyi egyházközség kebelében valóban örvendetes fordulat állott be az utóbbi időben. E népes és egykor, a hivek áldozatra készsége alapján, jómódu egyházközségünk, az utóbbi időben többféle bajokkal küzdött, a tagok a régi s csekély rovatok beszolgáltatásában késedelmeskedtek s az egyházi rovat behajtását biztosító ismeretes pénzügyminiszteri rendelet előnyös segélyét sem akarták igénybe venni, mihez kepest tőkét költhettek el; leányiskolájuk csak tengődött; épüeteik romladoztak, stb. Főt. püspök aa. még a múlt évben, az Ig. Tanács ez év elején, látva e sajnos helyzetet s abból az alkalomból, hogy a közalap-járulékok hátralékban léte mellett az egyházközség a tőkeszerző segélyezésre még csak följánlható sem volt, följejtette az egyházközség előtt, hogy helyzete így tarthatatlan; de a jó szó nem talált visszhangra, míg az egyházközség egyik papjának sajnos halálával, papi állomásait ujan akarván rendezni, az Ig. Tanács kijelentette, hogy míg az egyházközség vagyoni ügyei gyökeres rendezését keresztül nem viszi, a maga részéről újabb kérdések tárgyalásába nem is bocsátkozik. Így esett, hogy végre a sz.-udvarhelyi egyház presbiteriuma, illetőleg, képviselő közgyűlése egy 21-es, illetőleg 7-es bizottsági és albizottsági munkálat alapján, földerítette az eddigi gazdálkodás összes mizériáit, megkereste az orvoslás módjait, földatait és eszközeit s új rovat-kulcsot állapítván meg és kijelölve a teendők sorrendjét, a terjedelmes, alapos és valóban értékes munkálatot s az ennek alapján hozott határozatot jóváhagyás alá terjesztették. Az Ig. Tanács a följejtett kérdés e sok ágúságára s az egyház-politikai és pénzügyi kérdések egymással komplikált voltára tekintettel, az általános körvonalaiban előzetesen ismertetett ügy részletes tárgyalását akkorra halasztotta, a midőn h. számvevő és előadó Ig. Tanácsos aai. együttesen megállapítandó javaslataikkal készen lesznek.

A pagocsai, imaházként is használandó, iskolaterem, tanítói lakkal együtt, rég vajudó kérdése, még a volt esperes idején indítva meg s jutva zátonyra, most az épület legnagyobb részt az ottani hivek s főként az egyházközség t. gondnoka aa. buzgóságából már majdnem egészen kész, úgy hogy a közmívelődési egyesület évi 150 frtjával együtt, a tanítói javadalom a jobbak közé fog tartozni. A pályázat immár ki is van írva, az építkezés költségeinek hiányára pedig a fedezet rendelkezésre áll az Alsó Zsigmondné-féle alapítvány központban kezelt tőkéjének fölgyült kamataiban s csak éppen némi fölvilágosítások beérkezését kell elvárni, hogy az ügy teljesen el legyen intézve. A tanítást, mint remélhető, már október hó derekán meg lehet kezdeni.

(Vége köv.)

A gönci ünnepélyről.

(Vége.)

Különben, Szabó József ifju paptársunk által irt és felolvasott «Károlyi Gáspár élet- és jellemrajza», mely csaknem egy óráig lekötötte s ottan-ottan a századok kimagasló alakjai között időzni megengedte hullámzó kedélyünket: egy meglehetősen barokk rázába illesztett s a száraz historiai adatok halmaza háttérével egy kissé elmosódott képét adja a nagy biblia-fordítónak; olvasva szobánkban, több érdeket és tanúságot fog nyújtani. Mindenesetre, megszerzésre méltó, annyival is inkább, minthogy a Sárospatakon nyomott füzetke 20 kron árusítva, tiszta jövedelme egy szent cél a «Károlyi-alap» növelésére fordittatik.

Szabó József megéljenzett emlékbeszéde után az angol biblia-társulat londoni képviselője: Duka Tivadar üdvözlését olvasta fel az említett társulatnak. Ez üdvözlő beszéd kapcsán érdekes statisztikai kimutatását hallottuk azon bibliai forgalomnak, melyet e társulat nagyszabású apparátusával a föld kerekességén előidéz. A többek közül kiragadjuk e pár adatot, hogy e társulat immár 120 millió példányban, melyből egymillió magyar, bocsátotta világgá a bibliát.

Az egész ünnepélyt bezáró beszédével dunamelléki püspök Szász Károly bilincselte le figyelmünket és vitte foglyul lelkünket. Az újabb időben megindult biblia-fordítások mozgalmait s közöttük a magyar protestáns irodalomnak e nem-beli mozzanatait ismertetvén, méltó alkalmosszerűséggel hozta föl azon körülményt, miszerint itt az ideje, hogy e tekintetben mi is komoly és célravezető munkához lássunk. Az ünnepelő közönség általános tetszését nyerte meg a szónok ama nyilatkozata, hogy bár mennyi és bár milyen talentumos ekzegetával is rendelkezni, még sem lenne tapintatos a három század alatt teljesen bevált Károlyi bibliát teljesen mellőzve, egy merőben új biblia-fordítást hozni forgalomba. És e nyilatkozatot egy olyan autentikus egyén tette, ki költői, nyelvészeti, bibliológiai talentumainál fogva teljesen disponálva lenne arra nézve, hogy egy minden tekintetben kifogástalan és lendületes s az eredeti héber és görög szöveg sajátos jellegének megfelelő új magyar bibliát adjon a kezünkbe! Ám, ezt, mint mondá, megtehették volna az angolok is, de nem tették, mert a nemzedékről-nemzedékre átöröklött és jól esőleg megszokott s kissé ódon nyelvezet kedves a fülnek, édes a vallásos léleknek és imponálóbb az észnek, mint a csevegve-csattogva tova csörrenő könnyű patak vizü és izü modern nyelv! Aztán, a mindenütt és mindenben s vallási dolgokban legfőként konzervatív nép, mely egészen saját és kiváltságos birtokának vallja a szent könyvet, nagy megütőközéssel venné annak új fordítását és sokat csökkenne vallásos buzgóságában. Ezért a szónok és azt hiszem, mindnyájunk felfogása szerint, leghelyesebb ut e tekintetben az lenne, ha meghagyatnék nagyjában a szöveg ódon zamatja, legtöbb kifejezésének régies jellege, csak a benne felfedezett fogalmi tévedések igazítottatnának ki az eredeti szövegből a maguk valódi jelentésükre, és pedig azokat is ama régies stíl köntösébe öltöztetve. Végül, a kegyelet ama fáklyáját gyújtá föl, a mely fényt és hajnalt derít Károlyi Gáspárnak háromszázad óta porladó hamvai felett, ama szobron, a melyet emelt a hála, a hit és a szeretet. Erősen hangsúlyozá, hogy mi nemcsak abban a tekintetben tartozunk hálával Károlyinak, hogy kezünkbe adta a legtisztább és a lehetőleg eddig a leghi-

vebb fordításu bibliát; de hálával tartozunk az ő szellemének, mint magyarok, hogy három századon át egy oly forrását nyitotta meg nyelvünknek, a melyből merített irodalmunk, nyelvészetünk erőt nyelvünk épsége fenmaradásához, anyagot a «romlásnak indult hajdan erős magyar» kifejezések följújtásához.

Valóban, sajnáltuk, hogy Szász Károly kiválóan érdekes és kiválóan éppen azon alkalomra illő essaye-je éppen a program utolsó pontját képezte. De azzal vigasztaltuk magunkat, hogy mint majd mindig, úgy itt is betelik a mondás, hogy «finis coronat opus.» És vigasztaltuk azzal is magunkat, hogy Prot. Irod. Szemlénk közelebbi füzetében egész teljében gyönyörködünk ezen művében is!

A minden részletében megható s feledhetetlen ünnepély berekesztéseül, a sárospataki főiskolai és az abauji egyházmegyei tanítói egyesült kar a Hymnuszt énekelte el, melynek elhangzása, után az ünneplő közönség igen nagy része az iskola tágas telkén felállított hatalmas deszka alkotvány alatt felterített asztaloknál társas ebédhez ült. Ez volt ám aztán a bankett! 7—800 teríték közül alig 10—15 maradt érintetlenül. A harmadik fogásnál, Kun Bertalan püspök, mint az egész ünnepély rendezésének éltető lelke, emelkedett fel és vele az egész társaság, előre tudván, hogy poharát a mi szeretett királyunkra üríti! A szívünkéből vett és lelkes köszöntőre unisono hangzott föl az imposans «Éljen!» Tisza Lajos, gróf, ama protestáns szellemet éltető, a mely e megható ünnepélyen oly jól eső testvériességgel ölelte át a megjelent lutheránus és református atyafiakat, s kívánta, hogy mint a közelmúltban, úgy a jelenben is tartanánk együtt, hogy biztosítva legyen a magyar protestánsizmus jövője. Szász Károly hasonlóképpen a ref. és luth. egyházaknak hazánkban közös érdekét s magas miszsióját hangsúlyozá köszöntőjében. Távol a hitcikkek egyregerősítő tendenciájától, ama mindnyájunk által óhajtott közösségünknek együtt megharcolására utal, a mely együtt kell hogy találjon a zsinaton és az élet nagy zsinatjában, ha azt akarjuk, hogy valóban éljünk.

Pronay br. csak viszhang akar lenni köszöntőjével a Szász K. szép hangjára. Ő is, a magyar protestánsizmus egyesíteni törekvő szellemét élteti.

Ezen elhangzott, lelkesítő köszöntők után, emelkedett el helyéről a magyar protestánsizmus magas miszsiójáért már évtizedek óta sikerrel küzdött, püspöksége óta pedig «hit jó cselekedeteinek» egész raját ontó s a tevékenységben fáradhatatlan Szász Domokos, püspökünk.

«A mai feledhetetlen ünnepezen, mint mondá, egész ényünk amaz örök fény felé fordul, ki oly éltetőleg ragyog z édes anya természet, mint a lelkek világában. Az északi

fény szépen, fenségesen ragyog, ámde ennek nincs fentartó termékenyítő ereje és ezek mellett, hideg. Míg a nap fénye élet és áldás minden sugarában. Én amaz eszmék és igazságokban hiszek, a melyek a lelket megtermékenyítik. Poharát ama szellemért üríti, ki egy egész életen át küzdött a két testvér protest. egyház ama napjáért, a mely ma öröm és háláünnepet ül. A magyar protestánsizmusnak testvériesülő és ezt övéi közt rövid idő alatt is már-már érvényesítő ama fenkölt szellemü férfit is száll pohara, ki ama, bár, fájdalom, hanyatló, de hanyatlásában is ragyogó szellem mellett olyan, mint a felkelő nap fénye. (Br. Vay és Pronay bárót értvén e kettő alatt!)

Ezután, köszöntött Körözi a vásáros-naményi pap. Utána Duka Tivadar. Azután, honvédezredes Duka Emil, az előbbi testvére, ki az igazán magyar vallásukat éltette, meglehetősen tört magyarsággal, de jólesőleg humoros szellemmel, oly jól érezvén magát Göncön, hogy kéri a társaságot vele együtt csak a göncöli (sic!) szekeren elutazni. Ekkor aztán megindult a szóár, mint a záporosó. Egyszerre ketten-hárman is beszélve, senkitől meg nem hallgattatva.

Négy óra lehetett, midőn a társaság legnagyobb része a hidas-németi állomáshoz kihajtatva, az ott álló külön vonattal Miskolcra, és a később indult személyvonattal Kassa felé utazott.

Az ünneplő társaság ifjabb s vállalkozóbb szellemü része visszamaradt Göncön, meghallgatni a Károlyi-alapra rendezett hangversenyt és annak végén részt venni «a repülő virágok»-kal ellejtett táncokban.

Ime, a komoly méltósággal és áhítatos kegyelettel kezdett és folytatott Károlyi-szobor leleplezési ünnepély mily hangulatos s mennyi poezist magában foglalt «finaléval» lett megkoszorozva. A két nembeli ifjuság víg hangversenye és tánca hintett virágokat háromszázad mohosult sirjaiból az ünnepélyen felidézett nagy szellemek ösvényeire és a jelen s a jövő nagy szellemeinek amaz utjaira, holott eddig csak tövis és bogáncs termett!

Igy folyt le és így zárult a magyar protestánsizmusnak ama lélekemelő ünnepélye a kis Gönc nagy szellemének érc-szobra körül: annak a nagy szellemnek, kinek bár oszlopa romlandó, mint minden emberi kézmű, de a kinek oszlopa megáll minden műveiben; kiválólag abban a koloszszerű műben melyben háromszázad siralmának könnyei, küzdelmei, vértanúink vércsöppjei, hitünk, szeretetünk forrásai, édes magyar nyelvünk búvájos zenéjének akkordjai, isten és az ő szent fia után azt az embert dicsőítik, kinek nevét, im, már érc-táblára véste fel Klíó!

Herepei Gergely.

TÁRCA.

Luther fellépése.

Részlet szerzőnek «Luther Wormsban» című sajtó alá rendezett egyháztörténelmi tanulmányából.)

A középkori keresztyén egyház eszménye a tárgyi egyég. Egy anyaszentegyház, melyen kívül nincs üdvösség; egy üdvözítő hit, melynek tételeit az egyház szabta meg; egy zertartás, melynek teljesítése üdvözítő erővel bír; egy papi end (klerus), a néptől egészen külön választva, mely isten s ember közt állva, egyedüli közvetítője az üdvösségnek az

üdvözítő szentségek kiszolgáltatása és a szertartások végzése által; egy római pápa, kiben az egyház minden hatalma központosul. Szóval, a középkori egyház egy egészen külsőleges üdvintézmény.

A mi a pápaságot illeti, el kell ismernünk, hogy a pápaság nagyszerű hivatást töltött be a népvándorlás korszakában és a középkor sötét századaiban. A pápa által, a pápának felügyelete és vezetése alatt lettek megnyerve a pusztítva tavonuló, új hazát kereső, vérengző nemzetek a

keresztyénség emberies gondolkozásmódjának és ez által a mivelődésnek és polgárisodásnak. A pápa volt a középkorban az emberiség legfőbb szellemi érdekeinek védője, ki mindig eredménynyel lépett közbe, midőn az üldözött igazságot, vagy ártatlanságot kellett védenie a föld azon hatalmasaival szemben, kiknek az erő és hatalom mindenre jogot adott. A pápa volt az, ki a középkorban hatalmas fegyvereivel, mint a kiközösítés, interdiktum, a leghatalmasabb fejedelmeket és nemzeteket is engedelmességre tudta kényszeríteni.

Természetes, hogy e rendkívüli hatalom rendkívüli visszaélésekre szolgáltatott alkalmat. A pápák isteni tekintélyt követeltek úgy a földi, mint az égi dolgokban. Egy részről korlátlanul kívántak uralkodni a föld felett; más részről az emberek lekiismerete felett. A keresztyén nemzeteket és fejedelmeket saját alattvalóiknak tekintették, szellemi dolgokban pedig minden oly nyilatkozatot, mely rájuk nézve hátrányos volt, véres kézzel nyomtak el.

A pápa tulkapásai ellen mindkét téren erős küzdelem keletkezett. Hogy a nemzetek és fejedelmek nem adták fel jogukat, ezt bizonyítják 4-ik Henrik küzdelmei 7-ik Gergely pápa ellen, első Friedrik küzdelmei 4-ik Hadrián és 3-ik Sándor pápák ellen, 2-ik Friedrik küzdelmei 9-ik Gergely pápa ellen. Utoljára is, Németországgal szemben a pápa maradt győztes, és azután Németországot kizsaratolta az anatóliai és rezervaták által.

A pápa politikai hatalma az első csapást 4-ik Fülöp francia király által szenvedte, ki 8-ik Bonifacius pápát fogóságba vetette, s annak halála után, a pápaság székhelyét Rómából Avignonba tette át. Ez hatalmas lecke volt, de a pápák nem tanultak belőle semmit. És a reformációtól kezdve, már több mint három század telt el, egész nemzetek szakadtak el tőle, de azért a magát vatikáni fogolynak nevező pápa ma is követeli a jogot, törvényt szabni a világnak, mire azonban a három század óta felvilágosult keresztyénség csak mosolyogva idézi Viktor Emánuel hires mondását: «tempo passati.»

Más részről pedig mindig akadtak, kik az emberiség örök szellemi érdekeiért szembeszálltak a pápai hatalommal. A 11-ik századtól kezdve, szakadatlan sora következik azon nemes férfiaknak, kik készebbek voltak elszüvenni a halált, semhogy szabadságukat a lelkiismerethez tartozó dolgokban megcsorbítani engedték volna. Legyen elég, e helyen csak a váldéziak, a wicleffiták és husziszták nevét felemlítenem.

Luther eleinte a római pápaságnak sem az egyes emberek lelkiismeretét rabigába hajtó uralmát, sem a nemzeteket kizsaratoló önző pénzvágyat nem támadta meg. A pápai tekintély hívése oly mélyen gyökerezett az ő szívében is, hogy ez rá nézve erkölcsi lehetetlenség lett volna. Különben is, a feltünési vágy teljesen hiányzott lelkéből. Meg volt elégedve, ha csendben munkálhatta saját magának és másoknak üdvösségét. Az augusztinusok klostromában is az üdvösségért való sóvárgás készítette őt a szerzet szabályainak oly szigorú teljesítésére, hogy mint saját maga írja: «Való az, én kegyes szerzetes voltam, és oly szigorun tartottam a szerzetesi rendet, hogy bátran kimondhatom: ha valaha egy szerzetes ég felé jött a szerzetes által, úgy én is oda benn akartam lenni; ezt bizonyítani fogják az összes klostrombeliek, kik engemet ismertek. Mert én, ha ez hosszasabban tart, halálra kinoztam volna magamat a virasztással, imádkozással, olvasással és

egyéb munkával.»¹⁾ Később is, mint a wittembergi egyetem professzora és egyszersmind városi prédikátor megelégedett, ha a szentírás helyeit hiven fejtegethette, és más részről egyházi beszédjeivel hozzá járulhatott istenországának terjesztéséhez.

Talán, e csendes körben működve, nyugodtan végzi életét, ha Tetzl szemérmetlen üzérkedése a bűnbocsátó cédulákkal nem kényszeríti őt nyílt felszólalásra. És miután egyszer kilépett a küzdőterre, a visszavonulás reá nézve erkölcsi lehetetlenség volt. Mint a hegyről aláguruló hógolyó, utjában folytonosan növekedve, végre ellenállhatatlan erővel ragad mindent magával, úgy Luther is, a 95. tétel kifüggesztése után, ellenállhatatlanul ragadtatott tovább a római egyház egész építményének, tanainak és intézményeinek alapjában való megrázására és lerontására.

(Folyt. következik.)

Rákosi György.

Különfelek.

== **Lapunknak éppen zártakor vevén**, sietünk, bár e rovatunkban közölni a «Közgyűlési Meghívót» 1—1890. éh. sz. Mult évi egyházkerületi közgyűlésünk 84. sz. határozata alapján; és gr. Bánffy Miklós ő Nagyméltóságának, mint hivatala szerint legidősb egyházkerületi főgondnokának, hozzá f. évi szeptember hó 6-dikán intézett figyelemzető soraimra, Sáromberkén, ugyanama hó 21-dikén kelt levélben kijelentett akadályoztatása nyomán, 1890. évi egyházkerületi közgyűlésünk Kolozsvár sz. kir. városában leendő megnyitását f. évi november hó 1-sejére tűzöm ki, mely alkalomra és közgyűlésünkben való részvételre (Cimedet) ezennel tisztelettel meghívom. Egyházi törvényeink 99. §-ának értelmében egyuttal jelzem, hogy közgyűlésünk főbb tárgyai lesznek: 1. A sepsi-szent-györgyi, zilahi és szászvárosi kollegiumok segélyezése tárgyában az állammal kötött szerződések ügye. 2. Előterjesztés, az Igazgató-Tanács által felvett egy millió fit kölcsön tárgyában. 3. Egyházkerületi állandó segélyek revíziója. 4. Jelentés, a nagy-enyedi theol. akadémiához egy ideiglenes tanerő alkalmazásáról. 5. Gondnokok és tanárok választása, stb. Kelt Kolozsvárit, 1890. szeptember hó 30-án. *Br. Bánffy Desső*, egyházkerületi főgondnok.

== **A sz.-régeni új templom felszentelése** október 5-re tüzetvén ki, főtiszt. püspök aa. és a közjegyző folyó hó 4-én Sz.-Régenbe utaznak.

== **A sepsi-szent-györgyi egyházközségben** üreségben levő első-papi állásra tizenheten pályáztak. Mindnyájan előkelő, diszes helyet foglalnak el egyházi életünkben. A jelölés nem volt könnyű munka. Annál szebb, hogy mégis egyhangulag történt és szép, hogy a kijelölő bizottság élt a törvényben adott jogával és nyolcat kandidált, kik a következő sorrendben tartják meg a próba-beszédeket: Kis Albert, ilyefalvi pap, okt. 5. Kis Albert, feltorja-karathnai pap, okt. 12. Bitay Béla, brassói s.-pap, okt. 19. Révay Pál, n.-baconi pap, okt. 26. Kerekes Endre, zilahi h. vallás-tanár, nov. 2. Borbáth Pál, csikszeredai körlelkész, nov. 9. Zoványi Jenő, kolozsvári s.-pap, nov. 16. Vince Ödön, kémeri pap, nov. 23. Püspök aa. akadályozva lévén a kandidáló bizottságban való elnökséggel, lapunk szerkesztője, mint közjegyzőt, bizta meg, ki e megtisztelő kötelességet a legnagyobb örömmel teljesítette.

== **Hármas jubileum.** A jövő évben lesz 50 éve annak, hogy Kun Bertalan miskolci ref. püspök mint lelkes működik, és 40 éve annak, hogy e tisztét a miskolci eklézsiában tölti, s végül 25-ik éve annak, hogy püspökké választották. A tiszáninnyi ev. ref. egyházkerület e hó 16-án tartott közgyűlésében egyhangulag és a legnagyobb lelkesé-

¹⁾ «Kleine Antwort auf Herzog Georgens zu Sachsen nächstes Buch.»

déssel elhatározta, hogy nagyérdemű püspökének a jövő évben megünnepli hármadik jubileumát. Az ünnepélyre rendezésére az alsó-borsodi egyházmegyéből bizottságot küldtek ki, melynek elnöke b. Vay Béla.

= **A «Theologische Studien und Kritiken»** legújabb (1891. I.) füzetében dr. Szlávik Mátyás, az eperjesi theologiai akadémia nagy szorgalmu és kiváló képzettségű ifjú tanára 12 lapra terjedő ismertetést adott ki a magyar protestáns irodalmi társaság munkálkodásáról. Rövid vonásokban ugyan, de minden egyes részletre kiterjedő figyelemmel meglehetősen híű képét adja a társaság eddigi életének, habár feltűnő részrehajlást tanusít a lutheranusok iránt az ő előnyükre. Az az érdem pedig, amit Masznyiknak a társaság alakulásában a debreceniakkal szemben tulajdonít, a valóságban nagyon elenyészőleg csekély azokhoz képest, melyeket hasonló irányban Tisza Kálmán, Szász Károly, Szász Domokos és a sárospatakiak részint az ellentétek lehető elsimításával, részint az alapszabályok változtatlan fentartásával szereztek. Egyébiránt, még egy pár, apróbb tévedést tekintetbe nem véve, őszinte elismerésünket fejezzük ki a megleghangus bizonyára a németországi protestánsoknál is élénk rokonszenvet keltő ismertetésért, melynek vajha minél többször találkozni méltó társa!

= **A IV. egyetemes tanitógyűlés**, mely aug. 23-án fejezte volt be üléseit, elhatározta, hogy kiadja teljes «Naplóját.» A munka 30 nagy 8° alaku ivre fog terjedni, és a gyűlés híi képén kívül, adni fogja mindazon értekezéseket, melyek ott tartattak, valamint a szakosztályok működését és a végrehajtó bizottság tizenkét évi fáradozásának eredményét; szóval, mindazt, a mi nemcsak a tanítók, hanem a népnevelés iránt érdeklődők figyelmére méltó és érdemes és így csaknem forrás-munkának ígérkezik. Előfizetési ára csak 1 frt 50 kr., mely Kurz Sámuel tanítóhoz küldendő, Budapest, IV. ker., Deák-tér 4. sz.

= **Miután egyházkerületi közgyűlésünk** éppen nov. 1-jére hivatott össze, mely napra egyszersmind a legnépesebb országos vásár szokott esni: szívesen kérjük mindazokat, kik biztos szálláshoz óhajtanak jutni, hogy e tekintetben, ha bár egy levelező-lapon, folyó hó 20-ig lapunk szerkesztőségénél jelentkezni sziveskedjenek. Mindent elkövetünk, hogy hiány ne legyen.

= **Hibaigazítás.** Lapunk 39-ik számában a 335-ik oldal 2-ik hasábján felülől az 5-ik sorban «genitivus appositionis» olvasandó oppositionis helyett.

HIVATALOS RÉSZ.

358—1890.

KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. kollegium mtt. Előljáráóságának.

A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter ur f. évi szept. 12-én, 40,209. sz. a. kelt leiratával tudatja, hogy a középiskolai törvény 46. §-ában gyökerező jogánál és kötelességénél fogva, a kolozsvári, nagy-enyedi, marosvásárhelyi és zilahi ref. főgimnáziumok részére Finály Henrik kolozsvári tankerületi kir. helyettes-főigazgatót, a székelyudvarhelyi és szászvárosi ref. fő-, valamint a sepsi-szent-györgyi ref. al-gimnáziumot illetőleg pedig Elischer József n.-szabeni tankerületi kir. főigazgatót bizta meg az 1890—91. tanévre a látogatással, s az állami főfelügyeletnek nevében való gyakorlásával, illetőleg, annak általa való gyakorolhatása végett a jelentéstétellel.

Miről a m. tt. Előljáráóságok tudomás vétel végett értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890. szept. 24-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1359—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett hagymás-láposi énekvezér-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás és 300 frt készpénz.

Pályázati határnap okt. 25. Folyamodványok nagytitiszt. Nagy Lajos esperes aához küldendő, Dobokára.

Kolozsvártt, 1890. szept. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1333—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett sz. ludvégi egyházközség lévita-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás és 260 frt 20 kr, melyből 24 hold és 860 □-öl kanonika porció 61 frt 80 kr. becsértékben, 60 frt készpénz dézsma-kamat, munkatét 10 frt és kepe 128 frt 40 kr. becsértékben.

Pályázati határnap okt. 25-ig. Folyamodványok nagytitiszt. Lénárt József esperes aához küldendő, Magyaróra (u. p. Disznajó).

Kolozsvártt, 1890. szept. 27. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1362—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett mártisfalvi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és 195 frt 48 kr-ra becsült kepe. A megválasztandó köteles az egyházmegyei gyámintézetnek tagja lenni.

Pályázati határnap okt. 25-ig. Folyamodványok nagytitiszt. Menyhárt András esperes aához küldendő, Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely.)

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

623—1890.

KÖRLEVÉL

A tavaszi közgyűlésünktől vett megbízás folytán, van szerencsém, egyházmegyei közgyűlésre meghívni, a közgyűlés igen tisztelt mtt., t. és tt. tagjait, folyó évi október 14-én d. e. 9 órára D.-Szt.-Mártonba, az egyházmegye tanácskozó-termébe. Tárgyak: 1. Elnöki jelentés. 2. Az özvegy-árvai gyámintézet szabályainak, a kiküldött bizottság munkálata alapján, elkészítése. 3. Felsőbb leiratok, átiratok, és lehető kérvények, stb. tárgyalása. 4. Az algondnoki állásra két egyén jelölése. 5. Egy világi, és egy egyházi házassági törvényszéki bíró választása.

Ugyan e nap d. u. 3 órakor kezdve, házassági törvényszéket fogunk tartani, a félben levő perek ellátása végett. Ennek végeztével, Papi Értekezletet is tartunk. Lelkészársaimat hivatalosan felkérem, hogy egyházaik képviselőit a közgyűlésre hívják meg. A házassági törvényszék tartásának idejét és helyét a szokott módon tegyék közhírré.

V.-Gálfalva, 1890. szept. 24-én.

Kovács Elek,
ref. esp.

893—1890.

KÖRLEVÉL

A marosi egyházmegyének őszi rendes házassági törvényszéki ülése fog tartatni október hó 22-ik napján, délelőtti 9 órán kezdve, Maros-Vásárhelyt, melyre a nm. t. t. házassági törvényszéki bíró urak, ugy az érdekelt felek tisztelettel meg hivatnak. Lukafalván, szept. 29. 1890.

Rákosi Lajos,
marosi ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1890. Október 9.

41. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Válasz és még valami.

(Folytatás.)

Azonban, hogy a D. ur által megcsonkított parabolát is a maga egészében, valamint annak elvágott végszavait is valódi értelmük szerint méltathassuk, meg kell kísértenünk az egész tanításnak, mint allegoriának, rövid értelmezését.

A király lakodalmat szerez az ő fiának, és meghívja szolgálai által a vendégeket, kik azonban magukat vonogatják, sőt utóbb a sürgető szolgálakat megölik, stb. Kép nélkül: Isten az ő fiában üdvösségre hívja prófétái által az embereket, kik megölik az Urnak szolgálait. Először szólítva voltak a hivatottak, azaz, isten üdvözítő kegyelmével először a választott néphez, Izraelhez fordul prófétái által. De, miután itt ellenszegülésre talál, más szolgálak által (apostolai által) fordul válogatás nélkül minden népekhez s így most már hívja pogányokat is. Vannak, azonban, kik lakodalmi köntös, vagyis, illő készület nélkül jelennek meg. De az Ur az ilyeneket kivetteti. Ilyenképpen a választottak száma kisebb lesz.

Látni való, tehát, hogy itt isteni kiválasztásról van szó, és ez a kiválasztás az üdvre vonatkozik, nem pedig az egyházi személyek hivatalba állítására, a mint D. hiszi és hirdeti is, a midőn e helyet az egyház-alkotmány, illetve, kormányforma tárgyában fölmerült kérdésben idézi. A 14-ik versre vonatkozólag megjegyezheti D. ur, hogy ott csakis Károlyi kifejezése szerint vannak «hivatalosok», voltaképpen pedig «κλητοι» áll, mely magyarul ezt jelenti: «meghivottak», t. i. üdvösségre hivatottak, olyanok, a kiknek «hívás» által volt alkalom szolgálattva az üdvözülhetésre, tőlük függvén, hogy ezzel szemben minő eljárást kövessenek: menjenek-e, vagy maradjanak? Éppen így, a «választottak» szó is csak a Károlyi fordításban szerepel, ellenben, eredetileg «kiválasztottak» áll, a mennyiben az «εκλεκτοι» ezt jelenti. Szó szerint, tehát, a D. ur által idézett 14-ik

vers így hangzik: «mert sokan vannak a meghivottak, de kevesen a kiválasztottak.» Ilyen különbség mutatkozik a 11-ik és 12-ik vers eredeti szövege, és a fordítás között is. És e különbség eredménye az, hogy a fordítás olvasásakor igazság-érzetünk mélyen megsértve döbben vissza, midőn látjuk, hogy a király a lakodalomból azért vett ki egy embert, mert nincsen lakodalmi ruhája. Még visszatetszőbb ez igaztalanság, ha meggondoljuk, hogy a király az allegorikus előadásban istent jelenti. Ugyanis, a 11-ik vers Károlyi fordításában így hangzik: «és bemenvén a király, hogy megtekintené a vendégeket, látta ott egy embert, kinek nem vala menyegzői ruhája.» A 12-ik pedig így van Károlyinál: «és monda neki: barátom, mimódon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád?» stb. Ellenben, a 11-ik vers szó szerint fordítva így: «bémenvén a király, a vendégeket megtekinteni, látta ott egy embert, ki nem volt felöltözve menyegzői öltözetbe.» A 12-ik vers pedig szó szerint így volna «és így szól annak: felebarátom, hogy jövéél ide, ha nem viselsz menyegzői öltönyt?»

Utóbbi fordítást indokolják a következők.

A 11-ik vers kifogásolt helyén, az eredetiben e szavak állnak a méltatlan vendégre vonatkozólag: «ἀνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἐνδυμα γάμου.» És e kifejezésekben egy szó sincs, mely azt jelentené, hogy «nem vala ruhája.» De igenis ott áll az ἐνδυμα igének k. alk. perfektum részessülője. Ez ige pedig kihatólag ezt jelenti: betakarom, felöltöztetem. A jelzett alakban pedig ezt teszi, felöltözöm, (latin inbuo) «ἐνδεδυμένος» = «felöltözködött»; «οὐκ ἐνδεδυμένος» = «fel nem öltözködött»; «εἶδεν ἄνθρωπον οὐκ ἀνδεδυμένον» = «látta (t. i. a király) egy fel nem öltözött embert.»

A 12-ik vers utolsó részének módosított fordítását pedig igazolják e kifejezések: «μὴ ἔχων ἐνδυμα γάμου», tehetnék ugyan ezt is: «nem bírván menyegzői ruhát, vagyis, «ha nincsen»; azonban

az ἔχω egyike ama görög igéknek, melyek a rendhagyóság minden szeszélyességével bírnak s most jelentésükkel, majd alakjukkal, ragozásukkal, sőt néha igejellegükkel is játékot űznek. A ἔχω ugyanis most jelentését, majd alakját cserélgeti; majd egyes időképzésnél mutat különböző törzseket, hol egyikhez, hol másikhoz szegődven, most ἐχ, majd σχε törzsre támaszkodván. De a jelen kérdésben legfontosabbak jelentésbeli sajátosságai. E sajátságoknál fogva, ez ige csakhamar túlcsap első jelentésén és jelenti ezeket: «tartok, hordok, viselek.» Sőt, adverbium mellett intransitiv lesz, például «καλῶς ἔχω» = jól vagyok, κακῶς ἔχω = rosszul vagyok. Ha már most ez igét az «ἐνθυμησθε» szóval összeköttetésben látjuk, azonnal világos lesz, hogy ennek más értelmet alig adhatunk, mint ezt: viselek, annyival inkább, mert ez is ott van az ἔχω ismert jelentései között. Ezek után, bátran fordítható így a 12-ik vers kérdéses része: «hogyan jövel ide, ha nem viselsz menyegzői ruhát.»

E grammatikai indokok mellett, azonban, ez utóbbi fordítást hathatósan ajánlja egy írásmagyarázati szempont is. Ugyanis, mint említve volt fönnebb, igazság-érzetünkre némi bántó, nyomasztó hatással nehezül annak látása, hogy egy ember csupán azért vették ki a vigadók sorából, mert nincsen neki menyegzői ruhája. Ellenben, ha látjuk, hogy a kivetett vendégnek az volt a bűne, hogy nem öltötte fel ünnepélyes ruháját (pedig neki volt ilyen ruhája is) és így illő készület nélkül jelenvén meg, bizonyos fokú tiszteltlenséget tanúsított az ünnepély és annak rendezője, a király irányában: ekkor igazság-érzetünk teljesen kibékül a helyzettel, a parabola tökélye csorbát nem szenved, s az allegoria egyfelől természetes, közvetlen s népies alakjával; másfelől, művészi kompozíciójával oly magas helyet foglal el magának a világirodalom remekei fölött, hogy Lessing, Shakespere, Goethe s a többiek legsikerültebb ilyenmü alkotásai, mint halvány utánzások, úgy viszonylanak hozzá, mint gyémánthoz a cseh üveg, mely amannak természetadta jellemét, súlyát, keménységét s maradandóságát soha meg nem nyerheti.

Tehát: «sokan vannak a meghívottak, de kevesen, a kiválasztottak!»

Bizonyosságul idézi D. ur Máté XXIV. 24-et is, pusztán azon alapon, mert ott is előfordul a «választottak» kifejezés.

Lássuk az egész vers szövegét.

A 24-ik versben ez áll: «mert hamis Krisztusok és hamis próféták támadnak, és nagy jeleket és csudákat tesznek ugyannyira, hogy elhitéssék, ha lehetne, a választottakat is.»

Nevezetes tény, hogy Jézus akár a korábbi prófétai jóslatokra, akár az akkori politikai és vallás erkölcsi életviszonyokra támaszkodva, több ízben megjövendöli Jeruzsálem veszedelmét. Jézus a kapuk előtt megsiratja, a templom ajtajában megjósolja s az Olajfák-hegyén megmagyarázza Jeruzsálem romlását. Utóbbi helyen, tanítványai meghitt körében, a pusztulást okaival, okozóival, fő- és mellékkörülményeivel, sőt az időpont biztos meghatározásával fejti ki. Ennél fogva, ama víziók nem pusztán pszichológiai természetű, mint inkább szónoklati víziók, melyek mindkét helyen egy-egy önálló szónoklat-

hoz tartoztak, mely beszédek valószínűleg elvesztek. Ez annyival inkább megtörténhetett, mivel Jézus virágvasárnapján rendkívül sok beszédet tartott, e mellett, az utóbbiakban különösen a víziók lepték meg a tanítványokat, annyira, hogy maguk sem a beszéd megőrzésére, mint inkább a bővebb magyarázat kinyerésére törekedtek. Alig várják, hogy alkalmuk legyen, Jézust magánosan megkérdeni ama jóslat felől. Erre alkalmat nyernek (Máté XXIV 3. szerint) az Olajfák hegyén, hol Jézus terjedelmesen, élénken rajzolja Jeruzsálem bukását s az eseményeknek oki és okozati viszonyát.

Mint Jézus kifejti (Máté XXIV 4—44-ben) hazájának bekövetkező bukását részben okozzák, részben siettetik ama bujtogató, lázító, izgató népvézerek, kik valóságos kérdések, erkölcsi eszmék zászlója alatt prófétai címmel fognak honfitársaik között föllépni. Ezeket nevezi Jézus «hamis Krisztusoknak és hamis prófétáknak.» Ez ál-próféták, a saját korát mélyen ismerő, s a következő események fejlődését éles szemmel olvasó Jézus előtt annál veszedelmesebbeknek tűnhettek föl, mert akkor már az elnyomott, elégtelen, terhei alatt roskadozó, de mivelletlenségében sérelmeit is csak állatiasan érző zsidó nép körében, magasra voltak halmozódva azon gyűlékony anyagok, melyek a bujtogatók szavára oly sebesen szoktak fellobbanni. Azon váradalmakból, azon meghiusult együgyű reményekből, melyeket a tudatlan zsidó tömegek a Messiás személyéhez kötöttek, nagyon jól tudta Jézus, mily készen várja, mennyire sovárogyja a zsidó nemzeti közérzet ama pillanatot, melyben megragadhatta a forradalmi zászlók nyelét. E móhó vágyak és szenvedélyek tüzeit akarta Jézus csillapítani, fékezni ama türelemre s békés magatartásra intő szavaival is, melyeket fönnebb idéztünk, (boldogok a békességre igyekezők, az alázatosok, stb.) a kezünk alatti jövendölés intelmeivel is: «meglássátok, hogy meg ne háborodjatok» stb. S a jövendő hamis próféták időnap előtti izgatásai előtt annyival inkább óhajtja Jézus bevágni az utat, mivel jól tudja, hogy a megvénült s elgyengült államoknak új erőt csupán a fejlődő keresztyénség hatalmas szelleme adhat; másfelől, a békóit szagató zsidóság mögött még most rémesen magaslik föl a világ ura és bírja: Róma, melyet szintén csak a keresztyénség hatalma lesz képes megszelidíteni, korlátok alá vetni.

Saját korának vészjeleiből s a vonható következtésekből kiindulva, oly biztos és tiszta számítással jósolja meg Jézus a zsidóság bukását, hogy még csak az időpontot is a legbámulatosabb hűséggel találja el, a mint ezt az események igazolják. Jeruzsálem bukását, ugyanis, a hamis Krisztusok és hamis próféták lázító, pártütő működéséből eredő szerencsétlenségnek tünteti föl jövendölésében, s éppen azért írja le nagy részletességgel és hűséggel e gonosz népvézerek vakmerő megjelenés-módját, hogy honfiai eleve tájékozva ez Antikrisztusok felől, kellő óvatossággal tartózkodjanak tőlük. A megelőző predikációban Jézus korának «vakvezéreit» ostromolja, itt a jövő időknek «vakvezéreit» álcázza le, hogy honfiai megtarthassa. És a melyekről Jézus szeretetteljes figyelmeztetéssel említi: «ime, eleve megmondottam néktek» szó szerint bekövetkeztek és pedig oly hamar, mint megjósoltatott: «bizony, mondom néktek, hogy nem mulik el e mostani egy nem-

zet, mignem mindezek meglésznek.» Nemsokára, ugyanis, a Rómából küldött praetorok nyomása alatt, Judea, mint provincia, sokat szenvedett s a hamis prófétáktól is izgatott, másfelől is zaklatott nép lázongani kezdett. Sőt, kalózcapatok alakultak, melyek a római hadseregeket pusztítani kezdték. Ekkor Judea megfenyítésére Vespasián küldetett, s Jeruzsálem ostrom alá került. De miután Vespasián trónra lépett, az ostromot fiára, Titusra bízta. És a keresztyének megtogadák Jézus tanácsát: «ekkor, a kik Judeában lésznek, fussanak a hegyekre»; ellenben, a zsidók makacsul ellen állottak. Titus a dacoló Jeruzsálemet kiéheztetéssel akarván megtörni, az erős falakkal körzött várost ostromzár alá vevé. Tehát, bételt, a mint jósolatott: «eljő az idő, melyben a te ellenségeid te körüléd palánkot építenek, és körülvésznek, és mindenfelől megszorítanak (Luk. XIX. 43). És az öt hónapi ostrom alatt ismét betelt: «lészen akkor nagy nyomorúság, minémű nem volt e világ kezdetétől fogva ez ideig, ezután is nem lészen.» (Máté XXIV 21.) Az a nép, melynek szigoru étel-törvényei szerint csupán azon állatokat volt szabad megenni, melyek «hasított körműek és kérőt rágának» most megevé a patkányokat és egereket. És az a nép, melynek ez mondatott: «ne főzd meg a kecskefiut az ő anyjának tejében» most megette tulajdon gyermekeit. «És ha azok a napok meg nem rövidítettek volna, mindenestől fogva elveszne minden ember, de a választottakéért megrövidítettek a nyomorúságnak napjai.» Ime, ilyen különös isteni kegyelem jár a kiválasztatással. Pál apostol elmélete szerint pedig még másnemű adományok is járnak az isteni kiválasztatással, u. m. a hit és erkölcsiség tárgyai iránt való vonzalom, a helyes iránti érzék s általában jóra való fogékonyság és képesség. És hogy a választottak, vagyis a keresztyének ez esetben is helyes érzékkel tudták megfontolni a következő események súlyát s a magok érdekét és teendőit, mutatja azon tény, hogy ők mindjárt az ostrom kezdetén Pellába menekültek. E szerint, a hamis Krisztusok csakugyan fölléptek «nagy jelekkel és csudákkal», csakugyan belevonták Judeát a szédelgésbe s mindent elkövettek, hogy a választottakat is megtántorítsák, lázadásra bírják; de ezeknek józan gondolkodásán s a kiválasztással nyert magasabb, tisztább felfogásán minden erőfeszítésük hajótörést szenvedett. A kiválasztott lelkeket nem bírták megvesztegetni szemfényvesztéseikkel, nem tudták eltántorítani hamis nevükkel és prófétai színezetű tanaikkal. Ezek élénken érezték Jézus intelmének erejét: «akkor, ha valaki ezt mondja néktek, ime, itt vagyon a Krisztus, vagy amott, ne higyjétek» «ha azt mondandják néktek, ime, a pusztában vagyon: ne menjetek ki; ime, e rejtekházakban: ne higyjétek.» (Máté XXIV 23, 26.)

Ime, ez a kiválasztás az, melyre D. ur Máté XXIV 24-ben hivatkozik; ime, ezek az idézett kiválasztásnak eredményei és adományai. De olyan választás, minőt D. ur sejteni szeretne: e helyen nem letezik. Itt hát ismét nem valami hivatalos személyek megválasztásáról, hanem az erkölcsi életre és üdvösségre elhivottakról van szó.

Idéztetik Csel. XV. 22: «Akkor tetszék az Apostoloknak és a Senioroknak az egész gyülekezettel egybe, hogy magok közzül választott embereket küldjenek An-

tiokhiába Pállal és Barnabással; tudniillik, Judást, ki vezeték nevérol Barnabásnak neveztetik; és Silást, kik az Atyafiak között fők valának.» Megjegyzendő, azonban, hogy az eredetiben nem «választott embereket», hanem «kiválasztott férfiakat» találunk, a mely kifejezés amannál többet jelent; továbbá, nem ez áll végül: «fők valának,» hanem így végződik a vers: Judást és Silást az atyafiak között vezeték, mely ismét több, mint ez: fők valának. Ők tehát már azelőtt is magas állásu és tekintélyü férfiak voltak az Atyafiak között s mint ilyenek bizattak meg, hogy képviseljék a gyülekezetet és nem ezen megbizással, illetve, kiszemeltetéssel, vagy kiválasztással nyerték méltóságukat. Ugyanazért, e kiszemeltetést és megbizatást mai értelemben sem lehetne választásnak nevezni. Nevezetes helyekre, ünnepélyekre, tanácskozásra, hányszor küldünk képviselőket ma is, de azért az ő megbizatásukat sohasem tekintjük választásnak, sőt az ily módon alkotott testületet is: bizottságnak, küldöttségnek nevezzük.

D. ur szerint: «Pál magát az apostolságra elválasztottnak mondja.» (Idéztetik: Gal. I. 15.)

Midőn e kérdésben D. ur a galatákhoz írott levélhez folyamodik: a legilletékesebb forumra apellálta az ügyet, mely a vitát azonnal végérvényesen ketté vághatja.

Érdekes lesz, megtekinteni a levél kezdő szavait, melyekben az apostol magát bemutatja olvasóinak. «Pál, a kinek apostolsága nem emberektől van s nem ember által, hanem Jézus Krisztus által és az Atya Isten által.» stb. E szerint, Pál a D. ur által sejtett elválasztást nem embereknek köszönheti. De lássuk a 15-ik verset, melyre D. ur támaszkodik. «Mikor pedig tetszett az Istennek, a ki engem anyám méhe óta különválasztott és elhivott kegyelemből» stb. Most, lássuk e vers magyarázatát és pedig egyik hírneves ekzegetánk (Menyhárt János) értelmezése szerint: «Különválasztott = arra a különös, engemet más emberektől megkülönböztető tisztre rendelt el engem, hogy az evangéliumot hirdessem. Elhivott, értsd hozzá: a hitre. Anyám méhe óta = azon perctől fogva, hogy anyám méhében megfogantattam. Azt, hogy az Isten őt anyja méhe óta különválasztotta és elhivta, azért mondja az apostol, hogy az olvasók győződjenek meg arról, hogy az ő apostolkodása, mint hívóvé levése is Istentől származott. Kegyelmeből, szó szerint, kegyelme által. Az elválasztó és elhivó isteni kegyelmet úgy tünteti föl az apostol, mint eszközét az ő elválasztatásának és elhivatásának, holott, szorosán véve, az annak nem eszköze, hanem kútfeje.» Pál tehát a választást nem önmagához hasonló emberektől, hanem felsőbb helyről, isteni kegyelemből származtatja magát ezek szerint; nem is elválasztottnak, hanem különválasztottnak s elhivottnak érzi és nevezi. Ezek szerint, ő nem többek akaratából jutott az apostolságra, mint a választás fogalmából következnek, hanem egy felsőbb hatalom akaratából nyerte a megbizatást. Tehát, ismét messze estünk a D. ur által védelmezett s állítása szerint, az evangéliumokban elszórtan heverő választási elméletnek óhajtott forrásától.

I. Tim. V. 21-ben «választott angyalokról» Tit. I. 1-ben «isten választottairól» van szó. De ezek mind csak arra való példák, hogy a szó jelentése és értéke nem önmagában van. Bizonyosságai annak, hogy az üres sza-

vakból és kifejezésekből könnyelműen vont következtetés mennyire hibás lehet. Ezekkel ellentétben, szolgálhatunk példákkal, melyekben a kiválasztás kifejezés nem fordul elő, de benne van mégis a kiválasztás fogalma. Máté XXIV 40. szerint «akkor ketten léznek a mezőn, az egyik elragadtatik, a másik elhagyatik»; két őrlő aszszonyok léznek a malomban; az egyik elragadtatik, a másik elhagyattatik.» Lám, itt nincs szó a kiválasztatásról, de benne van a fogalma!

(Vége köv.)

Vásárhelyi Zsigmond.

A papi fizetések emeléséről.

Egyházkerületünkre nézve emez igen nagy jelentőséggel bíró kérdésben e lap folyó évi számaiban közölt indítványokra s legkivált Péter Albert urnak közelebről megjelent cikkére, nézetem bővebb kifejtése által, céлом az, hogy e tárgyra az érdeklődést mind nagyobb körben költsem föl, s tőlem kitelhetőleg, hívjam fel a figyelmet azon meggyőződés helyes voltára, hogy a papi fizetések emelésének munkálása, úgy az egyes egyh. községeknek, mint a felsőbb hatóságoknak erkölcsi és önfentartási kötelességük s hogy ezen nagy feladat megoldása csak is anyaszentegyházunk, mondhatni, összes tagjainak vállvetett közreműködése mellett érhető el.

Nézetem szerint, a papi fizetések emelésének szüksége két szempontból világítandó meg. Egyik, a felette csekély javadalommal jelenleg alkalmazásban levő papok sanyaru helyzetének könnyítése; másik szempont, a papi fizetéseknek jövőre fokozódó igényekkel párhuzamos javítása.

Csak egy tekintetet kell vetnünk az egyházi tisztviselők fizetésének újabb megbecsüléséről az 1889. évi ker. közgyűlési jegyzőkönyvbe közzé tett kimutatásra s annak szomorú adatai kétséget kizárólag meggyőznek arról, hogy a papok ajkairól sokszor hangoztatott és segély-kérvényükben élénken leirt nélkülözések s anyagi küzdelmek, melyek bénítólag hatnak magasztos elhivatásuk betöltésére, teljesen indokoltak. Az összes papi állomások egy harmadrésében, számszerint, 160 egyházközségben, az egyházi törvény 274. §-ában megállapított 400 frton alól áll a papi fizetés hivatalosan megállapított becsértéke, sőt több egyházközségben még a 200 frtot sem éri el.

Még ha az ily csekély javadalommal bíró pap családalan, valahogyan csak elviselheti a nélkülözések keresztjét; de mit tegyenek azok, kiknek nagy család terhe nyomja vállukat, miként ruházzák, neveltessék gyermekeiket; és miként gondoskodjanak családjuknak bár csak a mindennapi megélhetéséről, oly esetekben, ha hiveiket elemi csapás sújtja s még ezen kevés javadalmuknak sem foly be egy jelentékeny része; avagy, ha közvetlenül saját kanonika porciójuk jövedelmét semmisíti meg valamely véletlen, vagy valamely családtagot ér bármely oly mérvű szerencsétlenség, a melylyel egybekötött tetemes kiadásokat nem képes a pap szűkös jövedelméből hordozni?

Az 1888. évi közgyűlési jegyzőkönyvben közölt adatok szerint, 4000 frtra menő államsegély szavaztatott meg

eddigelő legnagyobb részben az ily csekély papi fizetések emelésére, mely javadalmazásokat mindazon állomások részére jövőre feltétlenül fentartandónak vélem, még az elrendelt revízió alkalmával is, a melyekkel egybekötött fizetés a 400 frtot meg nem haladja. Ugyanazon évi kimutatás szerint, az azon évben felmerült rendkívüli személyi körülményekre tekintettel, a papok részére kiadott 1500 frt segély s miután a mostoha viszonyok hol ott, hol itt, de minden évben bekopogtatnak a papok ajtain, legalább 1000 frtot a segélynyújtásra jövőre fentartanék, még a revízió esetében is, mindaddig, míg a papi fizetés minimuma tényleg legalább 800 frtra fog fölemeltetni.

A rendkívüli segélyezésre való igényt azért terjeszteném ki tágasabb körre, mert 600—700 frt javadalmat élvező papokat is sujthat oly szerencsétlenség, péld. tűzvész által szenvedett tetemes károsodás, ha népes család gondjával terhelt nagy betegség sujtaná, avagy az árvíz, vagy más elemi csapás megsemmisitené jövedelmének tetemes részét, stb.

De fentartandónak vélem, kevés kivétellel, a csekély tanítói fizetések emelésére, valamint az egyházkerület általános érdekéből rendszeresített államsegélyeket is, a melynek összege ugyancsak az 1888. évi kimutatás szerint, 9000 frtot teszen, mert éppen az egyházkerület szívéen kell hogy feküdjenek úgy az egyházközségek és tanítók érdekei, mint a papoké. Fenmaradna tehát a 13,300 frt államsegélyből, a rendszeresített államsegélyek levonása után, a Péter A. ur által tervezett papi fizetés-emelésre évi 4300 frt, de ez is csak azon esetben, ha egyetlen egyh. község, egyetlen pap és egyetlen tanító sem részeltetnék jövőben sem rendszeresen, sem időleges szükségseik fedezésére államsegélyben; már pedig, éppen úgy nem tartom helyesnek a tanítók és egyh. községek kizárását az államsegélyből való részesedéstől, mint a papokét, mely időleges segélyezésekre, ha csak 2000 frtot számítunk is, 2300 frtot tenne a rendelkezésre fenmaradó összeg.

Igaz, hogy a rendszeres államsegélyek revíziója el van rendelve és éppen a segélyeknek lehető redukálása szempontjából s így feltehető, hogy a rendszeresített államsegélyek jövőre nem fogják a 7000 frtot meghaladni; ugyde, másfelől az építkező egyh. községek által egyh. kerületünk építkezési alapjából tényleg felvett és felveendő kölcsönök kamatai fedezésére kért s a konventtől nagy részben meg is ígért segélyeknek a kölcsöntőke 5% kamatja kiegészítésére, valamint a szervezendő körlelkészi állomásokkal egybekötött fizetésekre egyh. kerületünk által felajánlott segélyösszegek is az államsegélyből hordozandók, azok összege pedig a 3500 frtot felülhaladja; ebből folyólag, rendelkezés alatt, illetőleg, az évenként való kiosztásra aligha marad fenn 1000 frt államsegély. Miután Péter A. ur számítása szerint, a papi fizetéseknek általa indítványba hozott módosztat mellett leendő fölemelésére 13,200 frt évi államsegély még azon esetben is feltétlenül szükséges, ha az nagy szerencsétlenségekre még az indítvány megtétele előtt üresedésbe jött és a jelenleg is betöltetlen levő öt h a r m a d és huszonöt n e g y e d osztályu állomásnak a tervezett papi fizetés-felemelés jótéteményéből való kizárása indokolt lenne, s csak mintegy 1000 frtot lehetne a papi fizetések tervezett feleme-

lésére fordítani, már pedig 1000 frtból évinként 13,200 frtot hogy nem lehet kifizetni, azt hiszem, erre csakugyan nem szükséges bővebb magyarázat.

Az egyházi főhatóságok kiváló tekintettel voltak az ily csekély fizetéssel alkalmazott papokra. Hasonlitsuk csak össze az államsegély kiosztásáról az 1873. évi egyh. ker. közgyűlési jegyzőkönyvbe közzé tett kimutatást az 1888. évvel. Azért veszem összehasonlításul az 1888. és nem az 1889-ik évit, mert ez utóbbiban a revízió kérdésére tekintettel a rendszeresített államsegélyek csak részben vannak feltüntetve. 1873-ban a papi fizetések emelésére 285 frt adatott ki, míg 1888-ban mintegy 4000 frt; a házi pénztári 3550 frt segélyből több mint fele része 1805 frt folyósított rendszeresen kiadandólag, ugyancsak a papi fizetések fölemelésére, a kamarai javadalmak folyóvá tétele végett egyességgel befejezett per folytán 3000 fttnál nagyobb összeggel emelkedett és pedig jelentékeny részben éppen az ily papi állomások jövedelme; legutóbb pedig az egyetemes konvent 53 ily egyházközség részére tőke-képzéssel kapcsolatban, 2210 frt segélyt rendszeresített.

Éppen az ily silány fizetések emelésére volt a főszűly fektetve, midőn az egyházközségek társítása s körlelkészések felállítására tárgyában a m. Ig. Tanács elkészíté az egyetemes konventhez terjesztett javaslatát, mely alkalommal a papi fizetéseknek nem is az egyházi törvényben megállapított 400 frt, hanem kevés kivétellel, 500 frt vétetett minimum-képpen.

Ezzel azonban nem tartom indokoltnak Péter A. ur kicsinylő megjegyzését, melyet az egyházhatóságoknak e részben kifejtett munkásságára tett.

Teljesen átérzem azon törekves célszerűségét, sőt szükségét, hogy első sorban a 400, sőt 500 frton alól levő papi fizetések emeltessenek fel, de minden egyházközségben és pedig nem az állomás ürességbe jöttétől föltételezetten, legalább ezen minimumig és csak miután e cél el lesz érve, fordítottassék a központi segély a további emelésekre, magától értendőnek tartom, hogy a tanítói fizetések arányos és párhuzamos emelése éppen ilyen figyelembe veendő.

Jóllehet az egyetemes konvent által csak közelebb-ről folyóvá tett segély a papi fizetések újabb kimutatásában nem foglaltatik benne, mind a mellett, az 1880. évi összeírástól 1889-ig a papi fizetés emelkedése a 11,000 frtot meghaladja, mely emelkedéshez a kamarai javadalmaknak magasabb összegben lett kiutalása által nem 10,641 frttal javult, mint azt Péter A. ur nem tudom honnan vett téves értesülés alapján állítja, hanem 3000 frtot kevéssel meghaladó összeggel. Azonban, a tényleges érték-emelkedés bizony tehető 20,000 frtra, mert az utóbbi kimutatásban a kanonika porció jövedelme nem a tényleg befolyó haszon, hanem a kataszteri tiszta jövedelem alapján becsültetett meg; már pedig, hogy csak nagyon középszerű gazdálkodás mellett a kataszteri tiszta jövedelemnél jóval magasabb évi tiszta haszon vehető be és vettek be tényleg a papok, annak igazolására felhozom a csapói egyházközség kanonika porcióját, melyből 2, mond két hold jobb minőségű részért adtak régebben annyi évi bért, mint a mennyi az egész 28 hold birtok kataszteri tiszta jövedelme és éppen azért, hogy nem a tényleg be-

folyt haszonbér, hanem a kataszteri tiszta jövedelem¹vetett a becsü alapjául, az 1880. évi becsléskor 728 frtban megállapított fizetés 252 frtra: vagyis ezen egyetlen egyházban 476 frttal szállott látszólag alá, tényleg pedig mivel sem csökkent.

(Vége köv.)

Bodor Antal.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, szept 21. 22.

(Vége.)

Tudósításunkat a lehető rövidre kell fognunk s csak a legfontosabb ügyekre korlátoznunk, mert a közgyűlés közeledtével az idő és a tárgyak halmazától a hely kezd nagyon is szűkké válni.

A brassói templom és papilak építése elől minden akadály elhárítván, Alpár Ignác, építési felügyelőnk fölhivatott, hogy az árlejtés iránti pályázati fölhívást mielőbb szövegezze.

A balázsfalvi egyházközség már sok év óta törlesztgetvén a n-szebeni Boden-Kredit-Anstalt-nál 1000 frtos tartozását, de még egyharmadával sem levén kész, az Ig.-Tanács kifizette helyette olcsóbb kamatra adott pénzzel a tartozást.

Bodor Antal titkár aa. jelentvén, hogy gr. Bethlen Gábor főgondnok aától fölhívást vőn, hogy az egy milliós-kölcsönügyletet illető iratokat nevezett főgondnok aának küldje meg s jelentvén, továbbá, hogy főt. püspök aától azt az értesítést vevén, hogy ez iratokat főt. püspök aa. a főgondnok urnak már rég megküldötte: kéri ez ügyben az Ig.-Tanács intézkedését, miután ő magát illetéktelennek tartja; s jelenti, másfelől, hogy a mlgs. főgondnok urat azonnal értesíté a dolog állásáról.

Az Ig.-Tanács tudomásul vette titkár aa. jelentéseit s miután főgondnok aától azóta nem érkezett újabb fölhívás, az ügyet, egyelőre, deponálta.

A második napi ülés első felét az időközben elnöki uton ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyása vette igénybe.

Következett egy egész sor körlelkész, illetőleg, pap-tanító kinevezése, nevezetesen: Szász-Brétére Menyhárt Elek; Noszolyra Bedeházi János; Ilosvára Csák Emil; galaci pap-tanító lett Nemes Sándor, kinek uti költségre kiadatott 50 forint s fizetése szeptember 1-étől kezdve tétetett folyóvá. Gönci István ploesti pap-tanítónak, a megállapított föltételhez képest, a tanításért járó jutalomképpen kiutaltatott a 100 frt. Zsigmond Károly, hét-falusi körlelkész folyamodványa, vallástanítói jutalomdíjért, a közoktatásügyi miniszter urhoz ajánlattal terjesztetett föl.

Az egyházkerületi theol. akadémia és paedagogium épületének egyik lakosztályában, a beérkezett pályázati folyamodványok alapján, ingyen lakást nyertek: Bartók Jenő, Butyka Boldizsár, Fejes Áron, Fülöp Károly, Kis Pál, Zalányi János, Zajzon Ferenc, tanárjelöltek; Lucán Sándor, Ambrus Pál és Hegyi Mózes orvos-növendékek, Benkő József, jogász és Gebe Mihály ág. ev. hitv. tanárjelölt. A Horváth Paula-féle alapítvány kamataiból 150 frt ez évben is főt. püspök aa. kezéhez utaltatott, e se-

gélyezettek között belátása szerint való szétosztás végett. (A mult évben a legszegényebbek koszt-pénzének pótlására fordított.)

A hagymás-láposi tanító és a damosi kántor díjlevele jóváhagyatott.

A dézsi egyházközség régóta laboral pénzügyi za-

varokban, látszó segítségét abban keresve, hogy iskolai alapja fölöslegéből pótolgatta közalapja hiányait. Most, az iskolai szülségek fedezetének biztosítása mellett, az egyházközség minden vagyona egyesített s így vége lett az eddigi zavaroknak.

É—n.

TÁRCA.

Luther fellépése.

(Részlet szerzőnek «Luther Wormsban» című sajtó alá rendezett egyháztörténelmi tanulmányából.)

(Folytatás.)

Luther a 95. tételben azon alapigazságot mondja ki, hogy a keresztyén ember teljes bűnbocsánatot és kegyelmet nyer istentől bűnbocsátó cédula nélkül is, ha valóban megbánja bűnét.¹⁾ Tehát, a római egyház tárgyi üdvintézményével szemben, a vallásos egyén alanyiságát állítja. Ez alanyiság a protestantizmusnak legfőbb és állandó jellemvonása. Azonban, Luther még akkor megengedte, hogy a pápa közbejárása nem megvetendő, mert az isteni megbocsátásnak kinyilvánítása.²⁾

Tetzel, vagyis, az ellentételek valódi szerzője Konrád Wimpira, azt vitatják, hogy isten a bűnt nem hagyhatja büntetés nélkül. Ez a büntetés pedig egyrészt az egyház által szabatik ki, másrészt pedig a purgatoriumban hajtatik végre. Mindkét nemű büntetést a bűnbánónak, ki vallomást tesz, a pápa teljesen elengedheti.³⁾ Silvester Prierias pedig «Dialogus in praesumptuosas M. Lutheri conclusiones sth.» című vita-iratában még tovább menve, így szól: «Az általános egyház voltaképpen a római egyház. A római egyház voltaképpen a római pápa. A bűnbocsánat a biblia tekintélyével nem bizonyítható, hanem a római egyháznak és a római pápáknak tekintélyével, a mely nagyobb.»⁴⁾

Igy eltért a vita eredeti tárgyától, egy oly hittételtől melyet az egyház még nem állapított meg véglegesen, és a pápa személye feletti vitává lett. Luther válaszában («Responsio ad Prieratem») kimondja, hogy ő, mint Augustinus is tette, csak a szentírás iránt viseltetik oly tisztelettel, hogy higgye, miként írói nem tévedhettek. Ellenfele pedig csak Aquinoi Tamást idézi, ki szintén csak szavakkal dolgozik és nem a szentírásra és Atyákra építi véleményeit. «Én,» mondja Luther, «az egyház által megállapítottat sem tartom e részben elégségesnek, mivel úgy a pápa, mint a zsinat tévedhet.»

Igy, a vita folyamán, apránként jutott oda Luther, hogy a szentírást tegye próbakövéül először a scholastica

¹⁾ 36-ik tétel: Quilibet christianus vere compunctus habet remissionem plenariam a poena et culpa, etiam sine literis veniarum sibi debitam.

²⁾ 38-ik tétel «Remissio tamen et participatio Papae nullo modo est contemnenda, quia, ut dixi, est declaratio remissionis divinae.

³⁾ Tetzel 5-ik tétele: Haec satisfactio (cum Deus delictum absque ultione non patiat) per poenam fit, vel aequivalens in acceptione divina. 6-ik tétele: quae vel a Presbyteris imponitur, arbitrio vel carone, vel nonnunquam a iustitia divina exigitur hic vel in purgatorio dissolvenda. 11-ik tétele: Hanc poenam ob peccata contrita et confessa imponitam potest Papa per indulgentias penitus relaxare.

⁴⁾ Ecclesia universalis virtualiter est Ecclesia Romana, Ecclesia Romana virtualiter est Pontifex summus. Veniae, sive indulgentiae auctoritate Scripturae nobis non innotuere, sed auctoritate Ecclesiae Romanae, Romanorumque Pontificum, quae major est.

theológiának, másodsor a pápaságnak, harmadsor a zsinatoknak. A biblia lett rá nézve az egyedüli tekintély, minden dolog megítélésében a legfőbb ítélőbíró. És ehhez annyival inkább ragaszkodott, minthogy ellenei csak emberi tekintélyt és véleményeket tudtak felhozni ellene. Tehát, a biblia tekintélyére támaszkodva, fejtette mindinkább ki Luther a protestantizmus főjellemvonását, az alanyiságot, a római egyház tárgyiságával szemben.

A vitának ilyen fordulata felköltötte a római udvar figyelmét is. A pápa már 1518. februárban irt Gabriel Venetusnak, midőn kinevezte őt az augusztinus szerzetesek mesterének, hogy Luthert hallgattassa el. Azután pedig magához idézte Luthert, de a szász választó kérésére követeit bizta meg ez ügygel.

Mint tudjuk, Cajetan bibornok nem tudta visszavonulásra kényszeríteni Luthert, sőt ez előbb a jobban értesítendő pápára hivatkozott; miután pedig a pápa egy Breve által nov. 9-ikéről szentesítette a bűnbocsánatról való tant, azután egy következő egyetemes zsinatra. Mindazáltal, Miltitznek megígérte, hogy hallgatni fog, ha ellenfelei is hallgatnak. De ezek nem hallgattak. Johann Eck, ingolstadt tanár, 1519-ben belevonta Luthert is a lipcsei vitába, hol Luther nagy feltűnést keltett azon nyilatkozatával, hogy Hussnak több tana igazságtalanul lett elítélve a constanzi zsinaton, így a következők: «Csak egy egyetemes egyház van; és nem tartozik az üdvösségre, hinni, hogy a római egyház felette áll a többinek.»

Eck Rómába utazott. Luther készen lehetett a kiátkozásra. És csakugyan, 1520. június 15-én megjelent a kiátkozó bulla Luther ellen. Azonban, nem lett meg a kívánt eredménye. A szász választó követelte, hogy Luthert előbb hallgassák ki, s csak azután ítéljék el, és el volt határozva, féltett wittenbergi egyetemének hires profeszszorát minden jogtalan erőszak ellen védelmezni. Még az egyházi fejedelmek is vonakodtak a bulla kihirdetésétől. A bulla kihirdetésével megbizott Eck több helyen bántalmakat kellett hogy szenvedjen. A pápa másik megbizottja, Girolamo Aleander, pedig, ki a német birodalom felé közeledő császár elébe ment, a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudott attól egy a bullát támogató császári rendeletet kieszközölni.

Időközben, 1520. második felében, kiadta Luther híres reformatori iratait. «An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung» című munkájában először is kimondja, hogy a római egyház hármasközfállal vette körül magát, s azért nem lehetett mindez ideig reformálni. Először, ha a világi hatalommal fenyegették, azt felelte, fensőbb annál a szellemi; másodsor, ha a szentírással fenyegették, hogy csak a pápának szabad azt magyarázni; harmadsor, ha a zsinatokkal, hogy csak a pápának szabad azt összehívni. Ez ellen felelet; az elsőre, hogy az egyh

és világi hatalom közt nincs különbség, «mert minden keresztyén valóban lelki pap, és köztük nincs különbség, csak a hivatalban»; a másodikra, hogy minden keresztyénnek az isten által kell taníttatni, és ha a pápa és övéi nincsenek helyes vélyeményen, annak kell hinni, ki mellett az irás szól; harmadikra, hogy a niceai zsinatot sem a pápa hívta össze, és akárki összehívhatja a zsinatot, ha a pápa az irás ellen cselekszik és az irás tekintélyét kell helyreállítani. Ezután, a keresztyénség állapotának javítására tanácsolja, hogy szüntessék meg a pápai évjáradékokat, a pápa rendelkezését az egyházi javakkal, a püspökök pápai kinevezését, a lábcsókolást, a pápa ne erősítsen meg új szerzetesi rendeket, a papoknak szabadjon megházasodni, a bucstújársok és lélekmissék szűnjenek meg, csak a vasárnap legyen ünnep, a pápai követtségek szüntessenek meg, az egyetemekről Aristoteles lélektana és erkölcstana, mint keresztyén ellenes, tiltassék ki, a theologusok a bibliával foglalkozzanak és ne Aquinoi Tamás szentenciáival.

(Vége köv.)

Rákosi György.

Nekrolog.

Szeptember 22-én hunyt el a sepsii egyházmegyében lisznyói ev. ref. lelkész, már csak néhai tiszt. Diénes Antal, életének 81-ik évében. Született a kézdii egyházmegyében, Ikafalván, székely nemes szülőktől, 1809-ik év december havában. Tanulói pályáját az ottani népiskolában kezdte és folytatta a székely-udvarhelyi ref. kollégiumban, ott is végezett kitünő sikerrel. Azután pár évig tanítóskodott az udvarhelyi ref. kollégiumban, mint oszt. tanító és innen hívatott meg a lisznyói ev. ref. egyházba papnak az 1835-ik évben, a hol az utolsó percig folytatta szép hivatalát, tehát 55 évig. Szép tudományu, kitünő szónok volt, a korral haladt, mert olvasott, tanult, mint jó pap, haláláig.

Jómódu birtokos is volt, mert szorgalmas volt és takarékos; ezen kívül, jó családapa, ki egy derék fiut adott a hazának, Lajos, ki kir. közjegyző és két leányt; az egyik papné, a másik tekintélyes gazda-birtokos neje. Ez előtt 19 évvel halt meg szeretett neje, kit fájdalmas érzésekkel könnyezett, sirattott, mert páratlan jó nő, jó anya volt, ezért elfelejthetetlen volt neki.

Ez előtt öt évvel ülte meg 50 éves papi jubileumát szerettei és számos tisztelői körében. Öregségében, az utóbbi egy pár hetet kivéve, jó egészségnek, erőnek örvendett s folytatta hivatalát szakadatlanul. Szemüveg nélkül irt, olvasott; egész életében tiszta életű, mértékletes és pontos volt.

Temetése folyó hó 25-én ment végbe, nagyszámu résztevő gyülekezet kíséretében. Ott fénylett a közel és távol vidék intelligenciája; ott a papok, élükön az egyházmegyei gondnokokkal és esperessel; ott az egész község lakosai valláskülönbség nélkül, kiknek bánatos arcukról látszott, hogy szeretve tisztelt papjukat temetik. Majd a háznál felhangzott összhangzó mélabus halotti ének megkezdésével, minden szem megtelt könnyel: siratták hivei a jó, szelid, okos lelkipásztort. A háznál rövid könnyörgést mondott Vén Mihály, bikfalvi pap, innen a templomba ment az egész, a hol a templomajtóba letették a halottat, belül megtelt a diszes templom a zsufolásig, sokan be sem fértek. Kezdetét vette orgona ki-

sérettel a halotti ének, mely meghatott minden szívet s könnyezett a szem. A gyászének elhangzása után, Csizsér Gábor esperes állott fel a szószékbe, s mondott megható könnyörgést, melynek végezte után, ismét Vén Mihály állott fel és mondott a néhaira illő szép beszédet, a mely gyászbeszéddel a derék ifju szónok magával ragadta a gyászos hallgatókat, ezen alapigék alapján: Máté 25, 21. «Monda pedig neki az ő Ura: Jól vagy, jámbor és hív szolgám, kevesen voltál hív, sokra bizlak ezután, menj be a te Uradnak örömébe.» A háztól a templomig s a templomtól a sirig, a diszesen bekerített temetőbe, gyászkocsin vitetett ki a halott. A sirnál szép, átgondolt és megható imát mondott uzoni lelkész, Pünkösti Ferenc, melynek végével behantolták a sirt és benne azt a jó papot, a ki oly szépen, hiven és méltóságteljesen sáfárkodott az Ur szöllőjében, hogy kivivta s megtartotta magának hivei osztatlan bizalmát, szeretetét, úgy az egyházmegyei gondnokságnak és papságnak is. Béke és hála-elismerés lengjen felette. Nyugodjék békén sokaktól szeretve megboldogult paptársunk!

Puskás Lajos
ref. pap.

Különfélék.

— **Megható ünnepélyességgel szenteltetett fel** folyó hó 5-én a sz.-régeni és abafáji templom. Főtiszt. püspök aa. még 3-án estve elutazott, kit 4-én reggel követett közjegyző aa. Püspök aát, ki br. Kemény Kálmán vendége volt Vécsen, mindenütt tüntető szivességgel fogadták, jelétül, hogy fáradhatatlan munkássága mindenfelé méltó elismerésben részesül. Az abafáji templom-szentelés már reggel kilenc órakor vette kezdetét, mely után következett a sz.-régeni 11 órakor. Különösen ez utóbbi minden várakozást felülmúló részvétel mellett hajtatott végre. A pompás, egyszerű diszben szép épület nagyon kicsinek bizonyult az ünneplő közönség befogadására. Ott voltak br. Kemény Kálmán és neje, az áldozatra mindig kész patrona, szül. br. Bánffy Polixéna, br. Bánffy Zoltán és neje, özv. br. Bánffy Jánosné, gr. Teleki Domokos, a marosi egyházmegye, M.-Vásárhely és a kollégium küldöttei, valamint a görgényi egyházmegye esperese és papi kara. A hangulat mindvégig emelkedett, ünnepélyes volt, mintegy zálogául amaz erkölcsi tudatnak, hogy ez egyház és templom ott, azon a helyen, nem csak felekezeti, hanem valóban nemzeti érdekből is mélyen érzett szükségét pótol. Nyugodjék meg rajta istennek áldása!

— **Felméri Lajos**, egyetemi tanárnak «A neveléstudomány Kézikönyve» című és lapunkban is értékehez méltó ismertetésben részesült munkája, igen rövid időközben, immár második javított kiadásban jelent meg, az előbbihez hasonló diszes, majdnem pazar kiállításban. Ára 5 frt. Az az általános elismerés és egyhangú kitüntető méltánylás, mely országosan nyilvánult ezen a mi irodalmunkban páratlan munka iránt: feleslegessé tesz minden további ajánlatot. A ki teheti, kétségen kívül, igyekezni fog, hogy megszerezze.

— **A Károlyi-émlékre és alapra** ujabban adakoztak: Bartha József, mikesfalvi lelkész, 1 frt, a rettegi egyházban szept. 14-én tartott Károlyi-ünnepély alkalmával begyűlt 2 frt. Együtt 3 frt. A mai napig e szép célra egyházkerületünkben begyűlt 848 frt 38 kr. És itt legyen szabad felhívunk egyházkerületünk lelkipásztoraikat, tanítóit, községeit, hogy mert a Károlyi-szobor lelepleztetett a gönci ünnepély alkalmával, e dolog még teljességgel bevégezve nincs. Sok az, a mi még hiányzik és mindennek felett, hiányzik a Károlyi neve emlékének fentartására szánt amaz alap, mely irodalmi és erkölcsi célok elérése és folytonos hatása által kell hogy fen-

tartsák nevét századokról századokra. Szívesen kérjük az illetőket, hogy a gyűjtésben ne lankadjanak; használjanak fel minden kedvező alkalmat, hogy szaporithassuk amaz összeget, melylyel már ma sem szégyenelheti meg magát egyházkerületünk a többiekhez képest. De mi azt szeretnők, hogy e tekintetben is ne mondjuk azt: követünk titeket; de mondassuk ezt: jertek utánunk!

— **Ugy hiszszük, ezesztendőben, a kőrözbányai** templom felszentelése lesz az utolsó, mely folyó hó 12-re van kitűzve. Ez a harmadik a v.-hunyadi egyházmegyében, a hol a legnagyobb szükség van arra, hogy vallásos-egyházi uton és eszközökkel tartsuk meg fajunkat a hazának. Istennek kegyelme legyen a végzendő szent munkán!

— **A színei körlelkészség gondnoka**, dr. Bónis Árpád és papja, Barabás Samu aláírásával áldozatra felhívó iverk küldettek szét egy ott felállítandó iskola érdekében. A ki ismeri a Szamos-mentét, az ott levő viszonyokat és a kevés számú magyarság veszélyeztetett helyzetét, az nem fogja megtagadni filléreit e szép céltól. Melegen ajánljuk olvasóink, és mindazok figyelmébe, kikhez iverk küldettek, mert bizony jót és istenes dolgot cselekesznek, kik e tekintetben buzgokodnak. Az adakozásokat szívesen nyugtázzuk nyilvánosan.

— **Hálás köszönet.** Midőn folyó év május 15-én a papi telek közvetlen szomszédja leégett, akkor a sajátomat képező összes gabona-készletem is megsemmisült; mely szerencsétlenség közepette a mélt. Igazgató Tanács 100 forint rendkívüli államsegélyben részesített, egyházmegyénk nagy. esperese meleg ajánlatára. S midőn ugyancsak folyó évi aug. 3-án a papi telken kiütött tűzvész következtében összes szalmás kepém elégett, s terhes családommal kenyér nélkül maradtam, akkor szegény egyházközségem lelkes tagjai a következő segélyben részesítették: tkts. Cseh Sándor gondnok úr 10 liter véka, tkts. özv. Imreh Györgyné 8 véka, tkts. Somogyi Albert úr 5 véka, tkts. Nagy Élek, László Ferenc urak 4—4 véka, Fodor Mózes megyebíró 8 véka, Ferenci Mihály, Ferenci István, Hegyi Péter 2—2 véka, Csegezi Miklósné 1 véka és Német István, Bencédi Sándor, Német Pál, ifj. Fodor János, Dénes Samu, Hegyi András, Béres István fél-fél litervéka búzát adtak: a miért a nyilvánosság terén is fogadják hálás köszönetemet! Héjasfalván, 1890. október 4-én. *Adorján László*, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

1390—1890.

PÁLYÁZAT.

A mélt. Ig.-Tanácsnak 2395—1890. sz. alatt kelt engedélye alapján, tekintettel arra, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztetett a j. t. n. IV-ed osztályon papi állomás javadalmát, a nevezett egyházközség 100 fittal fölemelte, ezennel pótpályázat nyitattik, a netalán ujabban jelentkezők számára, oly kijelentéssel, azonban, hogy az egyházkerület hivatalos lapjának 21. számában közrebocsátott pályázat nyomán szabályszerűen kijelölt papi egyéneknek, kik immár próbabeszédeiket is megtartották, szerzett joguk érintetlenül hagyatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott tisztességes lakás és 445 firt 32¹/₄ kr. melyből készpénz 210 firt. Megjegyzendő, hogy ezen fizetésben a 42 holdat tevő papi földek jövedelme csak 52 firt 80 kr-ra van felvéve.

A megválasztandó lelkész köteles első évi fizetésének felét az egyházmegyei özevy-árvai pénztárba befizetni, valamint köteles a már megállapított, avagy megállapítandó özevy-árvai pénztárt illető díjakat is hordozni évenként.

Pályázati határnap okt. 25. Folyamodványok nagytsizt. Deési Gyula esperes aához hűldendő, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1890. okt. 7.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1377—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebeleztetett sz.-somlyói egyház segéd-lelkészi és esperesi iroda-vezetői állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Egy butorozott szoba (ágynemű nélkül.) 2. Készpénz 255 firt 35 kr. 3. Az esperes asztalánál teljes ellátás. 4. Palástdíj (mely évi 100 frtra tehető).

A rendes s.-lelkészi tiszten kívül kötelessége, a községi elemi- és a róm. kath. alginmáziumba járó növendékeknek a vallást heti 8 órán tanítani.

Pályázati határnap okt. 25. Folyamodványok nagytsizt. Nagy László esperes aához küldendő, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1890. okt. 3. *Szász Domokos*,
erdélyi ref. püspök.

1378—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztetett tompai egyházközség énekvezér-tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, és egyházi hivatalos beclés szerint, 114 firt 34 kr. értékű kepe. Ezen javadalom az iskolai magtárból emeltetni fog.

Pályázati határnap okt. 31. Folyamodványok nagytsizt. Rákosi Lajos esperes aához küldendő, Lukafalvára (u. p. Nyárádtó).

Kolozsvártt, 1890. okt. 3.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1381—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebeleztetett lelei egyházközség lemondás folytán üresedésbe jött énekvezér-tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: kerttel és mellék épületekkel ellátott tisztességes lakás; 350 firt készpénz; 2 hold területű kanonika-porció haszonélvezete.

Pályázati határnap okt. 31. Folyamodványok nagytsizt. Nagy László esperes aához küldendő, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1890. okt. 2. *Szász Domokos*,
erdélyi ref. püspök.

2340—1890.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéhez tartozó göröcsöni körlelkészi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

A székhelyen kívül a körlelkészség területéhez tartoznak még Nyirsid, Cigányi, Vaja és Haraklány községek. A székhelyen teljes papi szolgálatot végez; Nyirsiden minden 4-ik vasárnap isteni tiszteletet tart, a többi 3 községet havonként meglátogatja; és közülök Cigányiban urvacsorát is oszt. A javadalom értéke 510 firt 29 kr, melyből készpénz 400 firt; a kán. porció egyházhatósági becsértéke 60 forint 29 krajcár.

A kérések november 10-ig a főt. püspöki hivatalhoz adandók be.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig. Tanácsának, Kolozsvártt, 1890. október 1-sején tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, *Szász Domokos*,
missioügyi előadó. erd. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1890. Október 16.

42. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Válasz és még valami.

(Folytatás.)

Az apostol, D. ur szerint, kéri a filippibelieket, hogy az áltanítókat távoztassák el. Ha kinevezettek, mondja D. csak rendelkezett volna. Minő következtetés! Hát ma nem hirdetnek-e sokan Pál tudományával, az evangéliumi tannal, a konfeszziókkal s önmagukkal is ellenkező tetteket? De, azért senki sem rendelkezik e hamis prófétákkal, hanem a gabonának ura elnézi és engedi, hogy a konkoly együtt növekedjék a gabonával az aratásig. Ellenben, arra gond és figyelem fordítatik ma is, hogy a közvélemény mindenkor világosságot és tiszta levegőt élvezzen. Pálnak is elsőbb volt a gyülekezet józan gondolkodásának s lelki épségének tisztán tartása, megvédelmezése, mint a hamis próféták üldözése. Ő az üldözés fegyverét ott hagyta a damaszku úton és azóta más eszközökkel harcolt, munkált és hódított. És a mi fő a jelen kérdésben: hiszen, éppen azon egyéniségek valának a hamis tudomány terjesztői, kiket nem az apostolok rendeltek a tanításra, hanem küldetlenül és hivatalosan tola kodtak be az Atyafiak megrontására és megmételvezésére. Hát ma nem így terjeszkednek-e a nazarénus eszmék, képzetlen, hivatalos, parlagi művészek által? S miért nem rendelkezik velök erélyesen valamely hatalom? De a védgátakat felvonja ellenök minden érdekelt felekezet. E védintézkedéseket megtette Pál apostol is, azért hogy nem rendelkezett: de mivel nem rendelkezett, még abból nem biztosíthatja magát D. ur a felől, hogy azok a hamis tanítók mind választott mesterek valának.

Ugyanazon szempont alá esnek: Koloss II. 8; I. Tim. VI. 3—5; II. Tim. II. 14; III. 6. melyeket D. ur álláspontja támogatására idéz. Ezek, a fentebbiek szerint, mellette semmit nem bizonyítanak.

Ellenben, határozottan ellene bizonyít II.

Tim. IV 3. Ezen D. ur által idézett helyen ugyanis ezt olvassuk: «mert léssen oly idő, melyben az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem az ő tulajdon kivánságuk szerint, maguknak gyűjtenek tanítókat,» stb. E szerint, az apostol korában még a gyülekezetekben nem saját kivánságuk szerint gyűjtött tanítók, vagyis igehirdetők működtek. S midőn itt Pál roszalását fejezi ki a hallgatók kivánsága szerint gyűjtött és működő igehirdetőknek jövő korszaka felett: akkor határozottan pálcát tör a szabad választás felett. Avagy, nem az-e a szabad választás, a midőn saját kivánságunk szerint választunk magunknak tanítókat, vagy általában előljárókat, hivatalnokokat? Ezt az állapotot Pál nemcsak elítélte, de meg is bélyegezte ama korszak gyermekeit az idézett versnek eme végszavaival: «mert az ő füleik visketnek.»

I. Pét. V 1-ből azt hozza ki D. ur, hogy Péter apostol kérést intéz a Kisázsiaiban működő tanítókhöz és nem parancsot. A kinevezéssel pedig parancs jár (D. ur szerint).

Igaz, hogy az idézett helyen úgy a Károlyi-fordítás, mint az eredeti szöveg szerint, a kérés kifejezést használja az apostol, de nem a tanítókat kéri ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ, tehát azokat a presbitereket, a kik egyházi előljárók voltak, s mint ilyenek egyebek között tanítással is foglalkoztak. Történik pedig ez több okból.

1-ször. Mert művelt emberek ma is kérést intéznek egymáshoz, hivatalos eljárásaikban is, a nélkül, hogy éreztetnék a kisebbekkel felsőbbségüket és hatalmukat. Viszont, művelt ember a felsőbb helyről jövő kérést a legszigorubb parancsnál is kötelezőbbnek tekinti magára. Vannak olyan kivánságok, melyeknek parancs alakjában ellenszegülnénk, de ha kérés alakjában kopogtat be hozzánk, örömmel teljesítjük. És ezt a jellemvonást éppen mi magyarok érthetjük és ismerhetjük leginkább, mert ez éppen a romlatlan

eredeti magyar vérnek feltűnő sajátja, hogy az erőszakra erőnk és erélyünk teljes kifejtésével, a barátságos föllépésre gyöngédségünk és szeretetünk egész melegségével válaszolunk. Meggyőzheti erről D. urat az Egyetemes Konvent legújabb jegyzőkönyvének 9-ik száma is, holott a miniszter kéri egyházi hatóságainkat, és ez eljárást az egyház magára vonatkozólag felhívásnak tekinti és nevezi. Vajjon, hogy itéli meg ebből a jövő idők krónikája az egyházunk és állam közötti viszonyt a D. ur logikája alapján?

2-or. Mert az apostol az idézett helyen a megszólított személyeket nem mint egyeseket, hanem mint testületet tekinti s mint ilyet akarja megtisztelni részint az által, hogy nevüket a mondat élére állítja, részint az által, hogy önmagát nemes leereszkedéssel társuknak nevezi. Hiszen, a testületek ma is nagyobb méltóságot élveznek, mint az egyesek. Jól tudjuk, hogy a legkisebb falu előjárósága is így cimeztetik levelekben: «A Tek. Községi Előjáróságnak», pedig, meglehet, hogy nincs közte egy is, ki mint magánszemély ilyen címet érdemelne. Aztán, egészen más a buzdító célzatu beszédek természete is, még ha leszámítunk is belőle minden szónoki fölhevülést. Kitűnő, nagy tekintélyű államférfiak, ha nagy tömegekhez intéznek beszédet, így szólítják meg hallgatóikat: «polgártársaim, vagy, honfitársak! stb.» Sőt a katonai előjárók is, kik máskor a legnyersebb hanglegjtéssel ejtik a vezényszavakat, ütközet előtt így szólítják a közvitézket: «bajtársaim!» Az apostol sem tehetett másképpen midőn buzdítani akart.

3-or. Aztán, azok a férfiak, mint a presbiteros elnevezés is magában foglalja, a gyülekezetnek élemedetebb, hajlottabb kora tagjaiból állottak, kikben az apostol a kort is tisztelni volt kénytelen. Továbbá, ama terhes, életveszélyes hivatalokat ők fizetés nélkül viselték, ugyan azért, az apostolok barátságát és tiszteletét, kétszeresen kiérdemelték. Bizony, az apostolok megtisztelő s buzdító magatartásukat irányukban minden alkalommal, de különösen irmodoruknak melegségében törekedtek kifejezni s baráti indulatjukat éreztetni.

Hivatkozik D. ur János apostol I. Lev. II. 18-ra, holott az apostol a hamis tanítók ellen kél ki. És itt azt jegyzi meg vitázó társam: «Kinevezés esetén, lehetetlen lett volna, az apostolok véleményével ellenkező oly számos tanítónak létezni.»

Hiszi-e, D. ur, hogy ma a két magyar hazában működő ref. lelkészek és minden rendű és rangu igehirdetők egyházi hatóságoknak vannak alárendelve, illetve, ilyenektől függenek, már akár választás, akár kinevezés útján jutottak hivatalba? Azt hisszük, ebben D. ur nem kételkedik. Már most, én kerdezem ha ez így van, mikint lehet az, hogy az igehirdetők, csekély kivétellel, oly könnyedén tul teszik magukat az evangyéliumok valódi szellemén, dogmáinkon, prot. felfogásunkon, homilétikánkon, liturgikánkon, sőt gyakran a kathedra aesthetikáján is? Mikint hallhatunk a szószékből olyan elméleteket, melyek magukat éppen nem tudnák igazolni sem az evangyéliumok, sem a protestántizmus és ebben reformált anyaszentegyházunk szelleméből, sőt az érvényben álló egyházi tannal, rendszerrel s minden szimbolumainkkal merőben ellenkeznek? Miképp eshetik meg, hogy

ugy szólván minden igehirdető más-más felfogás szerint prédikálja a Krisztust, holott Pál szerint «nincsen másféle evangyélium», «hanem igenis vannak olyanok, a kik zavarnak titeket és fel akarják forgatni a Krisztus evangyéliumát? Hiszen, csak ebben az évtizedben is hallottunk tanári szószékből olyan theoriát, mely kisebb-nagyobb mérvben visszatetszést keltett mindenütt a hívő lelkek seregében. Nem rég hallottam magam is egy városi templom szószékből hirdettetni, «hogy a katolikusok csak a hitre helyezik a súlyt, ellenben a reformátusok a jó cselekedeteket is sürgetik s ezeknek üdvszerző erőt tulajdonítanak.» Az egész prédikáció ennek igazolásával foglalkozott, holott jól tudjuk, hogy éppen megfordítva áll a dolog, mert a r. kath. egyház tanítja a jó cselekedetek érdemlő erejét, míg a ref. egyház kizárólag a hitre és isteni kegyelemre helyezi a megigazolást. Amazoknak van «felesleges jócselekedetokről, bünbocsánatról» szóló elméletük, mi a hit mellett maradunk, mert «igaz ember hitből él.»

Én, azonban, noha kérdésbe tettem, e tünemény felett nem csodálkozom, mint vitázó társam az álpróféták létezésén. Mert ma is csak úgy áll a dolog, mint az apostolok idejében. Ha D. ur e dolgokkal komolyan számot vetett, úgy beláthatta, hogy nem csak a tulajdonképpen hamis tanítók képviseltek hamis eszméket, de némely kérdésekben maguk az apostolok is ápolitak tévértelmet. Pál apostol szempontjából maga Péter apostol is képviselt téves nézeteket a zsidós szertartások kérdésében. Péter, valóban, Pállal ellenkező nézetben volt a körülmetélkedés és étel-törvények dolgában. Sőt, miután e kérdésben Pálnak a törvényről való felfogása lett a döntő: ebben is okvetlenül ellenkezni kellett a két apostolnak. Ugyanis, ha Péter a törvény nevében sürgette, hogy a pogányokból lett keresztyének körülmetéltesse- nek, s a zsidós étel-törvények megtartassanak; viszont Pál mindezeket a törvényről alkotott felfogás nevében veti el: akkor világos, hogy a törvény felől sem lehettek egy értelemben. Pál ugyanis azt tanítja, hogy a törvénynek vége a Krisztus. Magáról pedig ezt mondja: «én a törvény által haltam meg a törvénynek, hogy az istennek éljek» (Gal. II. 19.) «Nem vetem el az isten kegyelmét, mert ha lehet a törvény által igazsághoz jutni: akkor nem volt ok a Krisztus halálára.» Tanítja, hogy «mivel a törvény maga okozza, hogy tőle elszakadjunk; akkor vétkezünk a törvény ellen, mikor ahoz visszatérünk.» Ilyen szellemben állja útját azoknak az ingatag lelkeknek, kik nem tudják habozásukban, melyikhez ragaszkodjanak: inkább a mózesi szertartásokhoz-e, vagy Krisztushoz. Ő, pogányok apostola, így támadja Pétert a zsidós-keresztyén eszmék képviselőjét: «Mikor pedig Péter Antiókiába ment: szemtől-szembe ellene állottam, mert el vala ítélve. Mert míg még nem mentek oda Jakabtól némelyek, együtt étkezett a pogányokkal. Minekutána pedig mentek oda: azoktól való féltében, a kik a körülmetélkedésből valók, elszakadt és külön vált. S vele a képmutatást a többi zsidó is folytatta, úgy, hogy képmutatásuk még Barnabást is magával ragadta.» (Gal. II. 11—14.)

De, ismét, a mi szempontunkból tekintve, maga Pál is hódolt hibás, téves felfogásnak, valamint János is,

noha ők minden tekintetben emelkedettebb gondolkodásu, eszményibb felfogásra törekvő apostolok valának. Ugyanis, az apostolok kivétel nélkül hitték, várták, sőt hirdették a paruziát. Pedig, Jézus az Olajfák hegyén adott magyarázatban szorosán elkülönítve tárgyalja Jeruzsálem pusztulását és az ember Fiának eljövételét. De miután Jézus e két tárgyra vonatkozó magyarázatait egy beszédbe foglalva, adta elő: a tanítványok ismét visszaestek ama csalódásba, hogy mikor Jeruzsálem elpusztul, akkor a világnak is vége lesz; s mikor a világnak vége lesz, akkor az utolsó ítélet is elkövetkezik s az embernek Fia viszatér az égnek felhőivel. Pál apostol pedig nem lehetvén fülthanuja amaz előadásnak, a dolgot csupán a többi apostolok írásából, később emlékezetből lejegyzett evangéliumokból ismerhette meg. S miután ezekből látta, hogy Jézusnak ezen előadása ama kérdést fejtegeti: «mikor lesznek ezek és micsoda jel lesz a te eljövetelednek és a világ végének» a Jézus által jövendölt hamis Krisztusok megjelenését ő is nem úgy fogta föl, mint önálló tény, hanem úgy fogta föl, mint a világ végének és az ember Fia eljövételének előjeleit. Ez annyival inkább megtörténhetett, mert egyfelől látta a bekövetkezett hamis tanítók működését, másfelől fülébe csengett a kérdés: «micsoda jele lesz a te eljövetelednek?» Hogy az előállott hamis tanítók Jánost is hasonló csalódásba ejtették, kiviláglik a D. ur által idézett I. lev. II. 18-ből, holott az apostol így nyilatkozik: «gyermekecskék, az utolsó idő eljött; és miképpen hallottátok, hogy az Antikrisztus eljő, most is sok Antikrisztusok kezdtek lenni, a honnét tudjuk, hogy az utolsó idő jelen vagon.»

(Vége köv.)

Vásárhelyi Zsigmond.

A papi fizetések emeléséről.

(Folytatás.)

A hagymás-láposi egyházközség kötelezte magát arra, hogy a tanítói nyolc hold kanonika porciót, melynek kat. tiszta jövedelme 11 frt 32 kr, ha a megválasztandó évi 103 frt jövedelemben nem volna hajlandó átvenni, a hivatott 103 frt bért fizetnek érte a tanítónak.

Áttérve most már Péter A. ur indítványának lényegét képező ama kérdésre, hogy jövőre 600 frtról, mint minimumról, hova-tovább mind magasabb összegre való emelése mily módon érhető el, mindenek előtt, rövid viszapillantást vetek a papi fizetés egyik jelentékeny részét képező kepe-rendszerünkre.

A legtöbb egyházközségben a szerint fizetik hiveink a papi termény-kepet, a mint a fekvővel bíró gazdák több, vagy kevesebb kalangya gabonát termelnek, különböző egység-számokat véve alapul, beosztva egész és fél kepe fizetők sorába, avagy örökségek, vagy ágyszám szerint.

Első tekintetre, ebből az a következtetés vonható, hogy miután a statisztikai adatok igazolása szerint, a gazdaság-vitel mind belterjesebbé válik, mind több föld vétetik szántás alá s a népesség mind inkább szaporodik, ezzel párhuzamban emelkedik nem csak az első osztályu kalangya-kepezők, hanem általában a bérfizetők száma is;

holott tényleg általában véve a kepe-jövedelem csökken és pedig mentől távolabb eső időkrül vétetik az összehasonlítás, annál szembetűnőbb. 1817. évről két papi fizetés-kimutatást kerestem ki a levéltárból, az összehasonlítást mindenikről közlöm.

A légeni egyházközségben volt 27 kepező, fizettek a papnak 31½ kalangya és 13 véka búzát, 21 szekér fát és 20 rh. frtot; most van 19 kepező, fizetnek 91 liter búzát, 316 liter törökbuzát, 101 liter zabot, 1 frt 80 kr fapénzt és 19 frt 83 kr készpénzt. Körösfőn minden háztól fizettek egy kalangya búzát, egy kalangya zabot és 20 pénzt, most a legtöbbet fizető gazda ad 22 és 88 század liter búzát és 6 kr fapénzt.

Hogy jövőre a papi kepefizetés csökkenésének eleje vétessék, sőt új tagok belépésével még annak emelkedése biztosittassék, azért vettem fel a kérdést, hogy vajjon, nem lenne-e ketesztül vihető az egyházi tisztviselők kepejének az urbéri járandóságokkal hasonló módon állami megváltását szorgalmazni. Ezen az uton jövőre is biztosítva lennének a pátronusi járadalmak is s eleje vétetnék a nagy-búni egyházunkkal történt eset ismétlődésének, hol is Berde Mózes gazdag nagybirtokos, megvásárolván a Bánffy László-féle birtokot, azon okból, mert nem hitsorsosunk, ezen oláhság által veszélyeztetett egyházközségünk papi állomását illető patronusi javadalmat teljesen megvonta, úgy, hogy csak központi segélynyújtással lehetett a most is silány papi állomást betölteni.

Sokkal könnyebben megvalósíthatónak tartom ezen megváltást, mint a papoknak az állam által leendő javadalmazásának keresztülvitelét, mely kérdés közelebbről mind gyakrabban vettetett fel, s mert általános nemzetgazdasági indokokon kívül, a kepe megváltása kiválóan a protestáns egyházaknak válnék nagy előnyükre. Ezen terv beható tárgyalását az arra hivatottaknak melegen ajánlom figyelmükbe.

Egyfelől, mert a papi kepejének állami megváltása esetében, inkább csak annak értékcsökkenése gátoltnék meg, felette csekély mérvben folyván be annak emelésére; másfelől, mert akár az államszegélynek a szükséghez mért tetemes összegben való folyósítása, avagy más központi jövedelmi oly bő forrásnak megnyílása, melyek a papi fizetések tervezett nagyobb szabásu és folyton fokozódó felemelésére alapot nyujtanának, felette bizonytalanok tartom, s így ezektől papi állomásaink jövője függővé nem tehető; elmulaszthatlan kötelességnek vélem, mentől előbb megvetni annak alapját, hogy a papi fizetések jövőre oly összegre emeltessenek, melyek nem csak egyszínvonalon álljanak a hasonló kvalifikáció mellett más pályán haladókkal, hanem ösztönzésül szolgáljanak a tehetségesebb ifjaknak anyaszentegyházunk szolgálatába való lépésre.

Egyházkerületünk minden egyházközségébe megindította a gyűjtést a házi 'pénztár megalapítására, az eredmény azonban meg sem közelíté az ahoz fűzött reményeket, s így annak egyik kitűzött céljára, a papi fizetések emelésére a szükséghez mérten elenyésző csekély összeget tehetett folyóvá; az egyetemes konvent az országos közalaphól teremtette meg, mely kényszer-eszközöket állapítván meg e bár sok helytt még most is csak zúgolódással fizetett fillérekből, már tekintélyesebb össze-

get juttatott egyházkerületünk papjainak, de mind ezen segélyek együttvéve is meg sem közelítik csak tíz oly egyházközségünk kepeváltó alap együttes jövedelmét sem, melyek az ötvenes években hozzájuk intézett főpásztori szóra a papi fizetés alapját magtár-létesítése által megvetették és buzgó hozzájárulással, gondosan kezelve, folyton gyarapították. Kevés adat van még kezem alatt annak kiszámítására, hogy hány egyházközségünkben van kepeváltó alap s azok sem eléggé határozottak, de csak hozzávetőleges számítás mellett is merem állítani, hogy az ily alapok értéke a negyed milliót meghaladja; pedig több egyházmegyébe egyetlen ily magtár sincs, mert összes egyházainknak alig egy tizedrésze fogadta meg a jó tanácsot. Hol lenne most egyházkerületünk, ha egyházainknak bár csak fele része megtette volna e részben köteleességét. A kik a tevékenységnek nem emberei, azok készen vannak rendesen a felelettel, hogy nem lehet. Hát, hogyan volt lehetséges az ezelőtt csak három évvel szervezett és három kis birtokon, továbbá az ovó-tanító, körjegyző és két kisiparos családon és kiről áldozatkészség tekintetében első sorban kellett volna megemlékezni, egy katolikus pátronuson kívül csak cseleedségből álló 84 lelket számláló ördögkúti egyházközségben oly magtárt alapítani, melynek évi jövedelme most, már a 100 frtot meghaladja. A hidalmási egyházközség, mely csak 186 lelket számlál és a hetvenes évek elején csak mintegy 10 vékával s a nélkül, hogy a hivek évenként járulnának az alaphoz adománynyal, csak is a kamatok tőkésítése által gyarapított kántori fizetés alapmagtára, Császárság Sámuel gondnok kezelése alatt közel 1000 frtra emelkedett, pedig ezen alaphoz már szervezték a kántori állást, s fizetése a kamatok egy részéből fedeztetik.

A sepsi-szt.-királyi egyházközség által 1873-ban 30 köből gabonából alakított kepeváltó magtár jelenleg 11,000 frtot meghaladó tőkét képvisel, holott a papi és énekvezéri kepe részben már tényleg meg lett váltva s a tőkék nagyobb részben zálogjogilag biztosítva vannak.

(Vége köv.)

Bodor Antal.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, szept. 30, okt. 1.

Elnökölt főt. Szász Domokos, közben rövid ideig dr. Kolosvári Sándor s váltakozva, jelen voltak Sárkány Ferenc, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Balog György, ügyvéd, Bodor Antal, titkár, dr. Szász Béla, előadó ig.-tanácsos.

Az elnök előterjeszti, hogy az egyházkerületi közgyűlés összehívására nézve mlgs. br. Bánffy Dezső, hivatalára nézve második főgondnok aától azt az értesítést vette, hogy nevezett főgondnok aa. midőn látta, hogy a hivatalára nézve legidősb főgondnok az összehívás ügyében még nem intézkedett, szeptember 6 dikán bizalmas kérdést intézett nmlgu gróf Bánffy Miklós aához, hogy mikorra szándékszik a közgyűlést összehívni, mire ő ekszcellenciája szept. 21-ikén Sáromberkén kelt levelében arra kérte föl báró főgondnok aát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket, maga gyöngélgő egés-

ségével nem számíthatván biztosra. Báró Bánffy Dezső főgondnok aa. ehhez képest, november elsejére kívánja vala a közgyűlést egybehívni, mihez Ig.-Tanácsunk is hozzájárulván, a tárgysorozat főbb pontjai megállapítottak, a mint e lap mult számában immár olvasható volt.

A k.-szt.-miklós-csibai egyházközségnek a közalaphoz biztosított 1200 frt törlesztő kölcsöne, iskola építésre, kiutaltatik, miután az előzetes ügyek immár el vannak intézve. Az egyházközség az 1½% törlesztő hányadon felül hordozza az 5% kamat harmadát, 20 frtot. Ugyanez alkalommal elhatározza az Ig.-Tanács, hogy körlevélben figyelmezteti a törlesztő kölcsönt kérőket, hogy kölcsönkötelezvényeket az irodából szerezzenek.

A sepsii egyházmegye tanácsa följánlja Zágoni Pál aát, ujon választott főjegyzőjét, a közgyűlésnek fölszólításra. Meg fog történni.

Az egyházkerületi építkezési alap és az egy millió kölcsön biztosítéki letétje számára devinkulált p.-járadék-kötvényekre levén szükség s a pénzügyminiszter a kötvények kicserélését elrendelvé, a pénztárnok jelenti, hogy a 200,000 frt kicserélt p.-járadék kiállítás díja 400 frt volt; hogy a helybeli hitelbanknak a 44,000 frt előlegezett kötvényt visszatérítette s hogy a többi 1560 drb 100 frtos papirt pénztárra helyezte. Az Ig.-Tanács jóváhagyó tudomásul veszi e jelentéseket, a kiállítás 400 frtnyi költségének fedezését, pedig, a hitel-mivelet nyereségének 2%-ából alkotott tartalék-alapra utalja át.

A nyéni egyházközség, mely az utóbbi évek alatt rendkívüli erőfeszítéssel s nagy áldozattal folytatta temploma építését s még papilak építését is tervezi, 3000 frt törlesztő kölcsönért folyamodik, csak is az 1½% törlesztő hányadot vállalván el. Az Ig.-Tanács kilátásba helyezi a közalap és az egyházkerület segélyét, ha az egyházközség a kamatokból is elvállal bizonyos részt.

Az egeresi egyházközség részére a közalap biztosított 2400 frt törlesztő kölcsönt és pedig a templom javítása és az iskola átalakítása címén. A templom kijavítása megtörtént; az iskola számára egy épületes telek vásároltatott s most, az egyházközség az erre szánt 1000 frtról küldte be a kötelezvényt, a válasz pedig az, hogy az egész tartozásról egy kötelezvény állítandó ki.

A közalap végrehajtó-bizottságának elnöke, a konventi határozat nyílt rendelete ellenére, az egyházkerületi segélyezett papok ez évi járadékát a tőkészerző 1½% levonásával küldte meg, holott ezek kamatos-kamatoztatását egyházkerületünk vállalta el, s egyházkerületinkre bizta a konvent is. Fölfolyamodtunk, tehát, a konventi elnökséghez s ennek rendeletére, aztán, hozzájuthattunk jogos tulajdonunkhoz, 663 frtban, melyek az illető javadalmas állomások javára fognak kamatosan kamatozni, egy takarékpénztári könyvben, de külön-külön számadás vezetése mellett, minden javadalmas számára s a 32 éves ciklus végeig.

A Fülöp Géza halálával az enyedi traktusban megürült képviselői állásra Sándor József választatván meg, igazoltatik.

Egy felmerült konkrét esettel kapcsolatban, kimondja az Ig. Tanács, hogy a pénzügyminisztert fölkéri, hogy az összes egyházi testületek regale-váltás kötvényeit, központi kezelés végett, Ig. Tanácsunkhoz küldesse meg.

B. e. Horváth Paula, volt nevelő-intézet tulajdonos, összes vagyonát egyházkerületünknek hagyományozta, jótékony alapítványokra. A nemes alapítónak azonban, még életében eltűnt egyetlen fiu testvére, ki, mint utóbb kint, bizonyos pénzüsszeget deponált a hazai első takarékpénztárnál, mielőtt nyoma veszett volna; ez összeg tehát, örökség útján, szintén a Horváth Paula tulajdonává vált s így egy részét teszi összes vagyonának, melyet egyházkerületünknek hagyományozott. Ig. Tanácsunk tehát most megkeresi a takarékpénztár igazgatóságát az elveszett betéti könyv semmisnek nyilvánztatása iránt.

Borbáth Pál, csikszeredai körlelkész, a kézdii egyházmegye egyik közgyűlési képviselőjévé választatván meg, de a választási jegyzőkönyv fel nem terjesztetvén, e hiány kiegészítése elrendeltetik.

A kackói körlelkésség még abban az időben s akkor is a közgyűlés által szerveztetvén, a mikor még ez intézményt illető szabályrendelet megalkotva nem volt, az állomás mostani megürültével fölmerült szüksége annak, hogy e körlelkésség is egyenlősítették a többiekkel, mihez képest főt. püspök aa. fölkérte a követendő eljárás iránti véleményadásra.

A Bethlen-kollégium thorockó-szent-györgyi jószágának megvétele iránt gr. Thorockay Miklós által újabb nyilatkozat közöltetik az előljárósággal.

Az aijoni papi javadalom emelésével a már folyamatba indult pályázati eljárás némi módosulást szenvedén, főt. püspök aa. előterjesztésére az új díjlevél meg erősítettik, ugyan ő kéretven föl a további intézkedések megtételére.

A kamarai javadalmak 14,000 frtos váltság-járadékának folyamatba indulta idején a kir. kincstár önhatalmuan két havi részletet visszatartott a régi járadék-összegekből. Az Ig. Tanács azóta mindegyre szorgatta a pénzügyminiszteriumot e jogtalanság orvoslására, de sikertelenül, sőt az utóbbi időben már választ sem birt felirataira nyerni, mihez képest az ügyvéd utasított, hogy indítsa meg a kincstár ellen az 559 frt 70 kros keresetet.

A b-váralyai jószág eladása után fizetendő vételár törlesztésének módozatja végleg megállapítottatik, 15 napi záros-határidő tizetvén ki.

A Bethlen-kollégium Szotyoriánium-stipendiumának kiadását az Ig.-Tanács jóváhagyó tudomásul veszi.

A göröcsöni körlelkésség szervezése megállapítottván, a pályázati hirdetés közzé tétetik. A patai körlelkésség szervezésének folyamatban levő ügye, a jelenlegi pap nyilatkozatának beérkezteig, függőben tartatik. Az érckörös-szödemeteri körlelkésség szervezését, a hívek nem akarván a javadalom rájuk eső részletének hordozását elvállalni, az Ig.-Tanács egyelőre elejti. A pulyoni körlelkésség előiratai a központi segélyek revideálására kiküldött bizottsághoz tétetnek át.

É—n.

Templom-szentelés.

Folyó hó 5-én reggel fényesen ragyogott fel a nap a fenséges szép vidékre, hol a Maros és Görgény folyók összeszakadásánál, festői fekvésben terül el Szász-Régen városa, a felső Maros vidékének élénk kereskedéséről, különösen fa-

kereskedéséről, és gazdagságáról híres központja. Észak-keletre a Marosvölgye csillogó tornyai fölé emelkedik az Istenszéke s a szemhatárt a méltóságos Kelemen-havasa zárja be. Keletre terül el a Görgény elragadó szép völgye, Görgény-Szent-Imre felett a hajdani Rákóci-vár kerek, emelkedett dombjával. «Szabadság! itten hordozák véres zászlóidat.» Nem régiben deli királyfi, a nép bálványa, jobb jövőnk reménye üzte itten a dú-vadat. Délnyugatra a szélesedő völgy kies, nagyobbára a gr. Teleki-család kastélyaival rakva, míg a meszszegeben Maros-Vásárhely elmosódó körvonalaiban pihen meg szemünk. Különösen a magyar-régeni templomtól széttekintve, elragadó, búbajos kép, s nem csoda, hogy Balázs Józsi kollégánk szűkös dótációján fölül 100 forint fizetésbe számítja a szép kilátást.

De e napon volt valami ragyogóbb, mint a természet e szinpompája, mely arcunkon ült, s szívünkben melegített. Hiszen, Erdély kálvinista püspökét üdvözölhette kebelében e kies városka, ki eljött, hogy két kálvinista templomot avasson fel, s adjon át az élő és jövőre nemzedéknek, hogy szolgáljanak szent vallásunk, a tiszta evangéliom igéi hirdetésére és édes hazánk javára.

Az egyik templom Abafáján, Szász-Régentől délnyugatra egy pár kilométerre fekvő kisded egyházközségünkben épült. E kis faluban volt szép ódon temploma róm. kath. testvéreinknek, és a gör. egyesült híveknek is. Csak a kálvinista magyarok busongtak pár év előtt, hogy az isten háza rom. Most ott emelkedik a szép, poétikus, német renaissance stílusban épített, kis templom, karcu tornyával, mint a maroknyi hívek buzgóságának, egyházkerületünk jóindulatának, s ama mindenütt építő, segítő kéz működésének emlékoszlópa, mely nem nyukszik soha, s az építésben el nem fárad soha. Szabó Sámuel ősz lelkész aa. a templom küszöbénél várta a főpásztort, s rövid, velős, biblikus, erősen szívreható, szép beszédben kérte, hogy nyissa fel az Urnak házáat, s bocsássa a szomjuhozó kicsiny sereget az örök élet forrásához, s megköszönte az atyai szeretetet, mely lehetővé tette a szent hajlék felépülését. A főpásztor elragadó, meleg szavakban válaszolt és feltárta a szentház kapuit, s maga lépett először be istentiszteletra az Urnak e gyönyörűséges helyére.

A kis templom minden zúga megtelt áhitatos közönséggel, holott a hívek közös éneklése után a főpásztor állott fel a szószékbe s mondotta el felavató imás-beszédjét, mely foglyul vitte magával a sziveket. Az után, Balázs József magyar-régeni lelkész állott az Ur asztala elé, s mondott lelkesült, szép agendát, végül a főtiszteletű püspök ur és Lénárt József esperes ur osztották ki az uri szentvacsorát, s szét oszlott a közönség, hogy nagy része hoszsú kocsisorban kísérje főpásztorunkat a közeli Szász-Régenbe, hogy ott is e szent tisztet végezze.

Mi előtt, azonban, Abafájától elbucsuznánk, említés nélkül nem hagyhatjuk, hogy a román lelkész is megjelent, a főtiszteletű püspök ur előtt tisztelgett, s az egész ünnepség lefolyása alatt jelen volt. Pedig, Román Miron metropolita éppen az nap szentelt templomot a közel Görgény-Hodákon. Nem is jutott aztán nekünk Sz.-Régenben csak egy oláh sem.

Mikor a főtiszteletű püspök ur Régenbe megérkezett, nagy, mivel közönség várta, élén báró Bánffy Zoltán marostorda-megyei és báró Kemény Kálmán alsó-fehérmegyei főispánokkal. Ott voltak a polgármester, rendőrkapitány a

városi tanácssal, a különböző hivatalok, a marosi ref. egyházmegye, a marosvásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyház és kollégium képvisellete és a görgényi papság. Megjelent a 92 éves, agg szász-régen-vidéki lutheránus esperes Kinn János is, régeni paptársával és Alzner József esperességi gondnokkal, valamint a luth. algimnázium tanári kara, Hellwi igazgatóval. Itt csatlakozott a főtiszteletű püspök urhoz Szász Gerő közjegyző atyánkfia, s aztán a fenvázolt kísérettel vonult a szép templom felé, mely, mint az abafáji is, német renaissance-stilben van tartva, s Alpar Ignác műépítő terve szerint, Müller szász-régeni építő-mester építette. Több ezernyi nép lepte el a templom előtti tért, holott Boc Elek, szász-régeni lelkész fogadta hálatelt szavakkal a főpásztort, s adta át a kulcsokat, hogy az ő nagy buzgóságának segítségével épült szent hajlékot átadja rendeltetése céljának. Meghatva léptünk be az ur dicsőítésének házába, melynek felépítése százados vágyak teljesülésére tette fel a koronát. De most szüknek bizonyult; tizedrésze ha befért a bekiváncozó közönségnek. A hívő sereg a 218-ik dicsőretet énekelte, mely után Szász Gerő közjegyző aa. mondott buzgó imát, s tartott alkalmi beszédet.

Három negyed óráig tartott a beszéd, aztán a főtiszteletű püspök ur állott a szószékre, s mondott mélyen megindító felavató imás-beszédet, felavatván a szent hajlékot a tiszta vallásosság, felebaráti szeretet és édes hazánk szolgálatára, hogy legyen ott az idegen nemzetiségek között, nemzetünknek is védő bástyája. Azután, az urasztalához járultunk, hol előzetesen Lénárt József esperes aa. mondott szép agendát. Bizony, meghatottság nélkül senki a templomból el nem távozott.

Az ünnepség után a tisztelgéseket fogadta a főt. püspök ur. Tisztelegtek pedig: a görgényi ref. egyházmegye lelkészi kara, a szász-régeni luth. lelkészek, a járásbiróság, a marosi ev. ref. egyházmegye, marosvásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség és kollégium küldöttsége, a szász-régenvárosi tanács, a luth. algimnázium tanári kara, a szolgabírói hivatal, az adóhivatal; láttunk ott katonai és más egyenruhákat is.

Azután következett a magyar emberek között elmaradhatatlan nagy áldomás, a felköszöntők seregével. Az első szólt a legelső magyar embernek, a királynak püspökünk ajkairól, a másodikat báró Kemény Kálmán főispán ur mondott a püspökre. Aztán hallottunk köszöntőket az egyházakra, testvéresülésre, az ünnepi szónokra, a nőkre, a püspök anyjára és feleségére, báró Kemény Kálmánné ő méltóságára, építőmesterre, Szász-Régen városára stb. stb. De csak egyet hadd említsek fel, melyet az ősz 92 éves szász esperes mondott,

igazi ifjui hévvel, német szóval, de tiszta hazafias érzelmmel, a nyelv és felekezet-különbség nélküli egyetértésre és szeretetre, s magyar nyelven így végzett be «Éljen a magyar haza, a mi édes hazánk!» Oh, bizony lélekemelő ünnepély volt ez, a testvéresülés ünnepe, s jól esett mindnyájunknak, hogy szász-testvéreink, nemcsak a kálvinista templom építésében voltak mindig egyházunk segédelmére, hanem most is igazi meleg szeretettel ünnepeltek velünk. Ez a templom hozott össze velök, s reméljük, hogy szét nem szakít többé soha semmi. Ezért dobogott ott minden magyar kebel szentelt érzelmben.

De volt ott valami egyébről is emlékezés. Két «magyar» vallásról. A kálvinista mellett, azonban, nem az unitáriusról, hanem a róm. katolikusról volt szó. (Strossmayer, Moyses?) No hát, ezek a «magyar» vallásu testvéreink távollétükkel tündököltek. Hát azt nem is lehet tőlük kívánni, hogy ők az egyedül üdvözítő vallás hivei, vallásos párt, vallásos szekta közé elegyedjenek. Mert most ez a jelszó, ezt kezdik tanulni az egyszerű falusi nép fiai; azzal védekeznek, ha a törvényt végre akarják hatni: ők nem bevett vallásfelekezet, ők egyedül az abszolút vallás hivei, eretnekekkel össze nem elegyednek! A magyarság ünnepe volt?! De hát, Roma locuta est, azzal vége minden szent hazafiságnak, s törvénynek, s jó, ha minket észre sem vesznek. Hanem azért «mégis mozog a föld.» Azonban, tanulhatnánk oláh honfitársainktól. Mint fönnebb említettem, éppen az nap szenteltek föl Görgény-Hodákon egy gör. keleti templomot. Bezzeg, a görög katolikus atyafiak nem nézték azt, hogy a schisma ünnepe volt ott. Oda sereglettek mind, s már kora reggel tüntetve vonultak ki oda Szász-Régenből, úgy hogy nekünk egy se maradt.

Nem zárhatom be tudósításomat, míg még emlékezésbe nem hozom azokat, kik a templom-építés körül kiváló érdemeket szereztek. Az egyházközség tagjai, a legelőkelőbb szász atyafiak; a főtiszteletű püspök ur, az egyházmegyei gondnoki kar, az egyházi tanács, az esperes, a fönnebb említett két főispán, és főként, a kit előbb kellett volna említenem, báró Kemény Kálmánné, báró Bánffy Polixena ő méltósága, ki nem csak 1000 forintnál többet adott rá, hanem valóságos védangyala volt; valamint, dr. Gidófalvi, gondnok, és közjegyző, aa. Pap Sándor ügyvéd pedig 100 forintos alapítványt jelentett be a templomi felszerelés fentartására. Szívünkben kívánjuk: ad multos annos!

És most, végezzünk! Álljon a szent hajlék, az isten háza századokig fenn, s legyen a tiszta evangyéliomi vallás fényes csarnoka, s a magyar nemzeti kultúra éltető melegágya!

T—f.

TÁRCA.

Luther fellépése.

(Részlet szerzőnek «Luther Wormsban» című sajtó alá rendezett egyháztörténelmi tanulmányából.)

(Vége.)

Másik munkájában («Praeludium de captivitate Babylonica ecclesiae») megtámadja a szakramentumok hetes számát, minthogy a szentírásból csak hármát lehet igazolni u. m. a keresztséget, bűnbánatot és az urvacsorát. De három-

ban is iszonyú zsarnokságot követ el a keresztyének ellen a római egyház. Először, laikusoknak csak egy szín alatt adja az urvacsorát, tagadja a kenyér és bor valódiságát az urvacsorában, a misét jócselekedetnek tekinti és bűnösökért és halottakért mint elégtételt szolgáltatja ki, s így zsarolja a népet. Másodsor, a keresztségről állítja, hogy üdvözítő, pedig ez csak azon esetben történik, ha az ember hiszen a hozzátörtött ígért szavában; ha a keresztség valóban üdvözítne,

akkor nem volna szükség a többi szentségekre. Harmadszor, a bűnbánat szentségével leginkább zsarnokoskodik a római egyház, Krisztusnak ezen szavait használva fel: «Valamit megkötsz a földön, meg lesz kötve az égben is.» E szentséget három részre osztotta, u. m. megbánás, bevallás és elégtétel, hogy általa annál jobban zsarnokoskodhassék a keresztyénség felett.

Midőn Miltitz 1520. okt. 11-én még egy békitési kísérletet próbált, csak annyit nyert vele, hogy Luther megírta a pápának, hogy ő semmit vissza nem von, hanem a pápa eszközöljön békét az által, hogy hallgatást parancsoljon mindkét résznek. Egyszersmind, megküldte «De libertate christiana» című munkáját, melyben kijelenti, hogy a keresztyén ember csak isten ígététől függ; isten ígéje pedig az, hogy higyjünk az ő fiában, az Ur Jézus Krisztusban. Ez az egyedül üdvözítő hit, melyet folytonosan kell hogy erősítsünk, mert összeköt Jézussal annyira, hogy szabadok leszünk a büntől. E hit ösztönöz, hogy igazán éljünk és jót cselekedjünk.

E három munkájában egy új egyháznak alapjait rakta le Luther a római egyházzal szemben. Luthernél mindenütt a vallásos egyén, az alanyiség; a római egyháznál a külső üdvintézmény, a tárgyiség.

Most már a pápa is komolyan fogott Luther elhallgattatásához. Albert mainzi érseket, Marino Caracciolt, Girolamo Aleandert és Johann Ecket nunciusoknak nevezte ki Németországba és megbizta őket Luther iratainak összedolgozásával és elégetésével és kötve Rómába vitelével, követői vagyonának elkobzásával, és ha megtérnek, feloldozásával, kivéve a név szerint is felemlített Williabd Pirkheimert, Ulrich von Huttent, és Johann Spenglert, kikre mint főbűnösökre nézve, a pápai szék magának tartotta fenn a megbocsátás és egyházbá visszavétel jogát.¹⁾

E négy nuncius közül Eck kizárólag azzal volt megbizva, hogy szerte járva, a kiátkozó bullát Luther és követői ellen ünnepélyesen kihirdesse; Aleander pedig, hogy a császári udvarhoz menjen és ott működjék a bulla végrehajtása érdekében, és ha Luther a császári udvar előtt akarná magát igazolni, tiltakozzék az ellen, minthogy az eretnokségek ügye a római udvar ítélőszéke elé tartozik és a pápa már kárhóztatta annak tévedéseit²⁾ A szász választót levélben kérték fel, «hogy legkeresztyénibb elődjének erényét, melyet mindig utánzott, most e legnagyobb mértékben keresztyéni munkában kitüntetve, hitére és ígéretére megemlékezve, vesse el magától és kegyelméből (ha észre nem tér és alázatosan meg nem bánja vétkét) a gonosz embert és veszélyes tagját már nem Krisztusnak, hanem a sátánnak», és igyekezzék, a bulla kihirdetése és foganatosítása által, e tüzet eloltani.³⁾

A szász választónak Kölnben adták át e levelet, midőn Achenből, a koronázási ünnepélyről, hazafelé utazott; de az nem tett rá nagy hatást, s továbbra is követelte, hogy Luthert ne ítéljék el kihallgatatlanul. Ezért, a császár, ki, úgy szólván, koronáját köszönhette neki, iránta való tekintetből felkéri őt egy levélben, 1520. nov. 28-ról keltezte Oppenheimből, hogy

Luthert hozza magával a birodalmi gyűlésre.⁴⁾ Másfelől, a császár eleget tett a pápa kívánságának is, a mennyiben megengedte Luther iratainak elégetését Németalföldön, és midőn Németországba jött, Kölnben, Mainzban és Trierben. Aleander nem győzi eléggé dicsérni e könyv-égetések hasznát, minthogy ez uton a legjobban elterjed annak hire, hogy a pápa kárhóztatta Luther könyveit, és a nép látva ezt, bizonyára óvakodni fog azok olvasásától.⁵⁾

Különben, már most kimondhatjuk Aleanderről, hogy ő valódi példányképe volt egy jó pápai követnek: világ és emberismerő, minden alkalmat felhasználni tudó, fáradhatlan, egy személyben világi és a tudományokban is jártas tudós. Történetünk folyamán gyakran fogjuk bámulni kitartó tevékenységét és alkalmazkodási képességét. A pápa benne jó választást tett, midőn a császári udvarhoz küldötte. Hogy az ügy, melyért harcolt, előttünk nem rokonszenves, az semmit sem von le érdeméből.

Aleander a császári udvarral együtt 1520. dec. elején Wormsba érkezvén, minden erejét arra fordította, hogy Luther ellen kieszközölje a bullát támogató császári rendeletet. Midőn meghallotta, hogy Luthert a birodalmi gyűlés elé akarják idézni, többször tiltakozott a világi hatóságnak e dologba elegyedése ellen, mire nézve már az egyedül illetékes bíróság, a pápa, kimondta ítéletét. Felhózza bizonyítékul, mint Rómába írja, «hogy így lettek sok régi eretnokségek kárhóztatva a pápa által, kire ennek eldöntése tartozik, és a fejedelemre a világi végrehajtás, midőn felkéretik a pápától; és felhóztam nekik szent Hieronimus e legszentségesebb mondasát a Luciferianusok ellen: «Az egyház jólléte a legfőbb papi méltóságtól függ, kinek, ha nincs kiváló és mindenek felett való hatalma, annyi felé szakad az egyház, a hány pap van.» Chievresvel, a császár egykori nevelőjével és mostani első tanácsosával, négy szem közt értekezett Luther jövetele ellen, s azt annyira megnyerte, hogy az meghívta őt a német államtanácsba. Itt Aleander egy másfél óráig tartó beszédet mondott, melyben Luthernek kiválóan azon tanait sorolta fel, melyek a hallgatóságra nézve a legkevésbé lehettek tetszősek. Midőn pedig látta, hogy a főbbek eléggé meg vannak nyerve, kérte a Luther ellen szükséges intézkedések elrendelését. Azután, bement a titkos tanácsba is, és ott hosszasan beszélt a főkancellárral, Gattinarával, ki előbb szintén azon véleményen volt, hogy Luther jelenjék meg a birodalmi gyűlés előtt. Aleander kifejtette, hogy ő szintén kívánná ezt, ha Luther visszavonna, de ez nem valószínű, mert az annyira dicsőségvágyó és felfuvalkodott, s akkor nagy baj származnék belőle, mert a biztosító levél miatt nem lehetne őt büntetni, és az egész világ neki adna igazat.⁶⁾

Aleander fáradozása nem maradt egészen siker nélkül. A császár 1520. dec. 20-án egy második levelet írt a szász választónak, melyben kéri őt, hogy Luthert ne hozza magával. Ezt azzal indokolja, hogy Luther a pápa által ki van átkozva, s így mindazon helyek, melyeken keresztyül jó, interdiktum alá esnek; és a levél végén mégis az áll, hogyha a

¹⁾ «Leo X. Nuntiis in Germania.» Közölve Balan «Monumenta Reformationis» stb. I. köt., 18. lap.

²⁾ «Instructio pro domino Hieronimo Aleandro. Ugyanott 8. lap.

³⁾ «Friderico Duci Saxoniae.» Ugyanott 1. lap.

⁴⁾ Közölve Ernst Salomon Cyprian «Nützliche Urkunden zur Erläuterung der ersten Reformationsgeschichte» című munkájában.

⁵⁾ Aleander levele L. Brieger «Die vervollständigten Aleander Depeschen». 17. és 18. lap.

⁶⁾ Aleander levele dec. közepéről. Brieger «Die verv. Aleander Depeschen» 20. lap s tovább.

Kurfürst magával is hozza Luthert, ne hozza be Wormsba, hanem hagyja Frankfurt am Main-ban, vagy valamelyik közeli mezővárosban. 7) Általában az egész levél elárulja a habozást és a mentségek után való kapkodást.

A császár különben is Luther ellen volt hangolva. Ez időben, egy mise után, melyen az egész udvar jelen volt, az evangyeliomból kérte ezen hely felolvasását: «A mit megoldasz a földön, meg lesz oldva az égben is.» Miután ezt megmagyaráztatta magának, így szól: «Mit akar tehát mondani e rabló Luther? 8)

Rákosi György.

Különfélék.

= **Az EMKE a «Prot. Közl.» ellen.** Emlékezhettek olvasóink, hogy lapunk 36-ik számába átvettünk egy cikket a «Székely Nemzetből» minden következtetés nélkül és azzal a megjegyzéssel, hogy közel jár az igazsághoz. Annak a cikknek egy pár passzusát az EMKE választmányának zokon vette és legközelebbi ülésében nem a Székely Nemzetet támadja, mint forrást, hanem a Prot. Közlönnyel, mert reprodukálta. Ezt oly bűnül tulajdonítja nekünk, hogy mint «sajnálatos támadást a leghatározottabban visszautasítja» és «egyhangulag» kimondotta, hogy átírást intéz az «egyházi főhatósághoz.» Hogy ez átírás mit céloz, mit vél elérni, azt nem tudjuk, nem keressük, majd meglátjuk. De meg vagyunk győződve, hogy egyházi főhatóságunk nem fog abba elegyedni, hogy a sajtó szabadságát korlátozza, még abban az esetben sem, ha a magát mindenhatónak képzelő EMKE követelné is. Egyházi főhatóságunkkal szemben mi teljesítjük kötelességünket, mint «hivatalos» lap; de ezen kívül nem korlátozza és nem korlátozhatja függetlenségünket, mely arra kötelez, hogy az EMKE-vel szemben is gyakorolhassuk, ha szükségét látjuk, ellenőrzési és bíráló jogunkat. Még ha status volna a statusban az EMKE, még akkor sem ismerhetjük el «szentnek és sérthetetlennek»; sőt kezd elérkezni az idő, hogy mi is hallatni fogjuk szavunkat, kiknek filléreinkből nőtt oly nagygyá, hogy ma holnap nem férhetünk meg vele egy országban. Jó lesz, ha egy kissé ovatosabbak lesznek az anathema kimondásával, nehogy a közvélemény megelégedje azt a sok nagyhangu beszédet, mely legalább is unalmas kezd lenni, ha nem egyéb. Mi meghoztuk csekélyke áldozatunkat az EMKE-vel szemben, a maga idejében, de soha sem foglalkoztunk vele méltatlanul; és ime, ő támadja a Közlönnyel egy másunnal vett közleményért. Persze, ez nem jelent semmit...

= **Mi ugyan nem láttuk,** de a tisztelt ujságok reprodukálták és így ismerjük azt a «Felhívást», melyen aláírás gyanánt két status-kurator, egy theol. tanár, egy tanfelügyő, egy szerkesztő és egy ismert nevű birtokos van feljegyezve. Szét is küldték, kétségen kívül, a november 1-én összeülő közgyűlés tagjainak, hogy abból merítsenek bölcsességet, meggyőződést az egyházkerületünk olya közlelől érdeklő ügyekről. Hát, merítsenek. Tisztelettel hajlunk meg a status-kurátorok hisztoriai neve előtt; valamint hogy a vélemény szabad nyilvánításának jogát is teljes mértékben elismerjük: csupán a felett gondolkozunk, hogy már hetek, hónapok óta foly a támadás az egyházkerület kormányzó testülete ellen és vajjon ez, ilyen alakban, mit használ az egyházkerületnek, az erdélyrészi kálvinizmusnak és egyáltalában az erdélyrészi magyarságnak, melynek több mint felét éppen mi teszük? Vitakozni lehet, szabad, sőt kell; hadd derüljen ki az igazság. De mi ugy képzeljük, hogy az igazságnak, nem fél bár a nyilvánosságtól, nincs szüksége az utcára és éppen az erkölcsi

7) Közölve Ernst Salomon Cyprian «Nützliche Urkunden» 489. lap s tovább.

8) Aleander előbbi levele.

testületeknek, az egyházi ügyeknek kerülni kellene azt a feltűnést, mely sok embernek még lelkiismeretét is érintvén, oly meghasonlást idézhet elő a hangulatokban, az érzelmeiben, a mely nagyobb aberrációkra vezethet. Mire való akkor a törvény, az alkotmány, a tanácskozó terem, ha közügyeinket nem ott, és azok szerint véljük eligazíthatni, hanem a szenvedélyekre apellálunk? Vigyázzanak jól az egyházkerület közgyűlésének tagjai: ne hallgassanak senkire, csak lelkiismeretükre és tartsák szemeik előtt az egyházkerület javát, előmenetelét és diszét. Tegyék fontba azokat, a kik fáradság, dolgoznak és azokat, a kik vádolnak deklamálnak, aztán határozzanak. Isten legyen közöttünk a bíró!

= **Papválasztás.** Szászvárosi egyházunkban folyó hó 14-én történt meg a papválasztás főtiszt. püspök aa. elnöklése alatt. A győztes vizaknai pap, **Silvester Domokos**, ki 128 szavazattal választott meg. Ugyancsak a napokban választott, **Szemerján, Bójthe Géza**, nagy többséggel. Szívünk-ből kívánjuk, hogy az urnak szentelke adjon erőt a nemes, munkához és segedelmet a mi atyánkfainak az urban, hogy építhessék az elromolhatatlan országot.

= **A körösbányai templom szentelése** szépen sikerült folyó hó 12-én. Főtiszt. püspök aa. már haza is érkezett. Az ünnepélyről jövő számunk bővebben fog szólni.

= **Gyárfás Endréné, szül. Katona Ilona** ő nagysága lelkes közremunkálásával, egyházunk javára egy nyári táncmulatság rendeztetett, melynek 70 forint tiszta jövedelme takarékpénztárba tétetett oly céllal, hogy ő nagysága ezután kegyes közreműködésével akkora összegre emeltessék, melynek kamataiból egyházunknak az országos közalaphoz való évi járuléka fedezhető legyen. Oly cél, melynek szükségessége mellett az itteni körülmények erősen szólnak s melyet ő nagyságának meleg érdeklődése valószínű is fog, annál bizonyosabban, mert meszsze terjedő összeköttetéseinél, előkelő és mindenekét megnyerő modoránál fogva, széles körben tudja nemes akaratát érvényesíteni. Kedves kötelességemnek ismerem, magam és egyházam nevében ő nagyságának e helyen is köszönetet mondani. Sz.-Keresztur, 1890. október 11-én. **Karácson István**, ev. ref. pap.

= **Kilyéni polgár**, már néhai Szilágyi György gyermekei: **Ágnes**, férjezett Joos Elekné, **Ferenc**, **György**, **András**, **Dénes** és **Juliánna**, volt édes atyjuk emlékének fenmaradására, adományoztak a kilyéni ev. ref. egyháznak háromszáz o. é. forintot, azon kikötés mellett, hogy mindaddig kamatoztassék, míg ötszáz forintra növi ki magát, azután a kamatját, a nagyon szegény egyház, a legszükségesebbre fordíthassa; azon akaratjukat nyilvánítván, hogy mindég **Szilágyi-alapítvány** név alatt kezeltesék, mely alapítványért az egyház nevében szives köszönetet nyilvánít, Kilyén, 1890. október 12. **Vass Dénes**, ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

742—1890.

KÖRLEVÉL

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlésének mltsgs., tks. és tiszt. tagjait folyó hó 20-án. Baróthon, a köztanácskozási házban d. e. 9 órakor kezdendő rendkívüli gyűlésre tisztelettel meghívom. Tárgyak: a) esperesi előterjesztés; b) az egyházmegyei tanács jegyzőkönyvének előterjesztése; c) az olaszteleki lelkész bekebelezése; d) le- és átiratok előterjesztése; e) indítványok, vélemények tárgyalása; f) időközben felmerülhető ügyek.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Baróthon, 1890. október 10.

Zajson Mihály,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1890. Október 23.

43. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Válasz és még valami.

(Vége.)

Ime, ez a csalódás, melybe a félreértett evangyélium és a hamis tanítók föllépése ejtette még az apostoli lelkeket is, arra kényszerít, hogy fordítsuk meg a D. ur által fölvetett tételt így: ha maguk az apostolok is kisebb-nagyobb mértékben képviseltek téves nézeteket, hogy ne hirdettek volna hamis tudományt amaz avatatlan, faragatlan, isteni adományban nem részesült szédelgők, «kik azt sem hallották, vagyon-e szent lélek» csupán haszonleső lelkők, együgyü hiúságuk s szenvedélyük szelétől sodortattak az égő csipkebokor lángjai körébe?

Hogy Kyriát az apostol minő értelemben nevezheti *v á l a s z t o t t* asszonynak, a fentebb előadottak után, mindenki sejtheti.

A III. Ján. 9—10-ben érintett föllépés Diotrefes ellen, mely szerint ez nem engedett az apostol rendelkezéseinek s mint ilyen jelentetett föl, szintén azt mutatja, hogy csakugyan volt az apostoloknak rendelkezési joguk s rendeleteiknek elenzegülni, bűn vala. Ha nem lett volna ilyen joguk, ha rendelkezésük nem birt volna törvény tekintélyével: akkor Diotrefes engedetlensége nem képezhetett volna bünt, mivel «a hol törvény nincsen, ott nincs bűn,» mert az apostol szerint «törvény nélkül a bűn holt állat.» Már pedig csak nem teszi föl D. ur az apostolokról, hogy ők jogtalanul rendeleteket osztottak volna, vagy hogy ok nélkül és alaptalanul panaszt emeltek volna?

Ezek szerint, sajnálattal kell konstatálni, hogy a D. ur által idézett bibliai tételek közül csak egy sem vált be arra a célra, hogy a maga való értelmében a *s z a b a d v á l a s z t á s* elméletét igazolja és támogassa. Sőt ellenkezőleg, ez idézett evangyéliumi helyek még jobban meggyőzték alólirottat korábbi következtetéseinek biztos voltáról. Nem mondhatja, azonban, D. ur,

hogy csak egyetlen bizonyítékát is elegendő figyelemre nem méltatta volna vitázó fele. Bő alkalom lett volna igen sokszor a rokon helyekre kitérni s kedvező fordulatokkal enyhíteni a vitakozás folyamának eséseit: mindazáltal, szigoruan elzárkóztunk minden ilyen sokat ígérő időtöltéstől s törekedtünk lehetőleg szoros mederbe terelni a vitát.

Mindezekkel immár tisztában volnánk és ezzel megnyugodhatnánk; de van valami D. urnál, a mivel nem lehet, nem szabad, nem illik megbékülni. D. ur maga sem bizván eléggé bizonyítékainak eredményéhez, sőt előre sejtven azoknak rá nézve veszélyes voltát, a midőn a végeredményt kellene egyenes lélekkel elfogadni, hát ott, az ő cikkének végén azt mondja: hogy még ha igazsága volna is vitázó társának, akkor sem érne semmit, mert nem az igazság a fő, hanem a haszon, és ha e haszon az ellenkező részen állana, hát akkor oda kellene pártolni.

Más szavakkal, D. ur szerint, nem az a fő, mi az evangyéliumszerű, avagy evangyélium ellenes, hanem az, mi hoz hasznot a konyhára. Ime, ez a D. ur pecsétnyomója. Így pecsétli ő meg a maga elveit! A kinek ez iránt kételyei vannak, sziveskedjék elolvasni D. urnak eme nyilatkozatát: «De, ha meg is állhatna kinevezési elmélete, a mint nem állhat meg, akkor sem bizonyítna semmit, mert ha jobbnak tartjuk a választást, Pál apostol szerint, jogunk volt, megváltóztatni.» És itt támaszkodik I. Thess. V 21-re, holott ez olvasható «mindeneket megpróbáljatok, a mi jó, azt megtartsátok.» És itt kérdésbe kell tennünk: «vajjon, mi léssen ebből?» Felelet: ha ezt D. ur a maga nevében tenné, egyszerűen annyit mondanánk reá: ime, ő is ekklektikus filozófus! Megnyugodnánk abban, hogy egygyel ismét megszaporodtak a *m a t é r i á l i s t á k*! De így, midőn látjuk, hogy valaki

az evangélium nevében akarja megbuktatni az evangéliumot; midőn valaki az evangéliumra hivatkozással akarja eldobni az evangéliumot? Tehát, D. ur szerint, azt tanítja az apostol, hogy ha saját szájunk ize szerint való jót nem találunk az evangéliumban, akkot dobjuk el az evangéliumot is, és hirdessük, hogy ezzel az apostol szellemének álldozatot hoztunk. Vajjon, mi lehet ez, vajjon mi léssen ebből? Kevesebb, mint nazarénizmus és több, mint nihilizmus. «Imádkozzatok, hogy kísértetbe ne jussatok!» «Igyekeztek, hogy az írásokat tudjátok magyarázni!»

Kétezer év kritikája nem birta megingatni az evangéliumok bölcsészetét és most a dualizmus vermébe akarják beleejteni. Csak az a szerencse, hogy a verem igen kicsiny és az elefánt sokkal nagyobb, hogy beleeshetnének.

Lelkész-választási elméletét azzal nyitja meg D. ur «részemről nem bánom, legyen kinevezés, vagy választás vagy éppen a V ur által javasolt ker. közgyűlésen végzendő választás is, csak legyen előléptetéssel egybekapcsolva s ez törvény által biztosítva.» «Minden papjelölt menjen egyelőre csak 4-ik oszt. állomásba.» «Innen aztán a szolgálati évek száma, stb. stb. szerint léptetessék elé a 3-ik, 2-ik s végre az 1-ső osztályu egyházba.»

És D. ur nem veszi észre, hogy V indítványa nem a papokat akarja előléptetni, hanem úgy akarja, hogy a pap falustól együtt megragadtatván, egy fokozattal fölebb emeltessék. Hogy jobban megérthessük egymást. Emlékezik-e arra, D. ur, midőn a vasúton a nagy közönségnek egy része 4-ik osztályu kocsikon utazott? Egyszer csak, azonban, azt mondták a menetjegy-pénztárnál: «nincs többé 4-ed osztályu kocsí és menetjegy.» Találja ki már most valaki, hogy mi lett ebből? Többé nem utazott senki negyedik osztályu, fűtetlen kocsiban, ülés nélkül, hanem a magasabb osztályu, kényelmesebb kocsikon. Így akarná a V. indítványa is. Mondaná ki minden egyházkerület, hogy negyedik osztályu procedensek a vizsgáló bizottságok által többé nem fognak kiadatni; hanem a vizsgáló atyafi egy kicsivel tanuljon többet, az ekklezsia egy pár száz forinttal fizessen többet, és legyenek az összes papságok ezentul 3-ik, 2-ik és 1-ső osztályuak, a csoportosulások és fizetésemelések életbeléptetése által. És ha többé nem lenne 4-ik osztályu papság, mi lenne abból? Az, hogy többé nem nyomorogna senki ilyen papságokban! Ehez nem kell valami nagy leleményesség. Az egyetemes egyház pedig végre beláthatja, és megfelelő uton mindenkinek megmagyarázhatja, hogy a 4-ed osztályu egyházaknak, mint javító intézeteknek, fenntartását többé a tisztesség és egyházunk méltósága meg nem tűrhetik. A javítást ezentul végezzék el a tanintézetekben és vizsgákon, nem az életben, hol az apák álnokságaiért mindenkor csak a fiak lakoltak eddig is.

Hogy az egyházak osztályba sorozásánál elégséges három osztályt ezt vitatja és támogatja azon körülmény is, hogy a lelkész-képességi bizonyítványok, oklevelek is három fokozatot képviselnek, már pedig ez okleveleknek, illetve, fokozataiknak az egyházak osztályozásával összevágóknak kell lenni. A külföldi akadémiák látogatása, mely eddig egy fokozatot képezett, önkint érthető, hogy

eddig alakjában többé számításba sem jöhet. A ki nem viszen ki, nem is hoz haza semmit.

Itt kell már elbírálni D. ur azon indítványát, illetve, várakozását is, hogy valamikor a lelkészi fizetések egyenlősítettnek!

Ennek az állapotnak bekövetkezni soha nem szabad. Ez visszafejlődés, de sőt visszaesés lenne, mely a korszellem által sürgetett s méltán követelt, fényes eredményekkel biztató szabad versenyt, az erők felszabadításának eszméjét ismét előlné, a jóra hivatott erőket ismét lenyügözné. Megtompítaná, illetve, céltalanná tenné úgy a szellemi, mint az anyagi verseny és törekvés ösztönét. Az ilyen törekvés és reménység már többé nem e korszakhoz való, s még kevésbé illik a jövődőhöz.

A magyar reformált anyaszentegyháznak meg kell érteni s el kell fogadni az időknék tettere hívó, versenyre keltő szavát. A kihívó szózat hatalma előtt meghátrálnunk, elzárkózunk, nem szabad. Még kevésbé szabad, a gyöngék kedvéért, mindenkinek feje alá tenni a tespedés vánkosát.

«Az emberöszton gyorsan fásul,
S elszunnyad, hogyha megpihen!»

Nekünk többé szunnyadni nem lehet. Minden erőnkkel fejlődni kell az evangéliom fejlesztő ereje szerint.

Ebből már önkint következik azon indítvány tartathatlan volta, melynél fogva az előmozdítás, előléptetés egyetlen feltétele a hivataloskodásban töltött évek száma lenne, a D. ur által körülírt módon. Ez elmélet, esetleg, rendszer: az osztó igazság merő kigunyoltatása lenne. Eredménye lenne az, hogy az ifjabb lelkészi nemzedék, erőteljes, munkabíró korát folyton a nyomorultabb egyházakban tékozolná el, nem hogy ama sülyedező pontokat kiemelnék alacsony helyzetükből, de önmaguk is kénytelenek lennének, a tisztesség színvonalán legtöbbször sokkal alantabb álló viszonyokhoz sülyedni alá. Mert, egyfelől tudjuk, hogy az ily elhanyagolt egyházak leginkább irtóznak az emelkedés gondolatától; másfelől, tapasztalati tény, hogy a kinek nincs szilárd talaj talpai alatt, nem fejtheti ki erejét mások megmentésére. Így értem én és így fogom föl ama hajdani filozófus nevezetes nyilatkozatát: «adj egy pontot, a hol megálljak, és a földet megingatom.» Míg a lelkészek biztos támaszpontot nem nyerhetnek, addig erejük üdvös kifejtését várni s követelni, képtelenség és együgyűség.

A lelkészi jövedelmek följavítását, illetve, a lelkészi állomásoknak több oldalú szilárdítását, melyet az utóbbi napok törekvései országszerte hangoztatnak, szerintem, nem divatos frázisok sürgetik többé, hanem a következő elutasíthatlan körülmények.

A kik ismerik a jelenlegi egyházi személyzetnek, tehát, lelkészeknek, tanároknak és tanítóknak családi összeköttetéseit; a kik olvassák a kiváló egyházi és iskolai, illetve, tanférfiak életrajzát s idevonatkozó adatokat, azok, velem együtt, nem kis csodálkozással tapasztalják, hogy a most élő és működő papok, tanárok és tanítók legnagyobb részben papi családokból származnak. Ebből világosan látható, hogy a mi papjaink a közel mult évtizedekben két nagy feladatot teljesítettek, melyek közül a közvélemény az egyiket soha nem látta, nem

vette számításba. Ugyanis, a mult évtizedek papjai mig egyfelől elvégezték a jelen kötelességeit, másfelől embereket növeltek a templomi, iskolai szószékeknek, az egyházi és iskolai hivataloknak, illetve, a jövőendő anyaszentegyháznak.

Ha gondosan utána néznek az olvasók, nem irtódom az eredménytől, s minden félelem és a túlzás aggodalma nélkül mondhatom ki, hogy még ma él és működik a magyar ref. Sionban egy nagy ároni család, melyben a fiaknak, a most működő igehirdetőknak apái, nagyapái és elődei mind egyházi szolgák valának s az evangéliom után éltek. Ha nem kellene félnem a hizelgés vádjától, melylyel már eddig is terhelt vitázó felem, könnyen kimutathatnám azokat a neveket, azokat a családokat, melyeknek a reformációtól mai napig öröksége vala az Ur. De itt nem ez a fő dolog, tudom, hogy régen túlélte magát az ősökre hivatkozás tekintélye és értéke, de az igenis fontos, hogy a kik még ma járunk az Urnak tornáciban, az egyházas szellemet, a prot. érületet és munka-ösztönt nem tanultuk, hanem örököltük. Hogy a munka és hivatal kötelmei, azok természetére iránti érzék nem utolsó adomány: bárki átlátja és tagadni nem fogja. Milyen szerencse az még ma, hogy midőn a miniszter kezéből aggódva várjuk a kinevezett új tanárt, vagy kormányképviselőt: kellemetes meglepetésül kapunk legtöbbször egy-egy papi családból származott egyházas érületű és szellemű, egyházunk haladásáért lelkesülő tanférfiut. Eképpen csak felényi terhét érezzük annak, a mi magyar ref. egyházas érületünket különben kettős teherrel nyomná. Mekkora szerencse, hogy a csecsemő Mózes mellé a király szolgálai tulajdon édesanyját hívják nevelődjákaüll

De, máskint lesz a dolog akkor, ha veszni hagyott papi családok nem növelhetnek többé embereket az egyháznak. Ha beférkőzik a papi családokba előbb az elke-seredés, majd a matériálisták szelleme s fiaikat egymásután a reális haszonnal kecsegtető világi pályákra adogatják. Mi lesz akkor egyházunkból, ha a lelkészi hivatal teljesen elveszti előbbi ideális jellegét s ama vonzó hatását, melylyel eddig magához hívogatta az ifju lelkesedést, buzgalmat s ez érzelmeiktől áthatott ifju apostolok seregét? Ha mi eldobjuk a zászlót, ne várjuk, hogy a világi elem több, igaz szeretettel ragadja föl.

És ez állapot fenyegető közelgését nem én bizonyítom, hanem a statisztika. Vegyük fel sorba a theologiai akadémiák értesítőit. Azt fogjuk tapasztalni, hogy 1885—1890-ig majdnem felényire szállott le a theologusok száma ahoz képest, melyet a megelőző öt évben láttunk. Vajjon, mi okozta ezt? A papi hivatal hanyatló állapota, vagy a gyermeknevelő papi családok elszegényedése, vagy a lelkészjelölő bizottságok terrorizáló viselkedése, vagy a materiálizmus erősödése: döntsék el az arra hivatottak. De az tény, hogy ennek természetes eredménye néhány év mulva érezhető lesz, és akkor a csoportosulást meg fogja teremteni a kényszerhelyzet, mivel a nagyobb egyházak is alig nyerhetnek lelkészt. Jó volna, talán, megelőzni a bajt, megfordítani a dolgot és a csoportosulás tényével, a megjavult helyzet örvendetes reményével csoportosítani a papnöveldek megapadt számú növendékeit.

Ennyi a különbség közöttünk. Legyenek biráink az olvasók.

Vásárhelyi Zsigmond.

Az egymilliós kölcsönügylet.

(A »Kolozsvar« után.)

Maros-Gombás, okt. 12.

Az ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsa által kötött egymilliós kölcsönre vonatkozólag a hirlapokban megjelent értesítések és fejtegetések, melyek részben engemet is aggasztottak, részben téves felfogásaik és szenvedélyes támadásaikkal boszantottak, már régen késztetnek felszólalásra. De szólani, mindaddig nem akartam, mig minden irányban alapos tájékozottságot szerezni képes nem voltam. Ez végre megtörténvén, sietek legilletékesebb helyen szerzett értesüleimeit, melyek engemet teljesen megnyugtattak, és hivatva vannak egyházkerületünk minden tárgyilagosan gondolkozó tagját teljesen megnyugtadni: a felmerült vélemény-nyilvánítások illő méltatása mellett köztudomásra hozni.

Ezen kölcsön tájékoztatlan megtámadói nagyon tévedtek, midőn azt hirdették, hogy az állandó Igazgató-Tanács, egyházkerületünknek 1.440,000 frt névértékű értékpapirjait zálogosította el. Mert csekély pénzügyi jártasság kell arra, hogy tudjuk, hogy az osztrák magyar bank, lombárd kölcsönképpen adott egymillió forintját ki sem adva kezéből egyenesen 5%-os papirjáradékok vételére fordította, mely értékpapirokból 99 frt 85 kr árfolyam mellett, egymillió forint névértékű mennyiséget vásárolt és a tudott összeg teljessé vételére, az egyházkerületnek, csupán 440,000 frt névértékű 5%-os papirjáradékának letételére volt még szüksége.

Arról is meggyőződtem, hogy a vett egymillió forinthez csatolva letéteményezett 440,000 frt névértékű 5%-os járadék, az egyházkerületnek teljesen szabad rendelkezésre álló tőkéje; és nem egyes alapok, egyházak központilag kezelt vagyona.

Végül, az állandó Igazgató-Tanács, kötelessége és felelőssége teljes érzetében, ezen ügyletet az azt megszavazó gyűlési tagok jóálló felelőssége tudatában, az egyházi szervezeti törvény 91-dik §. b. alpontjának megfelelően, bárha a jelen levők egyhangulag fogadták el az üzlet keresztül vételét, elnök kívánatára, névszerinti szavazással döntöttek és a jegyzőkönyvbe a szavazók névszerint be lettek vezetve.

Mindezen tények, melyek egész biztosan úgy vannak, a miként írom, mindazon hibázatásokat, melyek ezeknek ellenkezőjére lettek alapítva, teljesen légből kapottakká és alaptalanokká teszik, úgy, hogy reájok szót vesztegetni, fölöslegesnek itélem.

Igenis, volt ok aggodalomra egészen más indokból; t. i. a vett 5%-os papirjáradékok nagyon magas vételi árfolyama mellett, sokunkat és engemet is komolyan aggasztott azon körülmény, hogy a 4%-os, nagy mérvben kedvezményes kamat mikint közölve volt, csak egy évre levén biztosítva, az értékpapirok árfolyamának csökkenése és a bankkamatláb eshetőlegesen emelkedése, (ezek részben már is bekövetkeztek) oly kényszerhelyzetbe szoríthatják egyházkerületünket ezen üzlettel, ha azt jóváha-

nyásával magára nézve kötelezőnek ismeri el: mely legobb esetben, az első évi nyereséget továbbra lehetetlenebbé teszi, de sőt veszteséget, esetleg érzékeny veszteséget is okozhat. Indokolta ezen aggodalmunkat a közudomásra hozott kedvezményeknek már is szokatlan nérvé, mi nem engedte gyanítanunk, hogy kedvezőtlenebb pénzügyi helyzet esetéről is gondoskodva van.

Azonban, illetékes helyen, teljesen alapos meggyőződést szereztem arról, hogy püspök ő méltósága fáradságtalan ügybuzgalmának ez is sikerült. Az osztrák-magyar bank kormányzó Igazgatóságánál, a közölt és közölhető előnyökön kívül, még oly kedvezményt és biztosítást eszközölt ki, mely ezen üzletet minden kényszerhelyzetbe utástól megóvjá: és azt teljesen biztossá, teljesen kockázat-nélkülivé teszi.

De, midőn az osztrák-magyar bank eléggé nem diszérhető és nagy elismerést érdemlő készséggel a kulturális és humanisztikus cél iránti figyelemből, valamely alapja, mérsékelt kamatra, de teljesen biztos helyre elhelyezendő tőkéjéből, ily szokatlan, alapszabályait a beállhatónál is messze túl haladó kedvezmények mellett nyújt egyházkerületünknek kölcsönt épp ezért, ezen felétekre nézve írott kötelezettséget nem vállalhatott, annak nyilvános gyűlésben kötelező modorban való tárgyalásába belé nem egyezhetett.

Midőn a bank ezen álláspontját igen érthetőnek találom, másfelől ily nagy üzlettel és kivált közvagyonnal szemben, még sem tarthatnám kielégítően megnyugtatónak a biztosító szóbeli ígéretet. Mert verba volant, csak scripta manent, mondta a régi bölcseség.

De ezen utolsó aggodalom elenyésztetéséről is gondoskodva van, mikint báró Bánffy Dezső kerületi főgondnok és főtiszteletű püspök Szász Domokos ő méltóságai engem biztosítottak.

Még pedig azért, hogy az állandó Igazgató-Tanács indokolva eljárását azzal, hogy az osztrák-magyar bank minden megadott biztosítékát kötelezőleg köztudomásra hozni nem lehet, alakilag is teljes biztosítékot nyújtva, ajánlhatta az egymillió kölcsön elfogadását és nem csak az egyházkerület jóváhagyásáig, hanem az üzlet végleges lebonyolításáig vállalnak teljes jótállást az állandó Igazgató-Tanács ezen üzletre szavazott tagjai az üzletből netalán eredhető veszteségért. És ezen önként felajánlott jótállás kikötése mellett, kérendik az üzlet jóváhagyását az egyházkerületi közgyűléstől.

Vagyis, más szóval, a létező, de köztudomásra nem hozható biztosítás helyett, jótállásuk által adnak minden kockázatot elenyésztető, teljes biztonságot kölcsönző alakot az üzlet elfogadását ajánló javaslatnak.

E helyen kell megemlítenem, hogy azok okoskodását, kik ezen üzlet jóváhagyását azért ellenzik, mivel a nyerendő 10,000 forint felére nézve az lesz javaslatba hozva, hogy a theologikum szeminárium és tanárképezde Kolozsvárt leendő felállítására céljára gyűlt tőke nevelésére fordítottassék, egyszerűen érthetetlennek tartom. Felfogásom szerint, nem a biztos, új jövedelmi forrás megnyitása lehetetlenné tételére kell törekedni, ha annak részben hováfordítását nem helyesli valaki, hanem egyenesen a

kifogásolt hová fordítást kell megtámadnia és annak meghiusítását kell megkísérlenie.

Végül, nem tehetem, hogy fel ne említsem, hogy ezen üzlet, fentebbi kifogásolhatlan alakjában kibonyolításáért és nagy fáradsággal, sok utánjárással létrehozásáért, egyházkerületünk első helyen igen nagy köszönettel tartozik főtiszteletű püspök ő méltóságának, ki egyházkerületünk szükségleteinek hiányzó fedezetei előteremtésére, nagy tehetségével, soha sem lankadó munkásságával, mindig újabb és újabb forrásokat nyit meg.

Nagy köszönettel tartozik az osztrák-magyar bank kormányzóinak, kik a közművelődési nemes cél iránti tekintetből, szokatlan kedvezmények nyújtása által, ezen haszonhajtó üzlet kockázat nélküli megkötését lehetővé tették.

De nagy köszönettel tartozik az állandó Igazgató-Tanácsnak ezen üzletet megszavazó, és azt a fennebb jelzett feltételek mellett a közgyűlésnek elfogadás végett betérjesztő tagjai iránt is, kik a mégis némi kockázattal járó, az üzlet lebonyolításáig kiterjesztett, minden lehetséges kockázatot elenyésztető jótállásukkal lehetővé teszik (a közvagyonnál mindig megkívántató, alakilag is teljes biztonságot nyújtó) évi 10,000 forint hasznot hozó üzlet elfogadását.

Ezek után, egész biztos levén a felől, hogy az egymillió kölcsön-üzletre nézve minden körülmény úgy van és úgy lesz, mikint irtam, volt aggodalmaim teljesen elenyésztettek, de sőt az üzletet örömmel üdvözlöm. Mert ez mindaddig, míg fentartható lesz, egyházkerületünk célaira évente 10,000 forint új bevételt van hivatva, minden kockázat nélkül, biztosítani. És meg vagyok győződve, hogy egyházkerületi gyűlésünk tagjai, miután meggyőződést szereztek az iránt, hogy mindaz, a mit irtam, a tényeknek teljesen megfelel, minden elfogultságot mellőzve, véleményemhez fognak csatlakozni és az üzlet fennebbi alakban leendő jóváhagyását egyhangulag elhatározzák.

Id. Zeyk József.

REDUKCIÓ.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Kedves barátom! Irok tenéked «téntával és penával», mert nem szabad kárban hagyni az igazságot.

A közgyűlésre, magánkörülményeim miatt, nem hiszem, hogy mehessek; pedig, mint közgyűlési tag, egy «Felhívást» kaptam, «az 1890. augusztus 13-án tartott értekezlet határozatából» «egyházi alkotmányunk érdekében.»

Aláírói előrebocsátják, hogy «minden magán, vagy rejtett érdek kizárásával» «igazságot szólnak a Krisztusban, nem hazudnak.»

Tévedni, azonban, jóhiszeműséggel is lehet, és ez épp oly káros eredményekre vezethet, mint a vélemények szándékos megtevesztése. Egyiknek épp úgy utját kell állani, mint a másoknak.

Jóhiszemű tévedést sejtetek abban, hogy a Felhívás a mi erdélyi egyházalkotmányunkat is, a zsinati törvénykönyv 2. §-ának szavával, «zsinat-presbiterinek» vallja, tehát olyanak, mint a milyen, kétségen kívül, a négy testvér-egyházkerület közös alkotmánya.

Minthogy e kérdéssel, lapod 1886. évi 5—8. számaiban alkalmam volt bizonyos szempontból tüzetesen foglalkozni: bátorságot veszek megjegyezni, a következőket.

Nyilván kikerülte a Felhívás szerkesztőinek figyelmét az, hogy ugyanazon zsinati törvénykönyv 9. §-a kimondja és biztosítja az erdélyi egyházkerület nevezetes jogainak és alkotmányi elveinek, melyek az orthodoxus fejedelmek idejéből, s egyházunknak a nemzeti fejedelmekhez való viszonyából erednek, ép-ségben tartását; kimondja «belügyei autonom intézésére» nézve «a több százados különállás folytán kifejlett alkotmányos szervezet érintetlen hagyását.» Látnivaló ebből, hogy az erdélyi egyházalkotmány: egy kivételes tiszteletben tartott történelmi fejlemény, a melyet nekünk is úgy kell vennünk és megitélnünk, a mint van, s a melyre nem lehet a «zsinat-presbiteri» rendszer absztrakt elméletét önkényesen alkalmazni.

Valóban is az erdélyi anyaszentegyház alkotmánya részint patronátusi meg zsinati, részint konszisztoriális elemekből fejlődött s ezekhez csakutólagosan, 1861. óta járult a presbiteriális elem, de korántsem a presb. rendszer (mint van ez ma a testvér-egyházkerületeknél.) Az elmúlt századokban időnkint föl-fölmerült ugyan a presbiteriánizmus, egy-egy «zür-zavar elméjü Inre pap» s más «vigyázatlan elméjük» által, de mindig csak «egyenetlenségeket» csinálni, melyek aztán «eltöröltetének.» A szatmár-németi zsinat is (1646) kimondja, hogy «Quoniam Maiores nostri. Presbyterium ipsum ob varia obstacula (quorum pleraque etiamnum supersunt) instituere non poterunt id nos... in gente quoque nostra... si modo commoditates, quae ad id necessario requiruntur, affulgerent, ac misera, servilisque plebis nostrae conditio, ac inhabilitas pateretur, si denique summus noster Magistratus, ceterique Ordines, ac Status orthodoxi adstipulentur, instauratum, sano sensu, ac fausto eventu, a nimitus exoptaremus.» De azért a Geleji Kánonai szerint «ut id in gente nostra. institui hoc rerum statu possit, politicus noster Ordo, ob varia, quae causantur, obstacula, plane non videt.» Az 1661-ki zsinat végzései is ellene szólnak; 1671-ről pedig ezt írja Bod Péter: «A feljebb való esztendőknben fenn forgott vetélkedéseknek, civódásoknak holmi szemetes maradványai még megvoltanak némelyeknél; megtiltatott azért mind a Konszisztóriumban, s mind a Sinodusban 1671-dik eszt.-ben, hogy afféle presbyterianus, episkopalis nevezetés, a mely a különözésre és a szakadásra nyit utat, ne hallattassék az ekklézsiában...»

Ilyenforma a jogtörténeti fejlődés 1861-ig, a mikor is a presbiteri elemnek némi helyet és szerepet adhatunk. Azt lehet, jó is lesz, feladatunk is, lassankint tovább fejlesztenünk jövőre. A multa nézve, azonban, határozottan téves a Felhívásnak azon tétele, hogy a mi alkotmányunk, «ha alaplényegét, jogtörténelmi alakulását tekintjük: tisztán presbiteri, de sohasem tisztán zsinati.» Mindenekfelett pedig, nagyon inkonveniens a Felhívásnak azon baljósata, hogy «a megsértett (!) ősi (!) presbiteriumi jogérzet igen könnyen a zsinati (jelen esetben egyházkerületi) betetőzés veszélyeztetésével,» azaz, (a mint kommentálja is) «con-

gregationalismussal» és «independentismussal» «boszulhatná meg magát.» Csinálhatunk ugyan a méltóságos «Ordines ac Status orthodoxi» jótetszésével, t a b u l a r á s á t alkotmányunkból, l e m o n d v á n egyszersmind, anyaszentegyházunk némely sokra becsült kiváltságairól, de az 1881. évi egyetemes zsinatnak, a 9. §-sal, m a g á n a k a z e g y e t e m e s e g y h á z n a k é r d e k é b e n i s, határozottan más volt az intenciója. Én úgy tudom, lehet, hogy tévedek, de szívesen fogom magamat az ellenkezőrül meggyőztetni, úgy tudom, hogy Erdély ma is Erdély még, paizstartó karja a magyar ref. egyház- és országtestnek kemény kar-izom-erőre inkább van szüksége, mint ujjainak szabad mozgatására. Mert a paizs nem gordonka.

Konzervatív vagyok, s e kérdésben mindig az voltam s maradok, hajlamom ellenére. S ez, barátom, a radikálizmussal szemben, közös köteletségünk.

Egyébiránt, a Felhívásnak, ha jól itélem meg, a milliós kölcsön-ügy a főtárgya, nemkülönben a Berde Sándor theol. profeszszor ekszmittálása az Igazgató-Tanács által az enyedi theol. akadémiához.

A milliós kölcsön ügyéről való fejtegetést, a mint mondják, majdnem ugyanazon szavakkal lehetett már hetek óta olvasni különböző hirlapokban. Részemről csak akkor fogok az ügy felől magamnak véleményt alkotni, a mikor a hivatalos adatokat és iratokat megismerem. Azokból majd megtudom: jogkörében járt-e el az Igazgató-Tanács; kockáztatott-e valamit; kik azok a főgondnokok és igazgató-tanácsosok, a kik a felelősséget érte elvállalták; kik azok, a kik szót emeltek, érveiket, aggodalmaikat ott a tanácsban hangoztatták ellene. Ezekhez képest fogok, majd, lelkiismeretem szerint, szavazni, ha jelen lehetek.

Addig csak azt sejtem, hogy a hirlapi cikkek, meg a Felhívás nagyon alkalmasak arra, hogy a milliós kölcsön ügyét, ha jó az, rosra, ha rossz, a legrosszabbra fordítsák.

Az ügy iránt való várakozásomban egyelőre ismét csak a jó Bod Pétert forgatom. Szent Polikárpusa ilyen történetet beszél a híres Geleji Katona István püspökről, a Kánonok szerkesztőjéről: «Szép summa pénzt hagyott volt Bethlen Gábor fejedelem az magától fundált akkor fejevári, most enyedi kollégium és közönségesen az ekklézsiák számokra; a melyet Geleji István kezére vevén, mint püspök, rendes utakon és módokon szaporított; hol a Velencébe, Bécsbe, Lengyelországba kereskedő társaságnak s hol másoknak adta ki; a mely anynyira nevedett, hogy halála előtt kevés napokkal, magához hivatván Csulai Györgyöt, az fejedelem papját, Geleji Istvánt, az öcscsét, s más hiteles embereket is, a ládat, melyben volt, felnyitatta, s azt mondotta: Ez az, a mit gyűjtögettem, szaporítottam az erdélyi ekklézsiák számokra. Felszámlálván arany és ezüst pénzü, találtott 75,000, id est, hetvenötezer forint. A mint az 1662-ik eszt. karácson-havának 7-dik napján költ vallás-levélből megtetszik.

A Felhívásnak a Helvetica Confessio-ból vett idézetéről azt hiszem, hogy tévesen értelmeztetik, hogy azt csak a céljaiktól elvont javakra lehet logikai abusus nélkül alkalmazni. Találó példát is hozhatnék föl..

A mi a Berde Sándor egyházkerületi theol. professzor ekszmittálását illeti, arról mint enyedi tanár és előljárósági tag, a következőket tudom. A terv a püspök elnökle mellett, az enyedi theol. tanárkarban kezdeményeztetett. A kollégium előljárósága, végeredményben egyhangulag, fogadta a tervet; ha kiknek aggodalmaink voltak, pedig tényleg voltak, ezeket theol. tanárok (nevet nem említek) oszlatták el. Az Igazgató-Tanács leirata, mely július 13-án érkezett, világosan mondja, hogy az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartásával intézkedik. Előljáróságunk egyhangu megnyugvással fogadta a dolgot. Berde előbb vonakodott jöni, később eljött és itt van, tanít. Illetékes helyeken tehát nincs sem sérelem, sem sérelmes. A Felhívás maga nem a tényekből, hanem hirlapi közleményekből meríti sérelmi panaszát. Nyilvánvaló, hogy ezt a panaszt, innen Enyedről, csak fogyatékos jóhiszeműséggel írhatjuk alá.

Egyebekben, ha mi még fenmarad, szívesen hódolok a Felhívásnak, de soha sem mondva le a meggyőződés szabadságáról s a kálvinista őszinteségről. Magamtartása eddig is ez volt, ezutánra is ez marad. Pártoskodástól idegenkedem.

— Befejezem leveletem egy refleksióval mai egyházpolitikai helyzetünkre, melyet én így fogok föl: Egyházkerületünk gyorsvonaton robog az intenzív fejlődés útján. Egy merész kanyarulatnál a vonat, technikai szabály szerint, dülten halad. Érzik a dülést néhány utas, egyszersmind rémülve látják a kocsiablakból oldalt a mélységet. Az idegesebbek a vészjelzőkhez rohannak és szörnyen rángatják Vonatvezetőket, vigyázzatok!

Kedves barátom, te éppen a szenes kocsin ülsz; nem félsz-e a kisiklástól? (Nem! Sz. G.)

Fogadd, stb.

Nagy-Enyeden, 1890. okt. 15-én.

Váró Ferenc.

A papi fizetések emeléséről.

(Folytatás.)

Ne akarja elhíttetni Péter A. ur azt, hogy nem lehet két véka magtári gabona után három véka gabonát, avagy 3 véka után 4 vékát venni be, ez nem csak nem uzsora, de áldás a községbeliekre nézve, mert legtöbb esetben a télen kölcsön adott száraz gabonának eladás esetében bejövő árával, megvehető azon év őszén, a visszafizetett nyers gabona, s mikor tavasz felé elfogy a köznép élalma, jótéteménynek tartja, hogy nem kell a zsidóhoz menni igazán uzsorás kamatu pénzkölcsönért, a kölcsön pénzzel a városba bemenve, gabonát venni s majd a termését őszzel eladás végett a városba bevive, bármily leesett áron tudni rajta, hogy a kölcsönt visszafizesse. Tudja ezt jól a körjegyző s még nem tudok reá esetet, hogy a községi bíróság, az előtt per alá vett magtári követelést ne ítélte volna meg, jóllehet nem mutattatott fel neki a pénzügyminiszter ur 44855/878. szám alatt kelt s e lapokban többször ismertetett rendelete.

A terményül kezelt magtárak jövedelme, a fennebb hivatolt pénzügyminiszteri rendelet értelmében kamatjöveldelmi adó mentesek, s így azok jövedelme nem is tartozik

bejelentés alá, mígjellenben ha Péter A. ur tervezete szerint az ürességbe jövő papi állomásokkal egybekötött jövedelmek s az államsegélyből adandó összegek az egyházközségek kezelése alá adatnának, azok szabályainknak megteelően csakis bekebelezés mellett lennének elhelyezhetők s így kamatjöveldelmi adó alá vonatnának, mely kiadás a legtöbb helyen, a pót és községi adóval együtt a kamat egy százalékánál nagyobb összeget emésztene fel.

A magtári kölcsönöket azért tartom kevésbé veszélyeztetetteknek, az ugyancsak két kezes jótállása mellett kiadott pénzkölcsönöknél, mert a magtári kölcsönt minden évben vissza kell fizetni az adósnak és így úgy az adós, mint a kezesek vagyoni állása minden évben elbírálás alá vétetik, holott készpénz kölcsönöknél a legtöbb esetben nem gondolnak sem az adós, sem a kezesek vagyoni viszonyai hanyatlásával, sőt gyakran még elhalálózások esetében sem ujittatnak meg a szerződések.

Azonban, hogy minden egyházközségben a papi kepeváltó alap létesítése biztosított és pedig nem csak a hívek áldozatkészségétől függővé téve, hanem kötelezőleg: örömmel üdvözlém egy oly törvénycikk meghozását, melyben mondassék ki, hogy az ürességben levő és jövő papi állomások mind azon egyházakban, hol a papi kepeváltó alap még nem létesített s a papi fizetés a 800 firtot meg nem haladja, a rendes betöltési időn túl egy évig üresen hagyatnak és az állomással egybekötött jövedelmeknek a beszolgáló pap és a tanító törvényes illetményének levonása után fenmaradó része, fizetés-felelemeléssel kapcsolatos kepeváltó alap létesítésére fordítottassék; köteleességükké tétetvén az egyházmegyék espereseinek, hogy a kepeváltó alap szabályzatát a hívek meghallgatásával készítettessék el, s a papi jövedelmek bevételéről s beszámolásáról gondoskodva, addig míg a papi állomás betöltetik, s felügyelete alatt a kepeváltó alap magtári kezelése megkezdhető lesz, a bevételeket helyezék az egyházak takarékpénztárba.

Ez által csak feltételeesen mondatnék ki és csak egy évre, ily egyházak papi állomásának betöltetlen hagyása s hiszem, hogy legtöbb ily egyházközségünkre, sőt az egyházmegye hatóságára is erkölcsi kényszer-hatást gyakorolna a kepeváltó magtárak megalapítására, s kivált oly egyházakban, melyek papi állomásuknak sürgős betöltését a felforgó viszonyok megkövetelik.

Jóllehet, fennebb kimutattam, hogy távolról sem áll az egyházkerület rendelkezésére azon segély-összeg, mely nélkülözhetlenül szükséges a Péter A. ur által tervezett papi fizetés-emelés keresztül vitelére s ebből folyólag az egész számítás önmagától összeomlik, mind e mellett, ezen tervezet kivitelének felsorolt módozataira is megteszem röviden észrevételeimet.

Mindenek előtt, egyházi életünkre felette veszélyesnek tartom azon elv merev kimondását, hogy addig, a míg a papi fizetés legalább a 600 firt minimum-összegre fel nem emeltetik, minden állomás betöltése tiltassék meg. Számos oly exponált helyen fekvő egyházközségünk van, melyeket nemzetiségi és felekezeti szempontból kiváló gondozásban kell részesíteni, beszolgáló pap azonban a felügyeletet kellően nem teljesítheti, akár mert nagyon távol lakik, akár az összekötő ut felette rossz, akár az illető beszolgáló pap elöregedett, elbetegesedett, akár mert

a közel lévő egyházba paptanítói teendők végzése, avagy körlelkészi elfoglaltságánál fogva nem ér reá. Tegyük azonban fel, hogy a főt. egyházkerületi közgyűlés egy hozandó törvényével kötelezni fogja, a papokat, az ily ürességben levő egyházközségekbe való beszolgalásra is és az ily szükség kényszere miatt a jelzett gátló akadályok dacára megbizott pap, a lehetőség határai között végzi a felügyeletet; mit képzel Péter A. ur, milyen gazdálkodás folya ott, a papi jövedelmekkel, s a mondhatni pástör nélkül levő gyülekezetre bizott államsegélyekkel, kiváltképpen mikor ezerekre gyűlne fel a kepeváltó alap? Bizony, kiosztának a hivek azt egymás között, eladósodnának fűlig, vagy azon felül is s midőn a papiron szép summára felgyűlt tőke és tőkésített kamatokra papot kellene vinni, csak akkor vennék észre, hogy vagyoniilag ott áll az egyház, a hol kezdetben volt, sőt ha a kiadott államsegélyi összegeknek és azoknak bár 5% kamatainak megfelelő összeg fel is hajtatnék, az által a pár élhető állapotban volt hívünk kezébe nyomnák a koldus-botot. Még a helyben lakó papoknak is nagy körültekintéssel kell eljárni annak elbírálásánál, hogy kinek és milyen összeget lehet kölcsön adni s különösen hiveinknek, hogy a kölcsönvevő is anyagi jóllétét segítse elő s az egyházközség is biztosítva legyen úgy a tőke, mint a kamatok felvételére nézve; az ily ügyeket nem lehet olyan egyénekre bízni, mint a milyenek, a dicséretes kivételektől eltekintve, általában véve a maguk egyszerűségükben szűk látókörű számadó gondnokaink. De hát azt kérdelem Péter A. urtól, megengedhetőnek tartja-e azt, hogy az ezerekre menő papi alap tőkéket minden biztosíték nélkül és ily esetekben a papnak csak névleges ellenőrzése mellett kezelje? Avagy ha kellő biztosítékot követelne az egyházi hatóság, lennének-e a községekben arra képes és elég vagyonos kölcsönvevők?

Péter A. ur nem vette számításba a tekintélyes papi kepeváltó tőkék kamatai után fizetendő adókat, illeték-egyenértéket, a pénzkezelők fizetését. Felelet nélkül hagyta azon kimutatásomat, melyben feltüntettem, hogy az ily ürességben hagyott egyházak adminisztrációjáért évi 40 frt megállapítása a képtelenségig csekély, még fuvarbérre sem elég stb. vagy is a valóságban el nem érhető kedvező eredményt tüntetett fel.

(Vége köv.)

Bodor Antal.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 12.

I.

Elnökölt dr. Kolozsvári Sándor, jelen voltak Gyarmathy Miklós, Sárkány Ferenc, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, dr. Sárkány Lajos, dr. Vályi Gábor, Bodor Antal, titkár, Szász Béla, el. ig.-tanácsos.

Bejelentetnek az időközben elnöki uton elintézett ügyek, a mit az Ig.-Tanács jóváhagyó tudomásul vesz, egy ügyre nézve, pedig, annyiban kiegészítést rendel el, hogy egy gyanúsított pappal közli, felelettel végett, a rá nézve fölhozottakat.

Hogy a bere-kereszturi torony, műszakilag helyesen talált befedésének érdekében kért 500 frt kölcsönre

nézve alapos határozat legyen hozható, az egyházközségnek előbb be kell mutatnia mult évi ellátott számadásait és folyó évi költségvetését.

A h.-láposi iskola építésére a közalap 1000 frt törlesztő kölcsönt biztosítván, a kölcsönösszeg leküldetik.

A közmivelődési egyesület véleményyt kér, ha segélyezendő-e a hosdái egyházközség, iskolája befejezése céljára, azonképpen, a mint ez ügy kedvező ellátását a hunyadmegyei fiók választmánya és az ottani tanfelügyelő ajánlják? Az Ig.-Tanács a maga részéről is melegen pártolja e jórátörő egyházközség kérését, tekintve sok áldozatát, melyet az utóbbi időben hozott és az örvendetes eredményeket, melyeket a fajfentartás körében fölmutatni bír.

Annak idején jeleztük e helyen, hogy az egyházmegye javaslatára, melyet a tanfelügyelőtől nyert tanácsra épített, Aknai Elek, fodorházi jeles tanítónkat fölajánltuk a közoktatásügyi miniszternek, hogy vétesse fel őt az orsz. nyugdíj-intézetbe. A miniszter most kijelenti, hogy nem teljesítheti e kérést, sem a tanító korára való tekintettel, sem oklevelének hiányában, miről, sajnálatos tudás végett, az egyházmegye s ez uton az érdekelt fél értesítettik.

A fehéregyházi ekklezsia, temploma javítására, a padok kiigazítására és a harmonium beszerzésére szánt pénzből egy részlet a központban kezeltetvén, a fizetés ideje pedig elérkezvén, kéri e részlet kiküldését s jelenti, hogy a 60 frton felüli hiányt rovatál utján fogja fedezni. Az Ig.-Tanács kiutalja a pénzt s elismeréssel veszi tudomásul a hivek újabb áldozatát.

A sz.-borzási egyházközség kéri és kikapja azt a 20 frtot, melyet az egyet. konvent a közalaphól még a mult évben szavazott meg az iskola fölszerelésére.

Ezeken kívül ellátatott pár kényesebb természetű ügy, melyek ez idő szerint csak a hatóságot és az érdekelteket illetik.

II.

Október 15.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak Sárkány Ferenc, Parádi Kálmán, Deák József, Dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, titkár.

A kolozsvári. kollegium előljárósága az idej potló érettségi vizsgálatról jelentést tesz és az Ig.-Tanács jóváhagyó tudásul veszi.

A marosvásárhelyi egyházközség kebelében örvendetes mozgalom indult meg egy felsőbb leányiskola fölállítása érdekén, mely az egyházközség eddig is jó nevű leányiskolája kibővítése által lesz létesítendő. Az Ig.-Tanács örömmel fogadja e tervet, de az ügy tüzetesebb elkészítése érdekében további fölvilágosításokat kér be.

A Mikó kollegium előljárósága a Seps-Szent-György városával a kollegium új szárnyának kiépítése iránt kötött egyezséget, a város 50,000 frtos kölcsönére a belügyminiszteri engedélyt, a kölcsön effektuálására vonatkozó pénzügyi ajánlatot, szóval, az egész építési ügy megoldott voltát igazoló összes iratokat fölterjeszti, az Ig. Tanács, pedig, utasítja tanügyi előadóját, hogy ez örvendetes ténynek a közgyűlésen való bejelentésére készítse el az előterjesztést.

A kolozsvári kollegium két utólagos fölvetel iránti kérvényt terjeszt föl s az Ig. Tanács az egyik folyamodó fölvetelét engedélyezi, a másikat nem; ugyane kollegium egy volt növendékének javító vizsgálatra állhatása iránti kérése nem volt teljesíthető.

A Bethlen-kollegium a múlt évi egyhkerületi közgyűlés határozata értelmében hozzá intézett föl hívásra be küldte tervezetét főgimnáziuma fejlesztésének szükségletéről. A kérdés a folyó évi közgyűlésen kerül eldöntés alá.

A selyei egyhközség tanköteleseinek iskoláztatását eddig a pap végezté, a mi, nyilván, csak nehezen mehetett, miután a lelkek száma 560 s a tanköteleseké, legalább a névkönyv szerint, 121. A papi és tanítói állomás különválasztása, ehhez képest, már korábban kimondatott; most pedig a tanítói díjlevél megállapítására kerülvén a sor, hogy a központi segély összege meghatározható legyen, az ügy áttétetik a központi segélyek revíziójának előkészítésére kiküldött bizottsághoz.

Kovács Sándor, tiszteletbeli egyházkerületi közgyűlési tag, nem lévén egyértelemben az ügyek folyásának rendjével, alapítványá visszavételét helyezi kilátásba. Beadványa az idei közgyűlés elé terjesztetik, illetékes elintézés végett.

A h. számvevő a küszöbön álló egyházkerületi közgyűlés használatára elkészítvén a közalap és az akadémiai alap 1891. évi költségvetésének tervezetét, az Ig. Tanács felülvizsgálja a javaslatot. S magáévá téve a közgyűlés elé terjeszti.

É—n.

Az egyházmegyéből.

A küüllői egyházmegyéből.

Őszi közgyűlésünk folyó hó 14-én, az egyházmegye tanácskozó termében, D. Szt. Mártonban tartatott meg a következő lefolyással.

Harmincöt-negyven lehetett az egybegyűltek száma, midőn d. e. 9 órakor nt. Kovács Elek, esperes aa. a gyűlést szívélyes üdvözzettel megnyitá.

Mindenek előtt, főlemlíteni kívánom, hogy a mint rendszeren, a megjelentek nagy része egyházi egyén vala, a világi elemet a D. Szt. Mártonban lakó hivatalnokok, mint ilt is hivatalosok, képviselték. A kevés számú világiak között jól esett ott látnunk a minden nemű gyűléseinkről kimaradhatatlan szaktekintélyt, mlts. Kabós Ferenc aát. ki szakképzettségével, egyházas ügybuzgóságával eléggé meg nem hálálható

szolgálatot tesz egyházmegyénknek s így közvetve az egyetemes anyaszentegyháznak.

Tárgysorozat rendjén, elnöklő esperes olvassa évi jelentését, melynek több pontja adott eszmecserére alkalmat; így pl. a felső részében rosz téglából rakott m. bodoni templomtorony ügye; a társítást M. Ugrával ellenző csapói anyaegyház birtokos urainak indokolt ellenzése (hogy t. i. a társítás esetén 50—60 hold kitűnő minőségű adományozott kánonikát visszaveszik, lévén joguk hozzá); értesülénk továbbá, hogy M. Sülye és Herepe szívesen társulnak, szerveztetvén Herepén levitai állomás, hogy a sülyei paptanító fizetése fölemelhető legyen legalább egy vasuti bakter fizetéséig.

Következett ezután az egyházmegyei két gondnok-jelölés; mely egyik elhalálozott, a másik meg visszalépett. Egyhangulag jelöltettek: Bede Károly, kutyfalvi birtokos és dr. Kovácsi Sándor min. oszt. tanácsos és adámosi birtokos.

Néh. Gáspár Gy. helyébe világi székbiróvá egyhangulag Nyárádi Dénes áll. f. népiskolai tanító, egyházi székbiróvá pedig kétszeri szavazás után Bíró Áron csávási pap aak választattak meg.

Olvastatott ezután a gyűlés legfőbb tárgya: az egyházmegyei özv. árvai gyámintézet alapszabályainak revíziójára kiküldött: hármas bizottság munkálata, melynek sok jó oldala van, tagadhatatlanul; de bizony fogyatkozása is, minthogy tökéletes emberi mű nem is lehet.

E szabálytervezet némely paragrafusá élénk eszmecserét, heves vitát szült Némi módosításokkal elfogadtatott, a bizottság tagjainak pedig már a mint illik is; fáradozásukért elismerő köszönet szavaztatott.

A számvevő, Benkő Samu aa. számadásainak megvizsgálására kiküldött: bizottság jelentése kapcsán, a fenhagyandók fenhagyásával, számvevő aa. fölmentetik, szavaztatván neki is a 100 frt évi fizetésen kívül még egy kis elismerés.

A tanügyi előadó Nemes Árpád terjedelmes, részletes, ügyes jelentéséből meggyőződénk, hogy egyh. megyei tanügyünk örvendetesen halad, emelkedik.

A n. kendi k.-tanító bekebelezetik az egyházmegye hivatalnokai sorába, föleskettetik. D. u 3 óra levén elnöklő esperes a gyűlést bezárja s rövid ebéd után, hol, csodák csodája, felköszöntő egyetlen egy sem vala, négy órakor folytatott a gyűlés, melyen egy pár apróbb ügy elintéztetvén, a gyűlés átalakult Házassági-Törvényszékké, a melyen négy valóper tárgyalatott.

Előre haladván az idő, a tagok egy része pedig otthonukba sietvén, a tervezett Papi Értekezet a jövő alkalomra halasztatott s így az értekezleti munkák újból zsebeinkben maradának, hogy meddig, azt bizony én magam sem tudom.

O—f.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Bancsi Ádámnak, a zempléni megyei hely. hitvallásnak egyházi közgyűlésétől a sárospataki kollegium ügyében Apafi Mihály fejedelemhez és az erdélyi rendekhez 1685-ben adott utasítás.

A pataki kollegiumot Báthori Zsófia 1671. kiűzte s az ifjuság egy része Buzinkai Mihály és Posaházi János jeles

két tanárával Erdélybe jött s itt Apafi fejedelem Gyulafehérvárt, az innen N.-Enyedre átköltözött Bethlen-kollegium épületébe telepítette be. A kollegium másik része Göncre vonult. Tíz év alatt némileg csillapulván a kegyetlen üldözés heve, a ref. status kezdett gondoskodni az anya-iskola helyreállításáról, a szétvert váj összegyűjtéséről. E célból küldötte Erdélybe Bancsi Ádámot, a «Bujdosó Magyarok» egyik jelenté-

keny tagját, kit Tököli Imre és a Bujdosó Magyarok is gyakran használtak követi minőségben. Bancsi először is Teleki Mihályt kereste fel, kinek tanácsát Apafi minden ügyben kikérte, valamint most is, a mint 1685. február 21-én Telekinek irt levele mutatja «hogy az közönséges magyar dolgokban és vallásunknak^{***} dolgában ne okoztassunk az Keetek censurája szerént Báncsi Ádámmal szemben lépünk, ugymindazáltal, hogy Tököli Imre nevével semmit is nálunk ne mondjon, kegyelmed azért hozzá el magával» (Bujdosók levéltára 215. l.)

Az utasítás főbb pontjai.

1. A Fejedelem üdvözlése.
2. Kérni a fejedelmet, hogy protekcióját a collegiumra terjessze ki továbbra is, míg a hazatérésre alkalom nyílnék bekövetkezvén pedig ezen időpont, a fejedelem és a statusok mutassák meg assistentatiójokat a Professornak (= Posaházi Jánosnak, meghalt 1686. május 3-án. Buzinkai M. 3 évvel előbb meghalt.
3. Az elpusztult collegium restitúciójára fundációt kérni
4. Teleki Mihályt köszönteni, s azon uri rendeket fölkeresni és segélyezésre fölkérni, a kikhez Teleki utasítani fogja.
5. Az igérendő segélyt illetőleg kötelezvényt kérni az illetőktől saját nevek és pecsétjük alatt kiállítandó okmányban.
6. A collegium privilegiumai hollétöknek kipuhatólása és elhelyezése a kolozsvári ref. egyháznál.
7. Posaházit fölkérni, hogy tartsa jó direkció alatt a diákságot addig is, míg a hazatérésre alkalom nyíllk; továbbá, kikérni véleményét, hogy kit ajánl a professorságra.
8. Pataki Istvánt rábírní a pataki professorság elfogadására, ugy arra is megkérni, hogy az uri rendeket igyekezék megnyerní a collegium pártfogására, sat. a mint ezeket az utasítás egész terjedelmében mutatja a következőkben:

Instructio

pro generoso Dno Adamo Bancsi de Vehécz incliti comitatus Zempleniensis primar. Jurato assessorí incliti itidem Status Helvetico evangelici, harum superiorum regni Ungariae partium ad Celsissimum Dnum Dnum Michaelem Apafi Transilvaniae principem ac reliquos ibidem existentes et infra declaratos ejusdem regni Transilvaniae status ac ordines ablegato nuncio data.

1. Akármely solennis követségnek ingredientijára legelső solennitás levén mind az dolognak, principalisoknak és azoknak is, a kikhez institualtatott, melyekhez képest az illendő keresztyéni istenes köszöntés és üdvözlés: azért említett követ atyánkfia ő klmé pro innata sua discretione et exquisita occasione credentialinkat nagy tisztességgel kinekinek praesentálván, nevükkel a Mlgs Fejedelmet és a többi Statusokat is cum omnimodo submissionis et modestiae contestatione idvezelje.

2. E mostani követségünknek alkalmatosságát említett követ aa. felveheti legelsőbben is azon, hogy mivel ez a magyar nemzet Istenhez és keresztyéni vallásához való buzgó szeretetítül indittatván, hogy az isten tiszteletinek szabados exercitiumjában a királyi diplomáknak continentiai szerént meg nem tartatott, kitelenségből, vagy csak az természet regulájának példájából is, a ki csak egy legkisebbik férgecskében is beoltotta ezt, hogy magát oltalmazza s conserválja, erumpalt és fakadott ki az oltalomnak fegyverére. Mely oltalom fegyverviselésének már ennyi esztendőktől fogvást fenntartott és állhatatosan continuált^{***} keserves, de bizony hü-

séges szenvedési között, ndha kivált képpen a lelki szabadsága felállításának perfectióját el nem érhetette: mindazáltal elsőbben is ő szent felségében, a kihez való igaz devotionk sokakat közülünk az siralmas számkivetésre, sokakat keserves rabságra, sokakat fegyvernek élire, sokakat az gályákra, sokakat továbbá e világ előtt nagy gyalázatra hozott — lévén állhatatos bizodalunk, hogy maga dicsőségének helyben való állításával, valamikor akkor (akar?), de megvigasztal bennünket. Ehezképest vallásunkhoz való zelusunk indít arra bennünket, hogy míg mindennyi keserves szenvedésink után is azon szívünk szakadva várt és ohajtott boldog időt elérhetnénk is, addig is valamiben tudhatnók Istenünknek ő szent Felségének dicsőségét, vallásunk szabados exercitiumának terjesztésén munkálodhatnánk. Melyhez képest nyilvánvaló dolog lévén, hogy ez a Sárospataki Collegium vala az Istennek ebben a magyar hazában amaz szép virágzó veteeményes és gyümölcsös kerte, melyből mind a belső, mind a külső politíára nagy bőséggel gyümölcsöző ágakra kiterjedt sok szép csemeték e végre pedig nagy hasznos columnák származtanak, kihez a Mlgs említett erdélyi Fejedelem és consequenter az ott való Statusok ő Nsgok, s ő Klmek megmutatott nagy fejedelmi Kegyelmisségét és istenes jó akaratjokat s liberalításokat az ő Nga és ő Klmek méltóságos nevek örök emlékezetinek még az maradékaiknak is transmittalandó dicséretes nagy hirdetésiben recognoscaljuk és hogy ő Naga tovább is kegyelmességét, ő Nagok s ő Klmek a Statusok pedig szép dexteritassokat continuálni méltóztassanak, ő Nagatul nagy submissioval, a Statusoktul pedig nagy bizodalmasan és illendő becsülettel implorálja említett követ atyánkfia. Az minthogy az fegyver még fenn lévén ez hazában, a míg isten azon ő Nagok s ő Klmek szárny alatt levő collegiumunknak egészlen való reductiojában módot s alkalmatosságot subministrálni méltóztatik, ajáljuk az ő Naga fejedelmi kegyelmességébe és protectiojába, a szerént a Statusok s ő Nagok s ő Klmek jó akaratjába. Isten azonban elhozván idejét, instáljon említett követ atyánkfia, hogy akkor is kegyelmességét a Mlgs Fejedelem s ő Naga, ugy a Statusok is assistentiajokat is méltóztassák a professorsnak és a deákságnak megmutatni,

(Vége köv.)

Közli:

Konc József

Különfélék.

== Mentől inkább közeledik a közgyűlés ideje, annál nagyobb hullámokat vet amaz ügy, melyet sikerült országossá tenni. Ha ez érdeklődés anyaszentegyházunk felséges miszsióját, intenziv haladását, és a dicsőségén való munkálkodást illetné, csak örvendenünk lehetne és kellene. De alapos okaink vannak, hogy e tekintetben kételyeket tápláljunk. Nem szólunk ama «Felhívásról», mely az egyházkerület kötelekein belül akar hatni az elmékre; bár itt is tudnánk oly motivumokat találni, melyeket eléggé sajnálni nem lehet. De nem tehetjük, hogy ne figyelmeztessük olvasóinkat, illetve, a közgyűlés tagjait, hogy jól válogassák meg: kinek higgyenek. Szász Domokosnak-e, ki egész életét a papi pályán töltve, tehetségeinek java részét és minden fáradságát az egyházkerületnek szentelte és most, mint megválasztott püspök, még fokozottabb mértékben érzi, hogy egyházkerületünknek szolgálván, csak annak bizalma által szeresheti meg halhatatlanságát, ha annak virágzását és örök életét munkálja? Szász Domokosnak-e ki öt éves rövid püspöksége alatt ötvennégy új templomot építettett nem lankadó buzgóság-

gal győzve le az akadályokat; h u s z o n h é t körlelkészséget állított fel, ezek között a beszterceit, medgyesit, segesvárit, pisiki-telepit, sat. melyek mind a hazafiságnak és nemzetiségnek is erős bástyái; a ki a mult évi közgyűlés óta 2000 forintot és püspöksége alatt több, mint 10,000 forintos adozatot hozott szegényes egyházaink oltárára? Az Igazg-Tanácsnak-e, mely felelősségének tudatában, oly munkát végez, mely századok mulasztásait van hivatva pótolni, melyről tanuskodnak a fellendült egyházi közélet, és a közgyűlési jegyzőkönyvek és teszi ezt az Anyaszentegyház iránti meleg szeretetből és öntudatának megnyugtató érzetével, mert a személyenkint megszavazott száz forintot csak nem tartja senki méltó jutalomnak. Vagy higgyenek-e inkább annak az újságnak, melynek szerkesztője egy fanatikus katolikus; vagy higgyenek annak a másik újságnak, a mely személyes gyűlölködésének anyiszor adta jelét; vagy azoknak higgyenek-e inkább, kik nevüket nem merik oda írni ocsmányi cikkeik alá, mert félnek, hogy szemükbe vágnák az elmulasztott havan tanóra jubileumát és a domesztika, tehát, a szentesített törvény ellen való lázítást és ezzel fegyelmi kereset is fenyegetné? Ezeknek kell-e inkább hinni? Ezeknek-e a célja, hogy az erdélyi kálvinista egyházkerület éljen, virágozzék fényben, dicsőségben? Fanatikus katolikus; egy néhány gyűlölködő ekzisztencia, kiknek nevük nincs, vagy nevüket szégyenlik? Vagy hinni azoknak, kiknek multja és jövődjé, élete és halála, földi és mennyei minden java elválaszthatatlanul oda van kapcsolva az egyházkerület fenmaradásához, dicsőségéhez; kik a törvény, az alkotmány, és a felelősség súlyát és tisztességét életük feladatául ismerik és nem bujkálnak a sötétben, hanem nyílt homlokkal állanak a nyilvánosság törvényszéke előtt és nyugodt lelkiismerettel várják az ítéletet. Kinek kell, kinek lehet hinni? Válaszszatok!

= **Lapunk legközelebbi számában**, ama bizonyos «Felhívás»-ról, irtunk harminc sort. Szándékosan azon voltunk, hogy higgadtan essék minden szavunk. Hivatalos és hetilap-voltunk, meg a tisztesség és anyaszentegyházunk szeretete egyiránt ajánlották, hogy a meddő harcba ne elegyedjünk. És mégis, az Ellenzék 140-ik számában, természetesen, egy névtelen, gyáva ránk förmed. Prokátóri rabulisztikával minden mondatunkat kiforgatja értelméből; oly hazug ráfogásokat imputál nekünk, hogy elpirulnánk, ha azok csak gondolatunkban is megfordulnának; vádol, hogy mi is oda szegődtünk azokhoz, kik csak a hatalomért élnek, hogy keresztül mentünk Pál-fordulásán; előhozakodik, hogy e lapok szerkesztője irt és kiadott költeményeket, idéz is belőlük egy sort, de azt nem idézi, hogy Szász Gerő milyen nagy poéta volt, midőn az Ellenzéket megalapította és éveken keresztül dolgozott bele i n g y e n. Így megy ez kétfolio hasábon keresztül, szidva a Prot. Közlönyt és a lehetőleg azon erőlködve, hogy Szász Gerőt bemarítsa; abban a hitben, hogy a személyt kisebbitve, gyalázza, használ a «Felhívásnak.» Nő, nagyon gyengén állhat annak az ügynek a dolga, mely a személyeskedésből meríti védelmét! Mi Bartha Miklóson csodálkozunk csupán. Hogyan nem röstelli, bepiszkolni lapját ilyen izetlenségekkel, ilyen szellemi kopársággal, ilyen lelki sterilitással? Hiszen, a ki ilyent ír, és így ír, agyvelő-lágyulásban szenved, és orvosi megfigyelés alá kellene helyezni.

= **Szives emlékeztetőül az esperes urakhoz!** Figyelmeztessék az ez esztendőben megválasztott és a közelebbi közgyűlés alkalmával kibocsátandó ifju lelkipásztorokat, hogy hozzák magukkal a következő okmányokat a) Egyházuk kérését; b) Az egyházmegyei tanács ajánlatát; c) A letett papi vizsgáról nyert bizonyítványukat és végre, d) A püspök aától kapott ideiglenes fakultatóriát. Ez okmányok közül valamelyiknek hiányzása kellemetlenséget okozna és minek megzavarni ezzel e szép és életünkben egyszer előforduló napnak és megható ünnepélynek hangulatát.

= **Az, ugynevezett, elkeresztelési ügy** folyton kísért. Hogy a kath. alsó papság minő vehemens mozgalmat indított meg a gr. Csáky rendelete ellen, azt mindnyájan tudjuk. Ám, ez minket nem nagyon zavart, abban a tudat-

ban levén, hogy a törvény törvény és azzal vége. Megnyugvással vesszük tudomásul, hogy a kultuszminiszter folyó hó 15-én, a pénzügyi bizottságban, azt a világos kijelentést tette, hogy a kormány teljes tudatában van kötelességének; nem zárkozik el attól az eshetőségtől, hogy a dogmatikus akadályokat számba vegye, de a rendelet lényeges intézkedéseit biztosítja. Hát, jól van. Majd meglátjuk. De, minden esetre jobban volna, ha pozitív törvényt döntené el ezt a dolgot véglegesen és határozottan. A teljes vallás-szabadság volna a legjobb, de ha az nálunk még korai, némelyek véleménye szerint, hát tessék olyan interkonfeszszionális törvényt alkotni, mely mindenkinek egyforma jogot biztosít, és mindenkit egyformán sújt. Alkudozni mindig és mindig, ez még is egy kissé komikus ilyen komoly dolgokban.

= **Halálozás.** **Zaláni Kis Sámuel**, m.-dályai ev. ref. paptársunk, életének 73-ik, papságának, 43-ik házasságának 42-ik évében folyó hó 12-én meghalt. A gyászba borult család találjon megnyugvást a gondviselés akaratában és hogy a megboldogultnak emléke áldott lesz az őtet szerető szívében. Nyugodjék csendesen!

= **Hibaigazítás.** A 41-ik szám 1-ső lapján az 5-ik bekezdésben a 3-ik sor *ἀνδρῶν οὐκ ἐθεομύενον* helyett, javítva olvasandó *ἀνδρῶν οὐκ ἐνθεομύενον*; 6-ik sor *ἐνθῶ* helyett lesz: *ἐνθῶ*; 9-sor (latin inbuo) helyett lesz (latin in duo), a többi szavakban is az «ἐνθεομύενος»-ban θ helyett mindenütt δ olvasandó. 11-ik sor «ἐθῶν ἀνδρῶν οὐκ ἀνθεομύενον» helyett ez olvasandó: «ἐθῶν ἀνδρῶν οὐκ ἐνθεομύενον.» *Vásárhelyi Zsigmond.*

Szerkesztői nyiltposta.

= **Kis Mózes és Vásárhelyi Bold.** barátainknak. Szívesen köszönjük. A mint az előttünk álló közgyűlés közlendőit bevégezzük, azonnal jöni fognak.

= **K. P. urnak.** Hogyan mondta Bismarck herceg: «Mi csak az istentől félünk!» Tegye meg mindenki a magáét, és félni nem kell. Vihar egy pohár vízben.

Hivatalos rész.

2288—1890.

KÖRLEVÉL

a *tőkeszerző segélyekben részesülő egyházközségek illetékes fensőbb m. nt. és t. Hatóságaihoz.*

A tőkeszerző befektetések számára megszavazandó segélyek tőkéinek visszatérítése, annak idején, azon az alapon terveztetett, hogy a tőkeszerző hányadok kamatos-kamatozása végig 5% kamat mellett történhetik, a mely esetben az előlegezett tőke csakugyan 32 alatt fog visszatérülni.

A pénzügyi előre nem látható esélyei mellett, azonban, könnyen megtörténhetik, hogy a kamatláb idővel 5%-nál alább száll, a mely esetben a kölcsön-tőke visszatérülése nem 32, hanem arányosan több év alatt fog megtörténni.

Éppen ezért, az ily kölcsönökről szóló kötelezvényeket hatóságunk, az utóbbi időben, mindig olyképp módosította, hogy a kölcsönvevő egyházközség a $1\frac{1}{2}\%$ hányadok és a netalán vállalt kamat-részletek fizetésére nem 32 éven át, hanem a kölcsön-tőke visszatérülésének idejére kötelezte magát.

Az eljárás egyszerűsítése érdekében Ig-Tanácsunk elhatározta, hogy jövőre maga nyomat ily szöveg szerinti kötelezvényeket, melyeknek, aztán, csak éppen az egyházközség neve és a kölcsön összege számára üresen hagyott helyeit kell a szerződés megkötése alkalmával kitölteni s a kötelezvényeket az illetőknek aláírni.

Utasítjuk, tehát, címzett hatóságainkat, hogy jövőre e körlevelünk értelmében járjanak el, a már ily tartozási viszonyban levő egyházközségek előjárói pedig várják be további külön-külön értesítésünket.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig-Tanácsának, Kolozsvárt, 1890. szeptember 30-án tartott üléséből.

Dr. Szász Béla,
előadó ig.-tanácsos.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Mai számunkhoz 1/4 iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert nyomdájában Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1890. Október 30.

44. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Áramlatok és hangulatok.

A protestántizmus küzdelme a mult századokban hasonlít a guerilla harcászati módhoz. Félreismerhetetlen az egyházi szervezet azon irányzata, a mely a legkisebb tagnak is lehető legnagyobb önállóságot igyekszik biztosítani az egység rovására, csak hogy minden kis tényező akadályá lehessen az elnyomásnak. A protestánsok félnek maguk fölé egységes kormányzó hatalmat képezni, mert tartanak attól, hogy a vezérkar megpuhítása, vagy megfélemlítése által az egész tábor az ellenfél hatalmába esik. Ez volt akkor a hadi taktika. Mire vezetett az ilyen rendszer, mutatja az a szomorú kép, melyet a mult századbeli protestántizmus felmutat. A kimenetel itt is igazolta a történelem oly sok lapja által erősített tapasztalatot, hogy e harcmód, feláldozó lelkesültségével sem képes megállani az egységes terv szerint működő modern hadvezetés mellett. «Szinte megfoghatatlan, kiált fel e kor egyik történetirója, hogy a XVIII.-ik században van még az országban protestáns ember.»

A mai kor fejlődése már tisztán mutatja, hogy a protestáns egyház a hadvezetés új módját kezdi befogadni: egyesíti a széthúzó erőket, s az egység személyesítőiként hatalmi köröket emel ki magából, vezérkart képez s kormányzókat szélesebb hatáskörrel ruházza fel.

Azonban, a régi rend, mely nem szokott magától félre állani, ez esetben is megtalálta védelmezőit, a kiknek csökönőssége rossz szemmel nézi az új egyházi organizációt, s nem tud megnyugodni azon, hogy oly intézmény, mely túlélte magát, nem kerülheti el a dicstelen kimulást.

Ez az áramlat ellenébe állt a haladó iránynak, s veszélyesnek és jogtalannak deklarálta azt; de minthogy meg van lepetve az eredmények által, a miket a vezetés új alakja felmutat, látja a kibontott hadsorokat, a felemelt védsáncokat, az előretolt legionáriusokat; szóval, minthogy a

gyakorlati élet nem ad igazságot neki, az ügyet az elvek bírói széke elé hurcolja, hirdelve, hogy az egyházi kormányzat fejlődési iránya ellentétben áll a protestántizmussal.

Ez az állítás sokakat meghat és gondolkodóba ejt. Lássuk, mit foglal magában.

Az egyházkormányzat iránya ellentétben áll a protestántizmussal, mert a felsőbb hatóságok túllépik jogkörüket, s magukhoz ragadják az egyéni és gyülekezeti autonómiát. Ez a vád első formulája.

Igaz beszéd, hogy a protestántizmus a gyülekezeti elvet és az egyéni szabadságot tűzte zászlójára. A reformáció az egyházüdvözítés helyébe az egyéni üdvelsajátítás szabadságát, papifejedelmek helyébe a szent nép és királyi papság egyenlőségét, üldözés és anathéma helyébe a «mindenek testvériségét» tette. De, nem maradtak-e ezek mindenütt csak elvek? Hol vált ténynyé valaha ez a szabadság, ez az egyenlőség, ez a testvériség? Akármely ország történetét nézzük, a reformáció mozgalmaiban ezek mindenütt csak nagy elvek, szent eszmék, melyek a protestántizmus előtt lebegnek. De, hogy a reformáció ez elvek merev életbe-léptetésével az idők viszonyai közt meg nem maradhatott volna, bizonyítják az egyes kongregációk, a presbiteriális gyülekezetek, melyek a szervezett egyházak nyomása alatt gyorsan elenyésznek; s bizonyítja magyar egyházunk szomorú multja is, a mikor a szabatosabb egyház-szervezet s a vele járó rend és függés iránt ellenszenvet érző őseink a kellő mértéken túl hangoztatták a gyülekezeti elvet, s ebből folyt a protestáns egyház szétmálló szervezetlensége, a mely akkor, a mikor már az erdélyi fejedelemségben egyidőre megvalósult egységet is nélkülöznie kellett, semmi külső támadásnak nem tudott ellenállani. Ez a korszak az egyház legszomorúbb, legdicstelenebb korszaka.

A protestántizmus mindenütt nem csak val-

lási, hanem társadalmi és politikai tényező is volt; s mint ilyennek meg kellett alkudni tudnia a viszonyokkal, a helyzetekkel, melyekben élt.

Ily alkalmazkodás az élet viszonyaihoz az önálló egyházak magasabb egységben tömörülése is, a mely egységtől s a vele járó fegyelemtől csak az irtózik, kiben nincs meg a következetes törekvés nagy célok megvalósítására.

Ki vonná kétségbe, hogy a mi egyházunk is társadalmi és politikai tényező, s pedig éppen nemzetpolitikai tényező. A kath. egyház, mely csak egyik része egy az államon kívül eső hatalmi körnek, szervezeténél s céljainál fogva nem képes nemzeti egyházzá lenni. De a prot. egyház, nemzeti egyház, a mi azt jelenti, hogy nemcsak vallási, hanem nemzeti céloknak is letéteményese. A nemzeti célok e letéteményéből a legnagyobb része talán éppen nekünk jutott, erdélyrészi ref. egyháznak. A nagy munkának, a mely előtt állunk, súlyát, komolyságát minden sziv érzi, minden elme ismeri. Mindenki tudja, hogy az erők összeadásával is alig birhatjuk meg. Vajjon, ily komoly pillanatban a protestáns tiszta elvek oltártüzének Veszta-papnői tiszte-é a mi feladatunk, avagy az, hogy a vezetés egysége által képessé tegyük egyházunkat elvégzésére a nagy munkának? Annak a munkának, a melyet honfi érzelmeink s a nemzet haszna követelnek tőlünk. Tegye szívére kezét mindenki, s kérdezze meg magát. Ám, nevezzenek rossz protestánsnak; ám, fogják rám, hogy én egyházi abszolutizmust hirdetek; hogy én egyesek és gyülekezetek jogainak konfiskálását akarom; az én feleletem, a mit szívtől nyertem: hogy nekünk egyeseknek, gyülekezeteknek ma az egészért kell élnünk.

Mert a ref. egyház, nem mint egyesek és gyülekezetek szétomló törmeléke valósíthatja meg feladatait, hanem mint egységesen organizált erő.

Idegen felekezetek, ellenséges nemzetiségek óceánjában uszó sziget vagyunk, szükségünk van egy kiemelkedő csúcspontra, hogy a hullámok ne rohanjanak keresztül fejünk fölött.

Aztán, gondoskodik az Ur, hogy a hegyek ne emelkedjenek, a fák ne nőjjenek az égbe.

A hangulatok egy másik formulája, hogy az egyházi vezérférfiak tervei a protestáns egyházat ki fogják forgatni egyszerű életmódjából, megszokott karakteréből.

E hangulatkör részesei úgy gondolkoznak, hogy a protestántizmusnak lényegéhez tartozik a szegényes s kisszerű élet; a prot. szellem a falvakon

smezővárosokkban található fel s maradhat meg eredetiségében; s hogy a protestáns papság helyzete, nyugalma veszélyesek a szélesebb látkör, a fejlettebb izlés, a magasabb igények. Gondolkozásuk emlékeztet a régi magyar nemesre, a kinek szükkörű, egyhangu életéről az a meggyőződése volt, hogy extra Hungariam non est vita, s eszünkbe hozza azt a szomorú időt, a midőn «a nemzet annyira elveszti a nagyság mértékét is, hogy azt a kisszerű életet a nemzeti geniusz kifolyásának kezdte tartani, dicsőítette a nyomoruságot, s lenézéssel tekintett a nagy nemzetekre, melyek nemzeti életök nagyságában éltek.»

Nem szükség, bizonyitanom, hogy a reformáció először a nagy városokban terjedt s a polgári elem vette be, és hogy a legnagyobb városok mégsem fejlődtek protestáns központokká, oka nem a reformáció természetében rejlett, hanem az elnyomó hatalom azon törekvésében, hogy a protestánsok a vidékre szoríttassanak. Így vonták magukhoz a ref. egyház szellemi életének erőit oly jelentéktelen helyek, mint Patak, Kecskemét, Pápa, N.-Enyed.

E bajon, mert nagy baj volt ez akkor, segitendő, először a Dunamellék indítja meg azt a nagyszerű mozgalmat, a mely győzedelmeskedve a megvéhédts ósdiság felett, Budapestet a jelenkori protestántizmus legjelentékenyebb helyévé emelte. Kiabálta akkor is a falusias szellem: «Pest drága város, ott a jó erkölcs veszélyben forog!» De megállhat-e ez öblös frázis az emelkedett gondolkodás nemes hangja előtt: «legbiztosabb eszköz oly fővárosban tenni le egyik főiskolánkat, melynek haladása, kiképzési s társalgási alkalmai, már magukban is tanítják a növendékeknek a folyó század életét, szellemét, s az elvont tudományok között sajátjukká tehessék ők a legszükségesebet, az élettudományt,» «Ott megkaphatja az ifju az illedelmes simaságot, nemes bátorságot, önbizalmat, világ- és emberismeretet; ment leend egyoldalúságot, szegletességétől.»

A második ily célú mozgalom napjainkban közöttünk folyik, s miként amott «a dicső eszme, az üdves terv egyidőre szuperintendens ur kecskemétisége szikláján megtörött», a mi küzdelmünk sem megy simán s akadályok nélkül; de a harcolóknak erőt ad a tudat, hogy velök van minden a közönségesen felülemelkedő felfogás, mint a régiekkel is együtt éreztek az olyan magas gondolkodású főlk, a milyen volt gr. Teleki Sámuel, a ki a történeteket meghallva, e szép

szavakra fakadt: «Most ismét büszke vagyok papjainkra, mert látom, hogy nem kerülük a világo sságot, nem keresnek zúghelyeket, hanem oda teszik a lelkésznevelését, a hol az leginkább nap alatt van.»

A felsoroltak mellett, az egyház körében hangulatok és áramlatok keletkeztek még a hivatalos egyházvezetés vagyoni jogi felfogása miatt.

Én e témát nem feszegetem, csak szembe állítom a kiadott jelszókat, s aztán rámutatok egy tényre.

Az egyházkerület azt mondja a mim van, az iskoláké s gyülekezeteké. S a mint szól, akkint cselekszik: magyarok és reformátusok megmentésére templom¹-at épít, papokat fizet, miszsiókat tart fen, iskolákat segít. Jelszava hasonlít a Kazinczy híres mondásához: mindenemet, csak magyar maradhassak!

A kerületet nagy munkájában akadályozni törekvő áramlatok és hangulatok pedig azt akarják, hogy egyházak és iskolák így nyilatkozzanak: mindent szívesen hitünkért, nemzetünkért, de a mi a miénk, nem az egyházkerületé. Ez a jelszó hasonlít a nem adózó nemesség kiáltásához: vitam et sangvinem, sed avenam non!

A kerület adja oda utolsó fillérét, a hol szükségét lát, veszélyt fedez fel, de a kerület egyes tagjai markukba szorítsák fölöslegüket is.

De lássunk egy jelenetet a ref. egyházak életéből, s aztán hagyjuk kinek-kinek lelkére a dolgot.

A pesti ref. templomban 1855. aug. 26-án kettős jubileumi ünnep tartatott. Az ünnepi szónok beszéde végével e szavakra nyitotta ajkait: «Jertek, ker. gyülekezet, mondjuk, egyházkerületünk irányában: édes Anyánk! mi reád tisztelettel figyelő, bölcs tanácsodnak hódoló, tőled függő, tőled váró hű leányod vagyunk, s akarunk lenni mindenkor. Mindaz, a mivel birunk, tetőled vagyon, mindenünket te adtad, nekünk nincs sajátunk semmi. Rendelkezzél mindennel, mit kezünkre bízál, mint tulajdonoddal!» Ez ünnepi szónok a nagy Török Pál volt, a ki föbbebbi szavai mellé a következő megjegyzést csatolta: «e nyilatkozat s fogadás egyházunk főgondnokának szellemében történt, mely öszhangzó s rokon az enyémmel.» A pesti egyház főgondnoka pedig e szavakat mondta: «Nem szükséges, hogy a szuperintendencia bármit is kérjen egyházunktól, én ha a kerület volnék, nem is kérnék semmit, hiszen mindenünk, a mink van, a szuperintenden-

ciaké, kiválólag a dunamellékié, rendelkezék ez a szerint, a mint szükségli, vagyonunkkal, mint tulajdon önmagáéval.»

Sok ilyen gondolkozásu főt, sok ekkint érző szívet harcoló egyházunk számára!

Bitai Béla.

Tanterv. Órarend.

Felekezeti elemi népiskoláink legnagyobb hiányát a tanterv és órarend teljes mellőzésében találhatjuk fel. Öregebb mestereink azt sem tudják, miféle fán terem az a tanterv; az ifjak igen jól tudják, a kik Bihari István keze alól kerültek ki, csak hogy tantervet készíteni elrestellik, az órarendtől pedig meglehetősen idegenkednek és irtóznak. Az 1878-ban kiadott egyházkerületi «Tanterv, utasítás és rendszabályok,» terjedelmes tervezettel szolgál azoknak, kik hozzá fordulnak tanácsért, csak az a baj, hogy legtöbben nem is ismerik. De ismerni sem akarják. Avagy, nem könyebb-e, úgy hiszik, minden előleges tervezet és menetrend nélkül neki vágni a tanévnek s egyéni hangulatunk szerint, minden istenadta nap ide-oda kapkodni, ha tetszik némely tárgyat elő sem venni, mert úgy sincs tanterv, egész nap egy osztálylyal, vagy egy tantárggyal foglalkozni, mert úgy sincs órarend?

Pedig bizony előleges költségelőirányzat nélkül nem ekzisztálhat sem a magán ember, sem bármely testület, vagy vállalat. Hasonlíthatjuk a tantervet a költségelőirányzathoz, mely számba veszi a lehető bevételeket és kiadásokat s ezekből állapítja meg az egyenleget. Ez ellenőrzi és határok közé szorítja az évi költségeket.

A tanterv a feldolgozandó tananyag tábláskimutatását adja, mely nem csak azért szükséges, hogy maga a tanító tájékozva legyen a befutandó ut mekkorasága felől, hanem azért is, hogy az egyházmegyei előljáróság meggyőződést szerezhessen az iránt, ha a törvényszabta tárgyakat, vajjon a kellő terjedelemben tanítják-e, vagy pedig megnyirbálva, vagy megtoldozva veszik fel.

És aztán ott van a vizsga, melyen a kiküldött biztos, a már év elején megkészített s neki most keze között levő, s az egyházmegyei előljáróság által hitelesítve jóváhagyott tanterv szerint kell, hogy az eltanított tárgyak mennyisége felett bíráló megjegyzéseit megtegye.

Nem is lehet másképpen. Teljes képe kell hogy a tanító előtt álljon a következő esztendőnek, ha nem akar minden reggel, vagy minden órában új meg új terveket kisütöni s a tananyag kiválasztásában naponként nyul-ugrásokat tenni, mely uton aztán nem csak a nyul, hanem a vadász is elvész.

Azt is megemlíthetem, hogy okszerű tanító nemcsak az évi tantervre ad sokat s úgy szólva, utnak tekinti, melyen hol lassan, hol gyorsabban, de egyenesen és biztosan halad a városba, hanem legalább úgy futólag mindennap megkészíti a napi lecketervet is, úgy hogy mikor az iskolai katedrát elfoglalta, tudja, hol kezd és hol végez s két perc alatt minden osztálynak ki van adva a dolog s megy minden, mint a karikacsapás.

Hasonlólag vagyunk az órarenddel, mely menetrend a tanító számára, hogy sem egy tárggyal a másik ro-

vására sokat ne foglalkozzék, sem pedig az időből el ne raboljon, mert aztán nem ér el oda, hova mennie a tanterv parancsolja. Órarend nélkül a tanítás nem egyéb szabálytalan ide-oda kapkodásnál s nem kevesebb hiba követtetik el, mintha az államvasutak tetszés szerint szadgálnának össze-vissza. Órarend nélkül a tanító naponként száz paedagogiai katasztrófát csinál!

Mondhatják talán, felesleges szót szaporítok, hiszen, ezt a törvény is kívánja és rendeli. Igen, bizony, de kevesen követik. Meg aztán az emlitem egyházkerületi tanterv és órarend inkább csak «mintául» tekinthető, melyet ugy csontostúl-bőröstúl megemésztetni, nem mindig és nem mindenütt lehet. Gyakran megtörténik pl. hogy valamelyik osztály (leginkább az ötödik és hatodik) teljesen hiányzik egy tanévben. Természetes, ha ekkor egészen más órarend készitendő s a hiányzó osztály foglalkozásra szánt félórájával megajándékozandó egy másik. A gyakorlat szerint, (és a tanító egyénisége szerint) meggyőződhetett valamelyik tanító, hogy ezt és ezt a tárgyat kevesebb idő alatt is képes eltanítani, míg a másik valamivel többet igényel. Meglopja ilyenkor amaszt s megtoldja ezt a megmaradott félórákkal. Azon tárgyaknál pedig, melyeket két osztály együtt tanul, igen jó ellenőr a tanterv magára a tanítóra nézve is, hogy a következő évben megkapja az összekötő kapcsot s folytatlagosan vegye fel és tanítsa tovább. Így aztán még az is megengedhető, hogy az osztatlan népiskola, minél több osztályt házasítson össze egyik-másik tárgy tanításánál, hogy az osztatlan népiskola természetében rejlő pedagogiai nehézségek, valamivel könnyebben legyőzhetőek esetleg egészen el is háríthatók legyenek.

Különben is, a szükség gyakran kivételes és szabályellenes intézkedésekre kényszerít. Ha Sáromberkén a 160 tanköteles nem fér be egyszerre a terembe, kénytelen az iskolaszék, két csoportra felosztani, mi uton a nyolc hónapos esztendő egy-egy csoportra nézve csak négy hónaposra degredálódik, (vagyis, a gyermek négy hónapra kell hogy megszülessék), mikor aztán a tanítónak is a maga tantervével és órarendjével utánna kell hogy hajoljon. A megváltozott csatarend kormányzása a hadvezértől gyors és új intézkedéseket kíván.

A népiskolai tanterv és órarend felette fontos s felekezeti elemi népiskoláink legnagyobb hiányán segítünk, ha ezeknek további mellőzésével felhagyunk. Az egyházmegyék tanügyelőadói sokat tehetnek e tekintetben.

Csekme Ferenc.

A papi fizetések emeléséről.

(Vége.)

A papi állomásoknak betöltetlen hagyása általában hogy felette káros hatással van az egyházi életre, azt igazolja a papi állomások fentartásának elismert szükséges volta, s így mentől tovább hagyatik betöltetlenül egy papi állomás, annál nagyobb az azzal egybekötött hátrány, s miután Péter A. ur indítványának elfogadása esetében, meggyőződésem szerint, átlag 10—20 évig is betöltetlenül kellene hagyni a legtöbb állomást és akkor is felette kétséges, hogy a papiron levő tőke mennyi valódi értéket fogna képviselni, nagyobbak tartom az

ezzel egybekötött bizonyos hátrányt, a bizonytalan előny-nél. Fehérvizi egyházunk vagyoni helyzetét ne hozza fel Péter A. ur az általam fennebb felhozottak megcáfolására, eltekintve attól, hogy a szálláspataki társ-egyházzal együtt a lelkek száma 25, kiket a beszolgáló pap aligha többször látogat meg évenként hatszornál, csak azt a kuriozumot említem fel, hogy az egyháztagok 1888. év elején kérték annak megengedését, hogy a polgári községgel közös, évi 100 frtot jövedelmező legelő és korcsma jogukat ajándékozassák a községnek. Ilyen fogalommal birnak az egyházi vagyonról az elhanyagolt egyházak tagjai. Még 1888. augusztus hóban meghagyatott esperesi uton ezen egyháznak a papi díjlevél kiállítására s annak, valamint a papi alap tőkéből 12,000 frtnak felküldése, de mind ez ideig mi sem történt. Azt hiszem, hogy ennek oka az, mert értesülésem szerint az egyházközség gondnoka kezén van a tetemes tőkeösszeg minden biztosíték nélkül; a regále-jognak megváltás végett tett bejelentéséről, az esperes által beadott kimutatásban nincsen említés téve és csak ezen alkalomból tétetett meg az intézkedés az iránt, hogy kít terhel a mulasztás, s vajjon nem vesztette-e el azon egyház ezen szép jövedelem-forrását? Péter A. ur saját egyházmegyéjében fekvő ezen egyházközség ügyeit bizonyára nagyon jól ismeri, s tudja azt is, hogy a vagyoni ügyek éppen nincsenek rendben, nagyon is érezhető levén a papi állomás huzamosan át betöltetlen állása. Igaza van abban, hogy mindezek nem a csillagokban történtek (Péter A. ur szavai), hanem nagyon is a földön. Nagyon jó adatot szolgáltat nekem Péter A. ur, elbeszélve azt, hogy a rápolti egyház papi állomásának 1862—64-ig ürességben állta után az egyház volt urbéres tagjainak nagy része nem tudott magyarul, melyből azon biztos következtetést vonhatom, hogy ha tíz évig állott volna pap nélkül, egy hiviünk sem értette volna meg anyanyelvét, s azt hiszi Péter A. ur, hogy ha ez alatt a tíz év alatt nem 200, hanem 1000 frt adósságot törlesztett volna és nem egy pár forintot, hanem pár száz forintot tőkésített volna az egyház, azzal kárpótolva lett volna-e az egyház hiveinek eloláhosodásával szemben? Jobb szeretném, ha ily esetek a csillagokban történnének (Péter A. ur kifejezését használom) és nem a földön és nem főleg anyaszentegyházunkban.

De nem csak a fehérvizi, hanem leány és fiók-egyházközseink tőkepénzei általában véve sokkal kevésbé szabályosan helyeztetnek el, mint az anyaegyházak tőkéi, hol a papok a köteles ellenőrzést teljes mértékben gyakorolhatják. Példa reá, hogy a magyarói anya és topli-cai fiók egyházközség vagyoni ügyeinek rendezése folytán a magyarói egyház törlésre felajánlott, felhajthatlan követelése, 202 frt 14 kr, míg a fiók egyházé 641 frt 60 krt teszen.

A tőkék egyházközségi kezelése, hogy eléggé biztosnak nem tekinthető, a bölöni egyházközség esetén kívül, még csak azt említem fel, hogy a m.-csaholyi egyházközség 910 frtos szőlőváltási kötvénye rövid 20 évi kezelés alatt elveszett, holott a papi állomás csak a törvényes ideig állott betöltetlenül.

Péter A. ur azon javaslatára, hogy az olyan egyházak évi fölöslegeinek fele része, melyek a pénz alapokat

nem a hivek adózásából hozták létre, az egyházközség által kiválasztandó egyházközség felségelésére fordításának, egyházi alkotmányunk és a tulajdon sérthetlensége iránt érzett tiszteletéből kifolyólag nem felelek; tájékozásul a felhozott példára, melyre P. ur ezen vélekedését fektette, megjegyzem, hogy a brádi egyház jövedelmének egy része nem önkényüleg és jogtalanul vétetett el és adatott kőrösbányai egyházközségünknek 1864. évi 336 e. főt. sz. a. kelt határozattal, hanem a Kőrösbányáról Brádra átvitt és $\frac{2}{3}$ -ad részben brádi és $\frac{1}{3}$ -ad részben ribicei egyházunk használatában volt felerész korcsma és vám jövedelemből kőrösbányai egyházunk követelésének kielégítésére, mely intézkedéssel egy vitás tulajdoni kérdés oldatott meg, a mit Péter A. ur mint azon egyházmegyében lévő pap, kis utánjárással megtudhatott volna.

Feleletül megjegyzem még, hogy a hátszegi egyházközség papi fizetésének 767 frt 52 krról 1000 és nem 1200 frtra való felemelése azért nem rendeltetett el, mert az egyházközség nem kérte 1000 frton felül való felemelését, azonban, kilátásba helyeztetett a 2430—886. sz. leirattal, hogy ha a Haver Mihály kegyes alapító hagyatéki ügye rendeztetik és a jövedelem az 1200 frt felemelést hordozhatja, készséggel járul az Ig. Tanács a felemelés engedélyezéséhez. Eddigelő azonban sem a Haver Mihály kegyes alapító hagyatéki ügyei rendezésének befejezése, sem a jövedelmekből a fizetés felemelésnek fedezete nem mutattatott ki, tehát nem az egyházhatóságon mult a főlebb emelés elodázása.

A brádi pap 500 frt készpénz fizetésének a faváltóság és a kanonika porción kívül 600 frtnál magasabb összegre való felemelését sem az egyházközség nem kérte, sem az egyházmegye javaslatba nem hozta, s így azt az Ig. Tanács el nem is rendelhette; mert arra egyházi törvényünk jogot nem ad. Az a körülmény, hogy a nyugalmazott pap még sokáig élhet és a fungens pap csak nagyon későn juthat az egész fizetés élvezéséhez, az mindnyájunktól független.

Ezen felhozott esetek a legtávolabbról sem szólanak Péter A. ur azon állítása mellett, mintha az Ig. Tanács a papi fizetések felemelésére nem törekednék, sőt azt tartanám sajnos esetnek, ha valamely egyházi hatóság a törvényadta jogkörön kívül s alkotmányellenes rendeletekkel kényszeritené reá az egyházközségeket, hogy melyik fizessen a papjának 1200 frtot, s melyik félfizetéses papjának egyéb javadalmán kívül 700 vagy 800 forintot. Vessék meg egyházközségeink a kepeváltás s papi fizetés felemelés alapját mentől előbb s mint buzgóságuk s áldozatkészségük mustármagját, ápolják kitartó gondossággal, bizva és remélve abban, hogy a terebélyes fa árnyában, bár a most élők közül kevesen, de utódjaik bizonyára üditő enyhet fognak találni s a magvetőkrül mély hálával fognak megemlékezni.

Segíts magadon s az isten is megsegít!

Bodor Antal.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 19.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök, jelen voltak Gyarmathy Miklós, Sárkány Ferenc, Domokos Antal,

Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, titkár.

Az időközben elnöki uton elintézett ügyek bejelentése és jóváhagyása után, egyházkerületi képviselőkkint igazoltatnak a kézdii egyházmegyéből Borbáth Pál, a marosiból Z. Knöpfler Elek.

A ketesdi kántor-tanítói díjlevél jóváhagyatik.

A zágoni egyházközség kepeváltó alapjának jövedelméből, mint annak idején e helyen is jelezve volt, oly kiadásokat is fedezett, a melyeket az egyházközségnek kell vala hordoznia. Az e tekintetben ismételen elrendelt kiegészítés végre most teljesen földerítette az ügy állását, mihez képest az Ig. Tanács megállapította ez alap rendszeres terhéül a papi kepeváltást 1000 frtban, a kántorit 400 frtban, az illeték-egyenértéket és a tőkekamat s pótdót 421 frt 15 kbrban, a kezelési költségeket 136 frtban s a harangozói fizetést 120 frtban, együtt 2077 frt 15 kbrban.

A Bethlen-kollegium előljárósága fölterjeszti Váró Ferenc tanár fölebbezését az orvostanhallgatókat illető Sárpataki-alapítvány odaitélése ügyében. Az Ig. Tanács a fölebbezés tárgyalását a közgyűlés utáni első nagygyűlésre tüzi ki.

A b. váralyai volt egyházközségi gondnok számadásai halála után állittatván össze, özvegye tartozásának megállapítása ügyében folyamodványt ad be. Kérése, azonban, teljesíthető nem levén, fölhivatott a mielőbbi végelszámolásra, mert ellenkező esetben Ig. Tanácsunk a törvény útjára lesz kénytelen térni.

Ugyancsak a b. váralyai volt gondnok özvegye nyilatkozik, hogy az egyházközség volt birtokának jövedelmét illető elszámolásba, mint néhai férje jogutóda, belenyugszik és a hiányt kész megtéríteni, de a künlevő bérhátralékok fölhajtását Ig. Tanácsunk által kíváná végeztetni. Az Ig. Tanács a nyilatkozatot tudomásul veszi, de a fölhajtást a jogutód köteleességének itéli.

A györgyfalvi s.-papnak idei jégkárára tekintettel, az idei államsegélyből 50 frt rendkívüli segély adatik előlegezve; ugyanily módon nyer rákosdi pap aa., az idei szárazságra tekintettel, szintén 50 frt államsegélyt.

A gerendi egyházközség a néhai b. Bánffy Katalin hagyatékából nyert 150 frt kegyes alapítványát kölcsönképpen szándékszik elhelyezni, de a tőke, a följánlt föltételek szerint ki nem adható, miután a szabályszerű biztosíték nincs kimutatva.

A szolokmai nyugalmazott kántor használatában óhajtott maradni a kántori lakásnak és kanonika porcionak. Kérése, az esperes fölvilágosító jelentéséhez képest, teljesíthető nem levén, útasított a jelzett értékek átbocsátására, más különben, a törvényes lépések megindítatnak ellenében.

Henter Gábor szolgabíró aa. fölkéretik, hogy a hétfalusi tagosításnál vállalja el az egyházközség képviselőségét, részére a meghatalmazás le is küldetvén.

A matisfalvi egyházközség kepe alapjának ügyében aggodalom merült fel, de az esperes fölkért jelentése eloszlata az aggodalmat.

A sz. lónai egyházközség zilált anyagi és egyházi ügyeiről az esperes, vett fölhívásra, beadja jelentését, mely, azonban, némely adatra nézve, még kiegészítésre

szorul. Az ügy e fölkért jelentés beérkezéig függőben tartatik.

A sz.-brétei ujon kinevezett körlelkész fizetés előleget kér s tekintettel az átköltözés nehézségeire, meg is kapja.

S ezzel, egyházi évünk bezárultáig, bucsut is veszünk t. olvasóinktól, még csak annyit jegyezve meg, hogy okt. 25—27-dik és 29-ik napjain a közgyűlést előkészítő permanens ülések folytak.

É—n.

A kőrösbányai egyház életéből.

Mult évi egyházkerületi közgyűlésünk óta a tizedik templom-szentelés volt a kőrösbányainak fölszentelése, mely e hó 12-én folyt le az ünnepély magasztosságának megfelelő méltósággal. És ezzel főtiszt. Szász Domokos rövid öt éves püspöksége alatt az 54-ik ujonnan épült templom nyílt meg az isten ígéje hirdetésére, az ember- és a hazaszeretet ápolására, és még egy egész sorozata vár a részben már készen lévő, részben folyamatban álló templomoknak a szent aktus végrehajtására.

Nem csak a kőrösbányai egyházunk buzgó hiveinek, de az ottan élő kevés számú magyarságnak is rég ohajtott vágya ment teljesebbé, midőn a szentegyház falait barbar kezek által feldúlt romjaiból újra fölemelkedve és hivatásának átadva látta. Ujra építése 1882-ben kezdődött, de pénzhány miatt csak a jelen évben nyert teljes befejezést. A templom nem nagy, de egyszerűsége mellett elég csinos és világos. A ráfordított összes költség 5876 firt 70 kr.

Mikor a templom hosszas fáradság és áldozatok árán felépült, nem csekély vala a gyülekezet öröme. És hogy ez az öröm tetőpontját érje, még egyetlen vágyuk és forró kívánságuk vala, hogy azt a püspök maga avassa föl, személyesen jelenjék meg ott, mivel azon a vidéken még soha sem járt kálvinista püspök. Ez a kívánságuk is beteljesedett. Folyó hó 10-én este indult el a hosszú utra főpásztorunk, kihez Piskinél még csatlakozott Bartha Lajos esperes és Juhász Izidor piskii pap. Déván volt az első megállapodási hely, hová 11-én reggel érkezett meg. Ámbár minden fogadtatást nélkülözni kívánt, mégis az állomasnál igen diszes közönség várta és annak élén az ősz Pogány György főispán üdvözölte.

Midőn az idő tizre járt, a kocsik készen állottak Kőrösbánya felé. A menethez csatlakoztak még itt László Ignác algondnok nejével, László Zsigmond, Kiss Mózes m. németii pap és Barcsay Béla főszolgabíró, ki azonban hivatalos elfoglaltatásai miatt csak fele utjáig kísérhette el a főpásztort. Most kezdődött tulajdonképpen az utazás szép és kellemes része, a sárguló lombokkal borított vadregényes hegyek között.

Délután négyre járt az óra, midőn az ugynevezett «Hágóban» tartott rövid pihenő után, a Kőrös völgyében, az első magyar helyiségbe, Brádra, taracklövés és harangzugás közt, megérkezett a menet. A város közepén felállított diszkapu körül nemzetiség és valláskülönbség nélkül összegyűlt nagy néptömeg várta itt a főpásztort és azok nevében Kónya Dénes ottani ref. pap üdvözölte meleg szavakban.

Brádtól mint egy órányira fekszik Kőrösbánya, melynek népe már egész délután kíváncsian várta a püspököt. A járás határszélén Márkosi László fiatal főszolgabíró disz-

magyarban fogadta és tudtul adta, hogy a város lakói szívesen, lélekkel örvendenek jövetelének. Kőrösbánya végén az «Isten hozott» feliratu diszkapu alatt megszámlálhatlan néptömeg jelenlétében Kónya Dénes Domokos telekkönyvvezető üdvözölte csinos beszéddel, mire a püspök szívélyes válasza után a tűzoltók és iskolás gyermekek sorfalai között, harangzugás mellett ért a templom elébe, hol régi tanuló társa, Szegedy Miklós, helybeli pap fejezte ki egyháza forró köszönetét, hogy e távol eső kis egyház kérésének engedve, nagymérvű elfoglaltatásai mellett is, megjelent a felavatás szent aktusának végrehajtására. A főpásztor kijelenté, hogy ilyenemű elhivatásokra mindig nagy lelki örömmel jelenik meg, mert minden egyes új templom fölépülésében anyaszentegyházunk erősödését, s a magyarságnak egy-egy bástyáját látja. Ezután, a kulcsok átadása mellett, a templom megtekintése következett.

Másnap 10 órakor kezdődött a felavatás. A templom kicsinynek bizonyult a közönség befogadására, úgy, hogy két harmadrész legalább is a kerítésből hallgatta a szertartást. Az invokáció és a CCXVIII. dicséret elhangzása után Bartha Lajos esperes ment a szószékbe. Szívből fakadó imában adott hálát az istennek, megsegítő kegyelméért. Ima után az ezen alkalomra alakult vegyes dalkör énekelte a himnusz egy versét, Jakab Géza vezetése alatt, mire Juhász Izidor tartotta meg alkalmi beszédét. I. Pét. II. 5. ígék alapján, igen szépen fejtve ki, hogy csak úgy lehetünk az egyháznak élő kövei, ha szeretjük Istent, szeretjük embertársainkat és ha tudunk áldozni a közjóért. Ügyesen kidolgozott és nem kevesebb szónoki hévvel előadott beszédének különösen a harmadik része tett mély hatást, melyben az áldozatkészéget rajzoló, jelezve, hogy e templom is jó részben úgy épült fel. Ennek végeztével főtiszt. Szász Domokos püspök mondá el beszédét, fölavatva a templomot Isten nevében, Isten dicsőségére, a hitek lelki épülésére és a szeretet minden irányu nyilvánulásának ápolására.

Volt az ünnepélynek egy ritka, nem mindennap ismétlődő jelenete. Egy 86 éves férfi és egy 91 éves nő, kik már 60 éve, hogy isten kegyelméből együtt élnek, állott elő, hogy arany lakadalmuk ünnepén az új templom falai között adjanak hálát istennek. A tisztos öregekhez Kiss Mózes m. németii pap intézett szép beszédet, s kért rájuk áldást, minek hallattára könyvek peregetek le ráncolt arcukon. Az asztalánál Kónya Dénes mondott ágendát és osztott urvaszorát a püspökkel, ki végül a gyülekezetre istentől áldást kért.

Templomozás után, tisztelegtek a főpásztornál: a róm. kath. pap, a helybeli preszbiterium, a kristyori ekklezsia küldöttsége, mely kérte, hogy önerejükön megindított templom-építésükhez az egyházkerület is némi segélylyel járuljon, a helybeli járásbíró, a helybeli előljáróság és a vidéki körjegyzők a főszolgabíró vezetése alatt és a gör. kath. pap.

Két órakor társas ebéd volt, melyen mintegy 150-en vettek részt. Az első felköszöntőt a püspök mondotta, éltetve a koronás királyt, kinek országában a vallási türelmesség és béke páratlan példája uralkodik. A püspököt Márkosi főszolgabíró köszöntötte fel, s azután egész hosszú sora következett a köszöntőknek, nem feledkezve meg a püspök édes anyjáról sem.

A kőrösbányai ünnepély mindenkit meggyőzhetett arról, hogy ott a nemzetiségi és felekezeti villongásoknak nyoma

sincs, a mi igen nagy részben főérdeme Márkosi főszolga-
bírónak. Az ünnepélyen egyiránt részt vett a kath. és a két
görög felekezet; az építésben segédkezet nyújtottak a románok is, igyekezve helyreépíteni apáik bűneit. A társas ebéd
alatt az orgona-alapra megindított gyűjtő iven pedig különb-

ség nélkül ismételt megmutatták rokonszenvéket és össze-
sen 180 frtot irtak alá.

Adja isten, hogy a szép egyetértés mindig fenma-
radjon!

Vajda Ferenc.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

(Vége.)

3. Mivel pedig Istennek csudálatos igazgatásából itt e
romlott hazában is ecclesiaink szépen kezdettek virágozni, az
itt kinn levő deáink mind ordinarius professor nélkül szük-
kölködnek, mind pedig offeráltatván nekik a mesterségek,
hijjosodni kezdettenek a tanuló ifjuságnak nem kevés hátra
maradásával, feltett szándékunk lévén, hogy ide a deákság-
nak professort praeficialhassunk és mind arrul s mind az
elpusztult collegiumnak restitutiojárul. Ugy minek előtte a
Fejérvárott levő professorunk és a deákság ex integro re-
dukálthatnák, azoknak is elégséges intertentiojokru provi-
dealhassunk, instaljon követnünk a Mtsgs. Fejedelem előtt,
hogy ő Naga. anticipató méltoztatnák valamely fundatiot ke-
gyelmesen conferalni.

4. Ne mulassa el mindazáltal ő klmé, mindenek felett
a Mlgs. urat, Széki Teleki Mihály urat, ő klmét nevünkkel,
nagy engedelmességgel, szeretettel és becsülettel köszönteni
és instantissime kérje azon ő klmét, hogy minden esetben,
Istenéhez, vallásához méltoztassék megmutatni tökéletes igaz
affectioját. Valakihez pedig ő klmé. intimalni méltoztatik,
hogy említett követ atyánkfia credentiaink mellett requiráljon
nevünkkel, mindazon Tek. uri rendeket requirálja és kérje,
hogy istenes jóindulatjokat mutassák meg ezen állapotban.

5. Ha kik pedig ő Nagyságok s ő klmek közül ebben az
szent dologban istenes affectiojokat decláralni méltoztatnak, meg
köszönnvén elsőbben is legyen érette s munkálodja sziv
szerént, hogy ő Nagoktul s ő klmektül az imploralt collatio-
rul sub sigillis et chirographis leveleket extrahalhasson. És
ha mi beneficiumot obtinealhat ő klmé, annak kiszolgáltatá-
sát, melyet curatorink ő klmek fordithassanak a praedeclalt
szükségekre, discretioja szerent keresse fel ő klmé.

6. Ugy értjük, hogy ezen Collegiumnak privilegiumi
nem volnának szintén bátorságos helyen conservatióban. Va-
laholott azért említett követ atyánkfia investigálhatja, neve-
zetesen ha Solti uramnál volnának is, egyetértvén T. Posaházi
János urammal és Pataki István urammal, kézhez vegye.
És ha úgy fog tetszeni a kolozsvári reformata ekklesia kincs-
tartó ládjába tétesse be addig, miglen bátorságos lehet ki-
hozatása.

7. Említett T. Posaházi János uramot nevünkkel meg-
irt követ atyánkfia ő klmé hasonló képpen köszöncse és ad-
hortálja s kérje azon, hogy ezen Collegiumhoz való köteles-
ségérül megemlékezzvén ő kegyelme, tartsa tovább is jó di-
rectio alatt az ott való deákságot és maga dolgait is vegye
jó rendbe ő klmé, úgy hogy a mikor kijövele felől ő
klmének tölünk újabb insinuatioja érkezik, remoraja ne le-
hessen ő klmének, proxima occasione pedig, ha lehet egy
nehány becsületes ifjakat rendeljen és küldjön ki ő klmé,
és adja tetszését is, kit kellene a professorságra invitálni.

8. Nagy remenségünk lévén T. Pataki István uramhoz
ő klméhez, hogy Isten ő szent felsége a minémü szép tálen-
tumokkal ő klmét megáldotta, azokkal, úgy mint a hazának
igaz fia, ugyanitt hazájában is Istenének s hazájának szol-
gálni s kedveskedni kész lenne, ő klmét azért nevünkkel
condcenter köszöntvén, credentiainkat praesentálja ő klmének,
kérje azon és disponálja is, hogy az ittvaló professorságnak
functiojára mostani hivatalunkat vegye méltó respectusba ő
klmé és ne csak remenséget nyujtson, hanem ugyan stipu-
lata manu assecuraljon is bennünket ő klmé, kitül mostani
alkalmatossággal válaszáat el is várjuk ő klmének úgy, hogyha
Posaházi uramnak és ő klmének úgy fog tetszeni, hogy az
egész deákság kijöjjön, akkor ő kegyelme se maradjon el.
Mivel pedig leghasznosabban ő klmé mutathatja abban jó-
akarátját a Collegiumhoz, hogy a beneficiumok collatioja
íránt szokott dexteritása szerint disponálhatja az uri főren-
dedet s asszonyságokat, azért arra is szeretettel kérje nevünk-
kel említett Pataki Istvan uramot, hogy a mltgs. rendeket
igyekezzék szivesen disponálni és az adakozásra inducalni.

9. Az deákok receptioja az itt való Collegiumba a
Fejérvári deákságnak praedjudiciumi által, hogy valami con-
fusiot ne szerezen observatoria méltó és szükséges medium-
nak itéljük, hogy akármely deákok is testimonialis nélkül ne
recipiáltassanak, hanem az, kik Fejérvárról ki jönnek is, az
ott bennvaló receptiojoknak idejéről testimonialist hozzanak,
a kik itt recipiáltatnak is, incorporálásoknak ideje hasonló-
képpen consignaltassék a végre, hogy mindenik deák juxta
aetatem et bene merita tudhassa a maga rendit és az első-
ségnek vagy egyéb privilegiumnak praerogatioja miatt egy-
más között gyűlölséget ne fovaljanak. Ezt is Posaházi uram-
nak, ő klmének insinualni ne neheztelje említett követ
atyánkfia.

10 et ultimo. Cetera commissionkat industriae sinceri-
tate, zelo ac dexteritati praelibati Dni ablegati nostri per
eundem omni meliori modo, via et methodo agenda, trac-
tanda, concludenda et effectuanda. Datum in generali con-
grogatione nostra, die 16-a jan. 1685. Lecta correcta et
extradata per me Michaellem Keszei. Incliti Status helvetico
evangelici hic et nunc substitutum Notarium. Hoc adclito,
hogy a matrixrul se feledkezzék el ő kegyelme, hanem in-
vestigálja, és el ne hagyja. Manu eadem.»

Egyszeri másolatban M.-Vásárhelytől a gr. Teleki nem-
zettség közös levéltárában 795. sz. alatt.

Kivül rájegyezve: Instructio pro generoso domino
Adamo Bancsi de Vehéc incliti Status Helvetico evange-
lici abalegato, dat.

Közli:

Konc József

Különfélék.

= **Egy pár nap választ el az egyházkerületi közgyűlés kezdetétől.** Egyházkerületünk népességének számaránya, ugy vallásos, mint nemzeti hivatásának nagy fontossága, mindenha kiváló érdeklődést keltett országosan. E mostani gyűlésünk is kiválóan számíthat erre. Hiszszük is, hogy a tagok nagy számmal fognak megjelenni, és szokott buzgóságukkal és higgadt bölcsességgel fogják végezni azt a munkát, melyet rájuk bízott a jelen, de melyet számon kér a jövő. Mi őszintén és az anyaszentegyházunk iránt érzett szeretettel üdvözöljük az egyházkerület képviselőit és istentől áldást kérünk munkásságukra.

= **Az Ellenzéknek** arra a kérdésre, hogy, hát a Bethlen-kollegium sérelmét mivel redukálom: feleletem nagyon rövid lehet. A múlt évi közgyűlés 62. jk. számú határozata a Bethlen-kollegium vagyoni integritását vitatáson és kétségen kívül helyezte. Ha bárki által, bármily módon kétségbe vonatnék: kezembem törvénykönyveinkkel állok elébe. Máskülönben pedig egyházkerületünknek sem jogát, sem magas rendű érdekét, hogy Kolozsvárrt egyházi (pap- és tanárképző) főiskolat létesítsen, tagadni, annál kevésbé (mint, sajnos, tették és teszik) gátolni, soha sem fogom. Míg e főiskola tényleg létesülhet: addig az egyházkerületi papképzés kizárólagossága ideiglenesen, s tudjuk, egyházkerületi támogatással, az anyedi Bethlen-kollegiumot illeti. Majd, azután meglátjuk, hogy mi lesz a teendő. A hála és a hűség kötelességét, melyre az «Ellenzék» figyelmeztet, én akképp igyekeztem mindig, csekély erőm teljes mértéke szerint, betölteni, hogy az anyaszentegyházban az anyaszentegyház, a Bethlen-kollegium előjáróságában a Bethlen-kollegium javát munkáltam és munkálom. E kettőnek pedig ellentétben állania nem szabad, nem lehet, tehát, én sem jöhetek magammal meghasonlásba soha. A ki a kettő közt komoly és valódi ellentétet támaszt, az «gyanút kelt saját belátása és céljainak tisztasága iránt.» *Váró Ferenc.*

= **A Károlyi-alapra** ujabban adakoztak: a brassói áll. főreáliskola és áll. polgári leányiskola ref. növendékei frt 43 krt, melyet Bitai Béla hitoktató kiegészített 3 frtra: szeéri egyház 50 kr, Zsigmond Géza lelkész 50 kr, együtt 1 frt; Thamó Gyula, alpestesi lelkész 50 kr. E közleményünk összege 4 frt 50 kr. Egyházkerületünk eddigi adománya ezzel **852 frt 88 kr.**

= **Halálozás.** Maksai Áron, patakfalvi nyugalmazott ev. ref. lelkész, élete 85-ik, lelkészisége 54-ik, boldog házassága 52-ik évében, október 5-én elhalt. Temetése okt. 7-én történt. A gyászszertartást tiszteletes Demeter Lajos homoród-szent-mártoni ref. lelkész ur végezte. Az idvezült jó ember, lelkiismeretes lelkész, hű férj 's gondos atya volt. Nyugodjék csöndesen!

= **Nyilvános köszönet.** Harang-alapunkra, a már előbb kimutatott 56 forinton kívül, melyet Szathmáry György, falunk szülöttje és katolikus vallásu, országgyűlési képviselő ur gyűjtött vala, ujabban adakoztak: Bakcsy Lajos körjegyző ur ivén, összesen 14 frtot. Névszerint: Hajduky József, Dr. Farkas Béla, Furka Ferenc, Csulay Lajos, Heiszmann Arthur, Bugyul Sándor, Serbán Juon, Gyutter József, Barcsay Béla, Kovordányi, ifj. Balog János 1—1 frt. Popovics Dénezs 20 krt, egy «En» nevű 20 kr, Schokander Miklós 20 krt, Csósz Elek 50 krt, Kord Ferenc 50 kr, Blázs Péter solymosi 50 kr, id. Balogh János 30 kr, Issekuc Antal polgármester 40 kr. «Névtelen» 20 kr. Szilágyi Zsigmond tanító ur ivén összesen bejött 3 frt. Névszerint, Szilágyi Zs. illetékén kívül 1 frt 60 kr, Szilágyi Mari 1 frt, Szánthó Károlyné 30 kr, Nagy János Sándoré 10 kr. Borsföldi Eszter tanítónő kisasszony ivén összesen 1 forint. Adta: Somogyi Mór dévai posta-tiszt. Ezuttal nyugtázott adományok összege 18 frtot tesz ki. Az adományok teljes összege a nevezett célra 74 frtot teszen a mai napig. Fogadják különösen a cemes gyűjtők, valamint a jószívű adakozók egyen-egyen az alpesteri ref. egyház előjáróságának, legszivesebb köszönetét adományaikért. Egyuttal örömmel hozzuk

tudomására az érdeklődőknek, hogy meghasadt harangunk ujra öntetvén 130 frt költséggel, immár hetek óta, messze ható hangon hívja az Ur házába a hivek gyülekezetét! Kelt Alpestesen 1890. okt. 23-án, Thamó Gyula, ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

2301—1890. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A szászvárosi ev. ref. Kuun-kollégium főgimnáziumában a 3-ik klaszszika-litteraturai rendes tanszékre pályázat nyitattik. E tanszékkel, a klaszszikai nyelveken kívül, kisebb óraszámában, a magyar nyelvnek tanítása van egybekötve.

Javadalma: évi 1200 frt fizetés, 200 frt szálláspenz, vagy lakás természetben, s egyelőre három izben 100—100 frt ötödéves korpótlék.

Az állomás a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium kinevezése által töltetik be. Abban az esetben, ha teljes minősítéssel bíró pályázók nem jelentkeznek, helyettes-tanár fog alkalmaztatni 800 frt évi fizetéssel.

Pályázók kellő okmányokkal felszerelt folyamodványukat a szászvárosi ev. ref. Kuun-kollégium előjáróságához f. évi december hó 4-ig adják be. Csak ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Ig. Tanácsának Kolozsvárrt, 1890. szept. 21-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1478—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezzett kajántói egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, kert és gazdasági épületeken kívül, 346 frt 18 kr, melyből készpénz 110 frt. A megválasztandó köteles a kórodi l. egyházban minden negyedik vasárnap szolgálni és hatszor urvacsorát osztani.

Köteles továbbá első évi fizetésének felét az egyházmegyei özvegy-árva pénztárba fizetni, valamint köteles a már megállapított, vagy megállapítandó özvegy-árvai illetéket is fizetni.

Pályázati határnap nov. 20. Folyamodványok nagytisz. Deési Gyula esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárrt, 1890. okt. 25.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

209—1890.

FELHÍVÁS

a széki ev. ref. egyházmegye tisz. lelkészeihez.

Közelegvén a magyar orsz. ref. közalap járulékszámlájának központba beküldési határideje (f. évi december 1.), kötelességemnek tartom, felszólítani a széki ev. ref. egyházmegye tisz. lelkészeit, hogy a gondozásuk alatt álló egyházközségekben a közalap járulékszámlájának felszedését siettetni sziveskedjenek. Tisztelettel értesítem egyszersmind lelkésztársaimat, hogy a f. évi járulékoknak, valamint a régebbi hátralékoknak is beküldési határidejéül f. évi november hava 26. tűzetett ki, kötelességem lévén akkor a hátralékosokról kimutatást terjeszteni be egyházmegyei előjáróságunkhoz. Kérem azért, lelkésztársaimat, sziveskedjenek a határidőt figyelembe venni, s a közalap járulékait, valamint a hátralékokat a gondozásuk alatti egyházközségek részéről, az irt időig, hozzám beküldeni. Megjegyzem, hogy a beküldési díjt a járulékok összegéből levonni nem szabad.

Továbbá, arra kérem lelkésztársaimat, hogy a papi értekezlet tagsági díját (évi 1 frt) is, 1889-ről és 1890-ről sziveskedjenek mielőbb hozzám beküldeni, hogy a «Prot. irodalmi társaság» alapító tagságával elvállalt kötelezettségnek eleget tehesünk.

Szamosujvárrt, 1890. október 21.

Vásárhelyi Boldizsár,
egyház. közalap-kezelő és értekezl. pénztárnok.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**